

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

41/2020

София • 2020

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

На корицата: Житие на св. Панкратий Тавроменийски, № 82, Държавен исторически музей, Москва, 1360–1380

Редактор: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова,
доц. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, „Българистика“

Анисава Милтенова тел. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltanova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Централна библиотека на БАН, 2020

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020

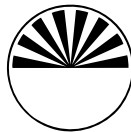
ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

41/2020

Sofia • 2020

**Prof. Marin Drinov Publishing House
of Bulgarian Academy of Sciences**

On the cover: St Pancras of Taormina, MS 82, State Historical Museum, Moscow, 1360–1380

Editor: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emilia Yakova Voleva

Council for Bulgarian Studies Abroad

Bulgarian Academy of Sciences

Bulgarica

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040

Anisava Miltenova tel. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltenova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Central Library of BAS, 2020

© Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2020

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОДНИ ДУМИ

Мая Иванова – 110 години от рождението на академик Петър Динеков.....	9
--	---

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Книги 2020

Съст. Емилия Волева	18
---------------------------	----

Периодика 2020

Съст. Емилия Волева	41
---------------------------	----

ДИСЕРТАЦИИ

Съст. Никола Казански	55
-----------------------------	----

НАУЧНИ ФОРУМИ

Съст. Емилия Волева	59
---------------------------	----

ХОРИЗОНТИ

Раки Бело, Миранда Бело (Тирана) – От първото българско неделно училище в Албания до университетското образование – история, съвременно състояние и перспективи	63
--	----

Раки Васил Бело – Назиф Докле – всеотдайният краевед от Гора, Албания	71
--	----

НАУЧЕН ЖИВОТ

Ваня Иванова, Маргарет Димитрова – Проектът „Гутенберговата революция и българите“	75
---	----

Екатерина Тодорова – Международна конференция „Между световете: магия, чудеса и мистика“	82
---	----

Красимира Колева – Седма международна интердисциплинарна българистична конференция за студенти, докторанти и млади учени	92
---	----

ПРОФИЛИ

Александър Костов – Франческо Гуида на 70 години	97
Георги Николов – Милияна Каймакамова на 70 години	103
Красимир Станчев – Джорджо Дзифер на 60 години	106
Татяна Илиева – In memogiam Вацлав Конзал	112
Лидия Домарадска – In memoriam Ян Боузек	116
Анисава Милтенова – In memogiam Константин Косев.....	121

ОТЗИВИ

Катя Исса – Sprachwissenschaftliche Perspektiven der Bulgaristik. Standpunkte – Innovationen – Herausforderungen. Festschrift für Prof. Dr. Dr. h. c. Helmut Wilhelm Schaller anlässlich seines 80.....	123
Деница Петрова – Bulgarica, Slavica et Rossica. Научный сборник в честь заслуженного профессора Московского университета Людмилы Васильевны Гориной.....	128
Георги Николов – Д. И. Польшанский. Культурная идентичность, историческое сознание и книжное наследие средневековой Болгарии	133
Деница Петрова – Културното наследство на Странджа – богатство, рискове, предизвикателства	136
Радослава Станкова – Грета Стоянова. Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография.....	142
Иван Г. Илиев – Валентина Колесник. Говорът на българите в с. Городне (Чийшия). Речник	147
Иван Г. Илиев – Ружа М. Маринска. Девесилският говор. Фонетика и морфология	150
Николина Александрова – Андриан Александров. Проповед. Проповедник. Слушатели	153

CONTENTS

PREFACE

Maia Ivanova – 110 Anniversary of Academician Petar Dinekov	9
--	---

BULGARIAN LITERATURE

Books 2020

Comp. by Emilia Voleva	18
------------------------------	----

Periodicals 2020

Comp. by Emilia Voleva	41
------------------------------	----

THESES

Comp. by Nikola Kazanski	55
--------------------------------	----

SCIENTIFIC EVENTS

Comp. by Emilia Voleva	59
------------------------------	----

OUTLOOKS

Raki Belo, Miranda Belo (Tirana) – From the First Bulgarian Sunday School in Albania to the University Education – History, Actual State and Prospects	63
---	----

Raki Vasil Belo – Nazif Dokle – a Devoted Local Erudite of Gora, Albania	71
---	----

SCIENTIFIC ACTIVITY

Vanya Ivanova, Margaret Dimitrova – The Project <i>Gutenberg Revolution and the Bulgarians</i>	75
---	----

Ekaterina Todorova – International Conference <i>Between the Worlds: Magic, Miracles and Mystic</i>	82
--	----

Krasimira Koleva – The Seventh International Interdisciplinary Conference of Bulgarian Studies for Students, Doctoral Students and Young Scientists	92
--	----

PROFILES

Alexandar Kostov – Francesco Guida at 70.....	97
Georgi Nikolov – Miliana Kaymakamova at 70.....	103
Krasimir Stanchev – Giorgio Ziffer at 60.....	106
Tatyana Ilieva – In memoriam Waclaw Konzal.....	112
Lidia Domaradzka – In memoriam Jan Bouzek.....	116
Anisava Miltenova – In memoriam Konstantin Kosev.....	121

REVIEWS

Katya Issa – Sprachwissenschaftliche Perspektiven der Bulgaristik. Standpunkte – Innovationen – Herausforderungen. Festschrift für Prof. Dr. Dr. h. c. Helmut Wilhelm Schaller anlässlich seines 80.....	123
Denitsa Petrova – Bulgarica, Slavica et Rossica. Festschrift of the Honored Professor of Moscow University Lyudmila Vasilievna Gorina.....	128
Georgi Nikolov – D. I. Polyvyanny. Cultural Identity, Historical Consciousness and Literary Heritage of Medieval Bulgaria.....	133
Denitsa Petrova – The Cultural Heritage of Strandzha Mountain – Wealth, Risks, Defiances.....	136
Radoslava Stankova – Greta Stoyanova. Topoi and Prototypes in Old Bulgarian Original hagiography.....	142
Ivan G. Iliev – Valentina Kolesnik. The Speech of the Bulgarians in village Gorodne (Chiyshia). A Dictionary.....	147
Ivan G. Iliev – Ruzha M. Marinska. The Speech of Devesil. Phonetics and Morphology.....	150
Nikolina Alexandrova – Andrian Alexandrov. Sermon. Preacher. Audience.....	153

ЎВОДНИ ДЎМИ

110 години от рождението на академик Петър Динеков

Академик Петър Динеков (1910–1992) живее и твори през три преломни епохи, в които историята следва своя ход. Каква е България и какъв е светът в годината, когато той се ражда в софийското село Смолско. През декември 1910 г. се осъществява преброяване на българското население – страната по това време е била населявана от 4 337 513 души. През тази година е съставено правителството на Александър Малинов, начело на Демократическата партия по това време. На Балканите Черна Гора получава своята независимост като самостоятелно кралство. Албанците въстават срещу Османската империя. В Париж се провежда първата демонстрация срещу публичните екзекуции. През 1910 г. Полша все още не е самостоятелна държава, но в същата година генерал Юзеф Пилсудски успява да създаде на територията на Австро-Унгарската империя легална военна организация, в която поляци се обучават и подготвят за бойни действия. В Китай е забранено робството. На Международния конгрес на жените социалистки в Копенхаген 8 март е оповестен за Ден на жената. Осъществен е първият полет на пътнически дирижабъл и първият полет на търговски товарен самолет между Дейтън и Кълъмбъс, Охайо в САЩ. Елиз дьо Ларош става първата жена пилот на самолет. За първи път в Ню Йорк по радиото е излъчена цяла опера. Създаден е първият холивудски филм. Умира Лев Николаевич Толстой. В Скопие се ражда Агнес Гонджа Бояджиу, бъдещата Майка Тереза от Калкута. 1910 г. е годината на Халеевата комета. Минали са десет години от новия ХХ век. Големите световни събития предстоят.

Може би този събитийен калейдоскоп е хаотичен, но такъв е целият век, в който се ражда и реализира своя интелектуален потенциал един от най-големите български учени хуманитаристи – Петър Динеков, чието име е известно не само в нашата страна, но и зад граница. Тук ще направим един опит да проследим в хронологичен ред важните моменти от неговия живот.

Макар и да не е роден в София, в действителност П. Динеков израства в столицата. Между 1924 и 1929 година той е гимназист в софийската Трета мъжка гимназия „Уилям Гладстон“. Това е времето, в което у младежа се

разгръща интересът към литературата и езиците, към писмената система на есперантото и неговите принципи за демокрация, за наднационално възпитание и човешка еманципация, и не на последно място – взирането в човешката психология. За това свидетелстват както неговите ученически записки, тетрадката с графични портрети на учители и съученици, придружени с кратки описания, така и първите му публикации, голяма част от които са отпечатани през 1926 г. на страниците на „Bulgara Esperantisto“¹. За учителите си от гимназията П. Динеков не забравя през целия си живот и много пъти пише и говори за тези, които са изиграли най-важна роля в неговото формиране като личност. Между тях са създателят на българския химн „Мила Родино“ Цветан Радославов, който му е учител по философия, Серафим Барутчийски – по български език, Драган Фетваджиев – по френски, руският емигрант Александър Феодоров – по руски и руска литература, Руси Русев – по латински, Благой Десковски – по вероучение. Трета мъжка софийска гимназия са завършили и други известни български интелектуалци, по-късно, също като Динеков, реализирали се професионално в българските университети и в Българската академия на науките. През 1929 г. П. Динеков завършва гимназия с пълно отличие и се записва като редовен студент в специалността „Славянска филология“ на Софийския университет. Сред неговите преподаватели са едни от най-добрите наши учени: проф. Любомир Милетич, проф. Александър Теодоров-Балан, проф. Стоян Романски, проф. Йордан Иванов, проф. Борис Йоцов и др. Многобройни са запазените в архива снимки от периода 1931 и 1932 г., от които се вижда, че професори като Ал. Теодоров-Балан и Й. Иванов са не само ерудити, но и добронамерени учители и наставници на своите възпитаници. Те превръщат обучението в истинско преживяване, като водят студентите си из софийските околности и по запазените светини – Боянската черква, Драгалевския, Земенския, Кукленския, Кремиковския манастир... Образователните екскурзии разширяват своя периметър в посока Рилския манастир и природните красоти на самата Рила планина – рилските езера и върхове; Пловдив, Асеновград, Асеновградската крепост и Бачковския манастир. Този модел на обучение ще стане присъщ по-късно и на са-

¹ Българското есперантистко дружество е създадено през 1908, от 1919 г. то има свой официален орган „Bulgara Esperantisto“. След атентата в църквата „Св. Неделя“ за известно време се закриват извънкласните дружества като Есперантисткото и Въздържателното дружество. Но с обществото на есперантистите Динеков остава свързан през целия си живот, което се потвърждава от запазената архивно кореспонденция – до него пишат български и чуждестранни есперантисти; запазени са също различни материали, като например снимка от конгрес на есперантистите в София (без посочена година), сертификатът и златната значка, които той получава от Българското есперантистко дружество по случай 60-годишнината от основаването на Дружеството през 1968 г. и др.

1869

мия Динеков като професор в Софийския университет. И той ще има свои любими ученици, ще създаде за тях своя Кръжок², за да ги поведе на свой ред както към българската стара и възрожденска литература, така и към самите старини. В края на 1933 г. младият П. Динеков заминава за специализацията си във Варшавския университет. Преди него като специализанти на Ягелонския университет записват имената си колегите му Кирил Мирчев (специализация 1925–1926 г.); Иван Леков (1925–1926 и 1928–1930 г.) и връстникът му Любомир Андрейчин (който учи и специализира в Краковския университет през 1931–1936, където защитава и доктората си). Десетилетия по-късно в един тържествен за него момент акад. П. Динеков ще каже следното: „В продължение на две учебни години всяка сутрин прекосявах с трепет потъналия в зеленина двор на Варшавския университет, за да слушам лекциите на забележителните полски учени Станислав Слонски, Станислав Шобер и Витолд ДорошеВСки, Юзеф Уйески и Юлиан Кшижановски, Ян Бистрон и Владислав Татаркевич, големия елинист Тадеуш Желински, познавача на Прус – Зигмунт Швейковски, младата доцентка г-жа Зофия Шмидтова“³. През 1934 г. Динеков успешно съчетава специализацията си във Варшавския университет с дейността на кореспондент на няколко български вестници и списания. Между тях е „Литературен глас“, на страниците на който отразява дейността на Славистичния конгрес от 1934 г., проведен в полската столица. Въпреки възникналите трудности по продължението на стипендията му и през 1935 г. П. Динеков не забавя своята активност: той участва в летните курсове за чужденци, провеждани от Ягелонския университет, общува с полските си професори и с българските си колеги и приятели Л. Андрейчин и Стефан Илчев, който също е свързан с Полша. За жалост, поради решения, взети в Софийския университет, настъпват промени в регламента за стипендиите в полските университети и Динеков не успява да остане по-дълго в Полша, но с голяма част от професорите, при които е слушал лекции през 1934 и 1935 г., той продължава да общува до тяхната смърт. В следващите десетилетия създава и нови лични и колегиални познанства, които на свой ред поддържа до своята смърт. Полските контакти са били важни за българския учен – твърдение, което се подкрепя както от цялата му дейност, така и от записките в Дневниците му. В колегията е известно, че на голяма част от своите ученици Динеков наред с другите професионални знания е предал и любовта си към Полша и полската култура. Подобна роля българският учен изиграва и за немалко поляци, но в посока на приобщаването им към българската литература и култура⁴. През годините той е вземал пряко или косвено

² П. Динеков започва да води кръжока през 50-те години на XX в. до самото си пенсиониране в Софийския университет.

³ Из речта при награждаването му с титлата доктор хонорис кауза на Варшавския университет през 1973 г.

участие в академичното образование на редица полски слависти и българисти. В различни периоди от тяхното професионално филологическо израстване българският професор е бил преподавател, наставник и рецензент на докторските или хабилитационните трудове, защитени в университетите във Варшава, Краков и Познан; писал е също така и издателски рецензии. Могат да бъдат посочени имената на Ванда Смоховска-Петрова (1919–2011), Хенрика Чайка (1929), Едвард Можейко (1932), Тереса Домбек-Виргова (1933–1999), Ханна Карпинска (1941), Богдан Крупски (1946–2017)⁵. Контактите с тях са пряко следствие от контактите на П. Динеков с посочените полски университети и свидетелстват за отлично съвместно сътрудничество на академично равнище⁶.

Връщайки се в България, П. Динеков поема своя професионален път като гимназиален и университетски преподавател. През 1936 г. провежда учителския си стаж в гимназията, която сам е завършил. След което заминава като учител по литература във Френския католически колеж „Св. Августин“ в Пловдив. За този период от живота на П. Динеков голямата наша писателка, поетеса и преводачка Блага Димитрова пише следното: „Наред със следването в Университета, със специализацията в Полша, с учителстването в Пловдив, той се заравя из библиотеките, задълбочава се в науката, но не пренебрегва текущата литература. Изпраща от Пловдив рецензии и статии за „Златорог“, пази много писма на Владимир Василев от този период. Следи неотлъчно творческото развитие на българските писатели, откликва на нови явления, дръзва да изтъкне имена, незабелязани от критиците. И всичко без гръмогласие, без поза“⁷. През пролетта на 1938 г. с подкрепата на проф. Стоян Романски П. Динеков се връща в София и започва работа като асистент в Катедрата по славянско езикознание, като в началото е „доброволен нехонорирован асистент“ и води упражнения по стил и правопис и по полски език. От този период датират следните публикации на П. Динеков: „София през XIX в.“⁸, в списание „Златорог“ публикува своите „Литературни легенди“ и

⁴ Полската тема в живота на Динеков може да се проследи в конкретни статии и спомени, публикувани на български език, но като цяло тя и досега остава неразработена.

⁵ Отбелязвам само имената на тези, с които П. Динеков е кореспондирал пряко.

⁶ Идеята ми да бъде представено развитието на тези контакти по институции, по имена и по разработвана научна проблематика, ще бъде осъществена в бъдещи публикации.

⁷ *Димитрова, Бл.* Петър Динеков – учителят и приятелят. – В: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, с. 57. За контактите между П. Динеков и Вл. Василев вж.: *Белчева, Ев.* Самотен в своето време. Кн. 1. София, Век 21 прес; *Белчева, Ев.* Златорожката връзка (Петър Динеков – Владимир Василев, два портрета в ретро от натура). София, Гутенберг, 2017.

⁸ *Динеков, П.* София през XIX в. до Освобождението на България. София: Български археологически институт, Кн. VIII, 1937.

„Култ към красотата у Йордан Йовков“⁹, а през 1938 г. осъществява първото си издание на Паисиевата „История славянобългарска“¹⁰. В края на 1939 г. Петър Динеков печели конкурса за редовен асистент в Софийския университет. Той кандидатства за мястото с труда си „Софийски книжовници през XVI в.“, издаден през същата година. През 1941 г. вече е доцент, като продължава да води курсовете си по Старата българска литература и семинарите по полска литература. През 1942 и 1943 г. пътува до Охрид, Битоля, Велес и светогорските манастири. Не прекъсват контактите му с полските и българските професори и неговите най-близки колеги приятели, също вече преподаватели в Софийския университет. Към старите контакти се добавят и нови – с неговите студенти. На „ръба на двете епохи“, през 1945 г., П. Динеков пише на своя приятел, бъдещия проф. Стойко Стоев, който е на фронта, следното: „Несъмнено е, че войната се приближава към своя неизбежен край, но съвсем не виждам края на страшните ѝ последици – сега сме още в началото“¹¹. Това е времето, в което Динеков насърчава работата на Бл. Димитрова по превода ѝ на знаменитата творба на Адам Мицкевич „Пан Тадеуш“¹², а по време на часовете по полски участие взема тогава младата полска студентка и впоследствие известен литературовед в Института по литература на БАН, Ванда Смоховска¹³.

За трудния период след края на Втората световна война и професионалното развитие на П. Динеков Св. Николова пише следното: „Големият об-

⁹ Динеков, П. Литературни легенди. – *Златороз*, 18, 1937, 4, 155–161; Динеков, П. Култ към красотата у Й. Йовков. – *Златороз*, 18, 1937, 9, 335–342.

¹⁰ Паисий Хилендарски. Славянобългарска история. Предговор и редакция и обработване на текста на съвременен български език: П. Динеков. София, 1938. Това издание е публикувано в следващите десетилетия повече от 20 пъти.

¹¹ Стойкова, Ст. Едно приятелство – Петър Динеков и Стойко Стоев. – В: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, с. 19.

¹² Разказвайки за работата си по превода, Бл. Димитрова не забравя да подчертае заслугата на П. Динеков в това начинание: „...Преведените песни в ръкопис изпращах на Петър Динеков в Красно село. Той прецизно до затрогване сверяваше с първообраза, отбелязваше неточностите и грапавините, с каквито моят текст гъмжеше, и ми го препращаше обратно без забавяне, придружен с поощрително писмо, въпреки отчайващите грешки. Пазя досега тези тежки, дебели пликове, минали благополучно през военновременната поща, с подробните бележки и поправки на Петър Динеков – като свидетелство за едно голямо приятелство и колегиална безкористност...“. Вж.: Димитрова, Бл. Петър Динеков – учителят и приятелят. – В: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, с. 68.

¹³ За спомените си от това време В. Смоховска пише в автобиографичната си книга: *Смоховска, В. Ванда в страната на българските чудеса*. Спомени и размисли. София: Валентин Троянов, 2009 и в: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, 306–307.

ществен катаклизъм през 1944 г. заварва П. Динеков на доцентска длъжност в Софийския университет с 475 отпечатани литературнокритически и научни, научнопопулярни трудове, рецензии и обзори. Пред 1945 г. е избран за професор в Софийския университет. През 1947 г. по доклад на двама от най-видните български филолози акад. Й. Иванов и акад. Ал. Теодоров-Балан става член-кореспондент на БАН¹⁴. Наред с това П. Динеков се вписва в новата действителност, активно участвайки в изграждането на институциите, свързващи България и Полша: през януари 1945 г. взема дейно участие във Временния учредителен комитет по образуване на Българо-полското културно дружество, през 1948 г. пътува до Полша с първата следвоенна българска писателска делегация, включва се в дейността на Полския културен институт, който започва да функционира през 1949 г., както и в много мероприятия от средата на 50-те години нататък, организирани от Полската академия на науките (с това си наименование и функции ПАН е учредена в края на 1951 г.). От 1955 г. е подпредседател на Българския национален комитет на славистите. Добре е известно, че създаването на полско-българските политически и културни контакти има по-давнашна дата. Оставайки верен на традициите на полския литературен историк и дългогодишен дипломат, посланик в България през 1918–1925 г. проф. Тадеуш Грабовски, проф. Боян Пенев, Дора Габе, в по-късните следвоенни години П. Динеков осъществява и популяризирането на нови творчески имена, за което съдим преди всичко по издадените преводи, презентирани полската литература в България и българската – в Полша. Интересни са спомените за Дора Габе, които Динеков записва в Дневниците си, както и писмата, които е адресирал до него проф. Тадеуш Станислав Грабовски след 50-те години на ХХ в. вече от Краков.

През 60-те години на ХХ в. П. Динеков е основно свързан със Софийския университет като преподавател на дисциплините „История на старата българска литература“, „История на българската литература през Възраждането“ и „Български фолклор“; като ръководител на Катедрата по българска литература (1960–1979) и като заместник-ректор на Софийския университет (1962–1964). Международните му контакти през това десетилетие са много наситени и активни. Редуват се пътувания, свързани с конференции, конгреси, заседания на Международния комитет на славистите, съчетани с лекции в много европейски университети. Срещите с други културни традиции поражда у изследователя множество въпроси – редица от тях са свързани с мястото на България и отношението на българите към родната история. На тази тема П. Динеков разсъждава и записва в Дневника си на 4 февруари

¹⁴ *Николова, Св.* 90 години от рождението на академик Петър Динеков. – Във: *В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство*. София, Кирило-Методиевски научен център при БАН, 2001, с. 12.

1965 г.: „У нас трябва да се извърши цяла революция: трябва да се изрови цялото наше минало, да се покаже всичко, което говори за творческия съзидателен гений на нашия народ, да се проучат цели родове, да се разкрие генезисът на всички разнообразни прояви на нашата култура, да се тури край на онзи nihilism, който се опира на криворазбраното осъвременяване на историята. Не може историята да се превръща в съвременност и непрекъснато да се води съдебен процес срещу нея“. От този период датират активните му контакти с акад. Дмитрий Сергеевич Лихачов и изследователите на Славянското средновековие в Сектора по староруска литература, с полския литературовед и текстолог проф. Конрад Гурски, с френския българист проф. Роже Бернар и много други. Именно през революционната 1968 г. в Прага е проведен VI Международния конгрес на славистите, събитията в Европа ще променят много неща и ще зададат нови посоки.

В следващото десетилетие за акад. Петър Динеков едно от най-важните събития е провъзгласяването му за *Doctor Honoris Causa* на Варшавския университет. Тържеството е организирано по време на Славистичния конгрес през август същата година. По този повод пред Бл. Димитрова той ще каже: „Два хубави мига съм имал в живота си. Вторият е в Полша, когато ме провъзгласиха за почетен доктор на Варшавския университет по време на Славистичния конгрес през 1973 г.“¹⁵. А в своята реч при награждаването ще обобщи: „Смятам, че високото отличие, което Варшавският университет дава на един български славист, е преди всичко признание за успехите на българската наука, за близките и трайни връзки, които съществуват между българската и полската славистика“¹⁶.

70-те и 80-те години на XX в. също са активно време за акад. Динеков, белязано с десетилетието, в което той е директор на Института по фолклор при БАН (от 1973 г.) и с много професионални пътувания в страната и зад граница. Но това е време и на нови планове, голяма част от които свързани и с кирилометодиевистиката. Акад. Динеков създава и в качеството си на пръв директор организира Кирило-Методиевския научен център към БАН (от 1980 г.). Това е десетилетие на открития в областта на славянската медиевистика, нови проучвания, нови издания, нови преводи и нови проекти за сътрудничество. С усилията на акад. Динеков са организирани различни форуми и конференции в България, в които са привлечени както утвърдени чуждестранни специалисти, така и млади надежди на българската наука.

Личността на акад. П. Динеков е емблематична за българския XX в. Вече няколко десетилетия след смъртта му научната му дейност се отбелязва на

¹⁵ Димитрова, Бл. Петър Динеков – учителят и приятелят. – В: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, с. 65.

¹⁶ Из словото на акад. Петър Динеков – вариант на български език.

всяка негова годишнина. Така е и до днес. Една година след смъртта му през 1992 г. се ражда идеята за ежегодния колегиум по стара българска литература, посветен на негово име, или т.нар. сред колегите „Динеков колегиум“. За него в своите записки проф. Стефана Стойкова е отбелязала следното: „Днес започна тридневна научна сесия, посветена на Динеков, организирана от Секцията по старобългарска литература при Института за литература. Уводният доклад беше на Елена Михайловска с интригуващото заглавие „Старобългарският пласт на нашата култура и уроците на проф. Динеков“¹⁷. През 2000-та година се проведе конференцията, посветена на 90-годишнината от рождението му, а година по-късно се появява сборникът „В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство“¹⁸. През 2010 г. 100-годишнината от рождението му бе отбелязана с изложбата „Път през годините“¹⁹, излиза сборникът „Спомени и размисли за Петър Динеков“²⁰, а в традиционния Динеков колегиум се включват много колеги от всички направления, в които българският учен е работил. Текстовете са публикувани в сборника „Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции“²¹. Тази година (2020), макар и при трудните обективни условия, традицията в почитанието на годишнините бе спазена. По случай 110 години от рождението на българския учен на 3 ноември бе открита подготвената от КМНЦ изложба „Архивното наследство на акад. П. Динеков“, а дни по-късно – на 12 и 13 ноември годишнината му бе почетена и на ежегодния Колегиум по стара българска литература, организиран от Института по литература при БАН.

Мая Иванова

¹⁷ *Стойкова, Ст.* Записки за проф. П. Динеков. Страници от дневник. – В: *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010, с. 294 (запис за 28 октомври 1993 г.).

¹⁸ *В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство*. София: Кирило-Методиевски научен център при БАН, 2001 (ред. Константин Косев, Юлия Балтова, Рая Кунчева, Светлина Николова, Мила Сантова, Елена Тончева).

¹⁹ Изложбата „Сто години от рождението на академик Петър Динеков. Път през годините“ бе съвместна инициатива на Кирило-Методиевския научен център при БАН и Държавна агенция „Архиви“. Тя бе открита на 8 ноември 2010 г. в зала „Архиви“.

²⁰ Този сборник бе многократно цитиран до момента: *Спомени и размисли за Петър Динеков. 100 години от рождението му*. София, АИ Проф. Марин Дринов, 2010 (ред. Стоянка Бояджиева, Лиляна Грашева, Катя Михайлова, Стефана Стойкова, Кирил Топалов).

²¹ *Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции*. Сборник с материали от Колегиума, посветен на 100 години от рождението му. София, Мултипринт, 2018 (ред. Румяна Дамянова, Елена Томова, Вихра Баева, Катя Станева).

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2020 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилометодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2020 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2020

BOOKS 2020

ОБЩ ОТДЕЛ/ GENERAL

АРХИВИ и история: взаимодействия, перспективи. София: Херон прес, 2020, 159 с.

ISBN 978-954-580-385-7.

Съставител: Анна Кочанкова

Сборник с доклади от Националния семинар под едноименния наслов, проведен в София през октомври 2019 г.

БАЛКАНИСТИКАТА е моят живот. (Не)познатата Василка Тъпкова-Заимова.

София: Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2020, 310 с.

ISBN 978-619-00-1209-2.

Съставител: Рая Заимова

Сборникът съдържа спомени на проф. В. Тъпкова-Заимова за първите ѝ изследователски години, нейни текстове от различни периоди, някои от които непубликувани досега, както и пълна библиография.

Поредица Studia balcanica 34

БЕРОВ, Христо. „Балканските японци“. Социално-икономически профили на модернизацията и индустриализацията по примера на Сърбия и България (1878–1912 г.). София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 320 с.

ISBN 978-954-07-4879-5.

В изследването се прави опит за сравнителен анализ на процеса на индустриализация и модернизация на обществата в двете балкански държави, като акцентът е поставен върху стопанските особености. Специално внимание е отделено на личностния фактор в развитието на индустрията и е направен опит за прецизен социален профил на предприемачите индустриалци в Сърбия и България в края на XIX и началото на XX век.

БЪЛГАРИЯ – Германия: език, литература, култура / Bulgarien – Deutschland: Sprache, Literatur, Kultur. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 279 с.

ISBN 978-619-7433-42-5.

Редактори: Андрей Бояджиев, Юлияна Стоянова, Калин Михайлов, Румяна Иванова-Кифер, Бистра Андреева

Книгата е посветена на Центъра за изучаване на българския език и култура „Булгарикум“, който съществува от 1995 г. Той е единствен по рода си в Германия, плод на сътрудничеството между Университета на Саарланд и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и предлага обучение както за студенти, така и за работещи и други заинтересовани лица. В рамките на една година в него се усво-

яват както български език, така и знания за специфични аспекти на българското общество, икономика, политика, право, история и география. Част от обучението се признават в провинция Саарланд като професионална квалификация. Книгата съдържа материалите от работната научна среща по случай XX годишнина от Центъра, преводи на възпитаници на курсовете, снимки и илюстрации.

БЪЛГАРСКИТЕ общности в Турция – исторически аспекти и съвременно състояние. София: За буквите – О писменехъ, 2020, 366 с.

ISBN 978-619-185-415-8.

Съставител: Боряна Бужашка-Данчева

Сборник с докладите от едноименната конференция, проведена през юни 2020 г. в София в рамките на проекта „Булгарика – културологичен профил на българската диаспора“. Съдържа исторически преглед на развитието на българските общности в Турция и анализ на съвременното им състояние от историческа, антропологична, философска, етнографска и мултидисциплинарна гледна точка. Авторите търсят отговори на въпроса доколко българските турци са част от българската диаспора и къде е мястото на българомохамеданите в българската общност. Значително внимание се обръща на съвременните българо-турски отношения, в които съществено място заема българската общност в Истанбул, която е собственик и стопанисва най-значимите български имоти в града: църквата „Св. Стефан“, Екзархийския дом, Метеха, българското гробище във Ферикьой, църквите „Св. Георги“ и „Св.св. Константин и Елена“ в Одрин.

ГРАДИВО за изследване на детето, децата, детството. Велико Търново: Фабер – Кн. II. 2020, 367 с. ISBN 978-619-00-1146-0.

Съставители: Маргарита Карамихова, Борислава Петрова

Съдържа доклади от Втората национална научна конференция „Детето, децата, детството (етнокултурни аспекти)“, проведена в Сопот през юни 2019 г.

ДАРИТЕЛСТВО и предприемачество на Балканите през XIX в. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 196 с.

ISBN 978-954-07-5038-5.

Съставител: Пламен Митов

Сборник с доклади от конференцията „Дарителство и предприемачество на Балканите през XIX в. по примера на братята Евлоги и Христо Георгиеви“, проведена в София през октомври 2019 г.

ДЖЕВИЕЦКА, Евелина. Юбилейно и модерно. Кирило-методиевският разказ през социализма в България. София: Кирило-Методиевски научен център, 2020, 232 с.

Монографията е посветена на функционирането на разказа за св. св. Кирил и Методий и техните ученици в периода на социализма в България, като повдига един неизследван детайлно, особено важен не само от гледна точка на българската национална идентичност и културното наследство, въпрос, поставен в контекста на идеологическите употреби на паметта в условията на тоталитаризъм. Обект на изследване са научни и научнопопулярни издания, публикувани в периода 1944–

1989 г. по случай различни годишнини, свързани с отбелязване на делото на Солунските братя и техните ученици. Изследването се базира на анализ на документи, поделени на три микропериода: 50-те, 60-те и 70–80-те години на XX век.

Поредица Кирило-Методиевски студии 29

ЙОЧЕВ, Евгени. В служба на българското правосъдие и на адвокатурата: история на Съюза на българските адвокати (1920–1944). София: Център за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“, 2020, 451 с.

ISBN 978-619-226-159-7.

В изследването през призмата на съюзния живот се проследява сложният път на развитието на българската адвокатура и на правосъдното дело през бурните години от 1920 до 1944 г. Позициите, исканията и постиженията на Съюза са представени на фона на политиката на управляващите партии, коалиции и непартийни правителства към правосъдието и адвокатурата. Използвани са документи от Централния държавен архив, множество документални сборници, спомени и дневници, статии от периодичния печат, статистически източници и др.

МЕКАТА власт на популярната музика в медиите (по примери от България и Балканите). София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 160 с.

ISBN 978-954-07-4953-2.

Съставител: Лозанка Пейчева

Общата идея, която стои зад книгата, е свързана с разбирането на Джозеф Най за меката власт, която се изразява в уменията на овластените да накара другите да искат това, което той иска. В статиите се разглеждат отношенията между власт и етнопопмузика, смехът като източник на влияние с голям властови ресурс, алтернативната музика и разпространението ѝ в медиите, феноменът „рок фестивал“ с акцент върху динамиката, развитието и влиянието му.

МИНЧЕВА, Наталия. Власт и общество. Силистра 1948–1958. Силистра: Ковачев, 2020, 405 с.

ISBN 978-619-7400-89-2.

Монографично изследване. Разгледан е периодът на налагане на една недемократична политическа система от тоталитарен тип, на едно сложно и противоречиво политическо, социално-икономическо и културно развитие, осъществявано в условията на налагане и утвърждаване на съветския модел на обществено устройство и на държавно управление. Разгледан е процесът на национализация и всички произтичащи от него последствия. С богат изворов материал е показано нивото на развитие на социалистическата промишленост и търговия в Силистра. Проследен е трудният процес на колективизация/масовизация и последвалото окрупняване (в края на 1958 г.) на ТКЗС в селата на Силистренска околия. Въз основа на документални източници са анализирани производителността, трудовите норми и доходите на членовете му. Отделни глави са посветени на строителството на жп линията „Самуил – Силистра“, на промените в социалната структура, в сферата на образованието и културата; на отделни аспекти на политиката спрямо жени, младежи, Православната църква и мюсюлманската общност в Силистра.

НАЛБАНТЯН-ХАЧЕРЯН, Силва. **Нематериално културно наследство – политики и практики за неговото опазване.** София: АИ Проф. Марин Дринов, 2019, 222 с.

ISBN 978-619-245-019-9.

В изследването са представени актуални политики и практики за опазване на нематериалното културно наследство на национално, регионално и местно равнище, открити са мястото и възможностите на формалното и неформалното образование и възпитание в този процес, очертана е необходимостта от трайни връзки между различни институции, както и от провеждането на регулярни обучения на различни нива.

НОВА книга за руската емиграция в България. София: АИ Марин Дринов, 2020, 488 с.

ISBN 978-619-245-043-4.

В книгата са включени биографични и творчески данни за повече от 300 учени и преподаватели, над 250 лекари, над 70 инженери, над 200 дейци на изкуството и културата и над 200 духовни лица. Важна част на изданието е допълнената и актуализирана „Хроника на културния и литературен живот на руската емиграция в България (1919–1940)“ от доц. Галина Петкова. В нея се разкрива подробно и многоаспектно богатият обществен и културен живот на руските емигранти в България от този период. Разширено, допълнено и актуализирано издание.

ОБЛЕКЛОТО и езикът. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 465 с.

ISBN 978-954-07-4993-8.

Съставители: Миглена Иванова, Маргарет Димитрова, Василка Алексова и Боян Вълчев

Сборник с доклади от конференцията „Облеклото в българските земи в миналото. Особености на изворите“, проведена през януари 2020 г. в София. Основната цел на екипа на едноименния проект е да въведе в научно обращение един почти непознат масив от сведения от края на XIX в., които съдържат описания на традиционното облекло на различни конфесионални, етнически, етнографски, възрастови, социални групи в следосвобожденска България.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://unipress.bg/image/catalog/1pdf/oblekloiezik.pdf>

ПЕТРОВА, Миряна Йорданова. **Жилищната архитектура в България XVII–XVIII век.** София: Нов български университет, 2020, 198 с.

ISBN 978-619-233-101-6.

Книгата е посветена на архитектурата на прехода между Късното средновековие и Новото време в българските земи по време на османското владичество. Монографията е опит за обективно сравнение на архитектурните явления и процеси в контекста на Югоизточна Европа от Античността до Модерността и за по-задълбочена интерпретация на архитектурни явления от посочения период.

СЕДМИ международен колоквиум по старобългаристика. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, с.

ISBN 978-954-07-5079-8

Съставители: Ана-Мария Тотоманова, Татяна Славова

Сборник с доклади на учени от България, Сърбия, Русия, Полша, Чехия, Украйна, Италия, Великобритания, Австрия, Германия, Холандия и Унгария в областта на палеославистиката и старобългаристиката от международния форум, проведен през август 2019 г. в София.

ИСТОРИЯ и култура на българите (IX–XIX в.). Исторически изследвания и археологически приноси в памет на проф. д-р Валентин Плетньов. Варна: Онгъл – Т. 1–2. 2019, 680 с. ISBN 978-619-7373-68-4.

Съставител: Иван Русев

Съдържа материали в областта на археологията, нумизматиката и историята, както и библиография на изтъкнатия български археолог.

Поредица Acta Musei Varnaensis 13

КНИГИТЕ като събития в Европа и Османската империя (XVII–XIX век). София: Българско общество за проучване на осемнадесети век, 2020, 301 с.

ISBN 978-619-91614-0-1.

Редакция и съставителство: Надежда Александрова, Рая Заимова, Анна Алексиева
Сборникът съдържа докладите от интердисциплинарната научна конференция под едноименния наслов, проведена през юни 2019 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Поредица Дългият осемнадесети век, 3

Свободен пълнотекстов достъп: <https://bit.ly/3nOmvqV>

SOCIETAS Classica. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2019, 464 с.

ISBN 978-619-208-128-7.

Многоезичен сборник с доклади от международната научна конференция „Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока“, проведена във Велико Търново през ноември 2018 г.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://journals.uni-vt.bg/sc/bul/vol10/iss1/>

ИСТОРИЯ / HISTORY

АНГЕЛОВ, Чавдар. „Тайният“: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат. Велико Търново: Фабер, 2020, 312 с.

ISBN 978-619-00-1152-1.

Монографията разкрива малко познати факти и развенчава редица митове, свързани с личността на ген. Вълков, който е бил министър на войната в правителствата на Цанков и Андрей Ляпчев, един от организаторите на Деветоюнския преврат, участвал е в потушаването на Септемврийското въстание и по-късно е считан от комунистическа власт за идеолог на т.нар. „Бял терор“, последвал атентата в църквата „Света Неделя“ през 1925 г. Заглавието на книгата е инспирирано от досието на Иван Вълков в Държавна сигурност, в което, заради дискретността си, е наречен „Тайният“.

АНГЕЛОВА, Даниела. **Бракът по българските земи през XIX в. (до 1878 г.)**. София: Регалия 6, 2020, 226 с.
ISBN 978-954-745-331-9.

Обект на изследването са ключваните бракове, тяхното регулиране и характеристики през посочения период. Основната цел е да се разкрият спецификите, същността и особеностите на местния брачен модел в контекста на общоевропейската рамка на брака.

БИБЛИОГРАФИЯ за историята на Странджанския край. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 71 с.
ISBN 978-954-07-4882-5.

Съставители: Марио Филипов, Любомир Рачев, Горан Стефанов
Изданието представя богатата литература върху историята, археологията, изкуството, архитектурата, традициите и културата на Странджанския край.

ГЕОРГ Силаги (1835–1923). Историята на един живот. Русе: Лени Ан, 2019, 245 с.
ISBN 978-619-7058-77-2.

Съставител: Теодора Бакърджиева
Сборникът е посветен на видния унгарски революционер, театрален деец, кореспондент на унгарски вестници, фармацевт и дарител, свързал живота си с Русе. Целта на изследването е да възроди паметта за семейство Силаги, чиито членове оставят своята дияра в живота на Русе и на България.

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. Българи и другоземци в средновековното време. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2020, 455 с.
ISBN 978-619-245-041-8.

Сборникът включва статии от различни години, допълнени и снабдени с изчерпателни обяснителни бележки и богата тематична библиография.

Д-р Васил Радославов – живот, борби, политика. Велико Търново: Лени, 2019, 124 с.
ISBN 978-619-205-139-6.

Съставител: Бисер Георгиев
Сборникът съдържа материали от научната конференция, посветена на 165-та годишнина от рождението и 90-годишнината от кончината на видния български политик, проведена през юли 2019 г. в Ловеч

ЗЛАТКОВА, Юлия. Константин Леонтиев и Балканите. София: Авангард Прима, 2020, 298 с.
ISBN 978-619-239-460-8.

Монографията е посветена на политическата идеология и историософия на Константин Леонтиев – една от най-ярките и оригинални фигури в руския литературен и обществен живот през XIX в., чиито съдба и творчество са тясно свързани с балканските провинции на Османската империя, където е консул от 1863 до 1874 г.

ИВАНОВ, Станислав. Културно-просветни и благотворителни организации в Ямболска, Тополовградска и Елховска околии (Ямболски окръг) в периода от втората половина на 20-те г. до края на 70-те г. на XX в. Велико Търново: Ивис, 2019, 196 с.

ISBN 978-619-205-140-2.

Монографично изследване, резултат от обстояйни проучвания на документи, съхранявани в Държавен архив – Ямбол.

ИВАНОВА, Яна. Бургаският укрепен пункт по време на Балканската война 1912–1913 г. Бургас: Регионален исторически музей, 2020, 230 с.

ISBN 978-619-91678-0-9.

Изследването е базирано на ценния архив на майор Христо Г. Попов – помощник-комендант на пункта. Въведени в научно обращение са дневниците му, непубликуван досега исторически извор за град Бургас, както и неизвестни данни за военните болнични заведения, турските военнопленници и ранените български войници, които са се лекували в град Бургас; обстоятелствено е представена охраната на морския бряг, огневите отбранителни точки, маршрутите на турските и българските военни съдове, торпилирането на крайцера „Хамидие“, както и опитите за контрабанда от страна на някои кораби.

КОНСТАНТИНОВА, Юра. Българите в османския Солун. София: Институт за балканистика с Център по тракология, 2020, 440 с.

Първо цялостно изследване на участието на българите в политическия, икономическия и обществен живот на османския Солун. Текстът е построен на тематичен принцип, като въпросите в отделните тематични ядра са проследени хронологически. Анализирани са данните за демографското развитие на българската общност в Солун, нейното организационно сплотяване и обществен живот; разгледано е българското образование в града, а също и участието на българи в чужди образователни институции. Проследено е участието на българите в обществения и политическия живот на Солун с акцент върху мястото и значението на българските изяви спрямо инициативите на другите религиозни и национални групи. Последната част разглежда българските представи за Солун и изследва мястото му в българската колективна и историческа памет.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://bit.ly/2URUg9H>

ЛЕБИКЯН, Хачик. Аферата с парахода „Германия“ в Русе. Русе: Авангард принт, 2019, 96 с.

ISBN 978-954-337-378-9.

Изследването се фокусира върху убийството на Никола Войводов и Цвятко Павлович и силния му отзвук сред обществеността в придунавските страни. Авторът се позовава както на вече известни факти по случая, описани от Никола Обретенков и Захари Стоянов, така и на нови сведения от дипломатически документи и статии в турски, сръбски, румънски и български вестници, печатани в чужбина. За първи път са публикувани и снимки на парахода „Германия“.

МАРКОВ, Николай. В борба срещу невидимите убийци. Към историята на санитарно-карантинната служба в България през османския период. Велико Търново: Фабер, 2020, 148 с.

ISBN 978-619-00-1201-6.

Изследването е посветено на феномена „живот в карантина“ в историята на медицината. Проследява се развитието на познанието и генезисът на представите на европейските лекари с акцент върху отношението на балканските народи към заразните болести през разглеждания период. Представени са религиозните постановки на исляма, довели до развиването на чувство на фатализъм сред мюсюлманското население на Османската империя пред лицето на смъртоносните епидемии. Особено внимание е обърнато на организирането на карантинната служба в края на 30-те и началото на 40-те години на XIX в. и на организацията на първите карантинни постове и лазарети по българските земи, резултат на пионерските усилия на френския лекар Брюно Тарон.

МИТОВА-ГАНЕВА, Катя. Познатият непознат Марко Тотев. Велико Търново: Фабер, 2020, 190 с.

ISBN 978-619-00-1115-6.

Монографията е посветена на Марко Тотев (1858–1936) – един от основателите на съдебната система в България, известен юрист, депутат в Народното събрание, виден общественик, който поради пословичната си страст към хазарта се превръща в символ на провал и лош късмет.

НИКОЛОВА, Бистра. Портрети от Българското средновековие. Духовници. София: Нов човек, 2020, 336 с.

ISBN 978-954-407-517-0.

Изследването е продължение на монографията „Православните църкви през Българското средновековие IX–XIV в.“ Съдържа имена и сведения за над 200 средновековни български духовници, представители на различни духовни степени и длъжности, отразени в Каталога. Представен е непосредственият живот на средновековния български духовник от селото и града, неговият образователен, икономически и духовен статус, задължения, връзките му с миряните, духовен път и кариера.

ПО следите на Левски и БРЦК. Нови османски документи. София: За буквите – О писменехъ, 2020, 227 с.

ISBN 978-619-185-419-6.

Съставители: Орлин Събев, Дора Чаушева, Виктор Комбов, Ашкън Коюнджу
Документалният сборник съдържа превод на неизвестни досега документи от Османския архив в Истанбул, които се отнасят до дейността на В. Левски и на създадените от него революционни комитети, както и за съдебния процес срещу участниците в съзаклятието. Съдържа обширна уводна статия и коментарна студия, библиография, както и справочник на имената и селищата.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://bit.ly/2KuXD9j>

ПОПОВ, Тенчо. Студии върху Българското средновековие и монетосечение с изводи за историята. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 224 с.
ISBN 978-954-07-4898-6.

Книгата включва няколко нумизматични изследвания, обхващащи монетосечения от времето на цар Иван Асен II (1218–1241) до това на добруджанския деспот Добротица (1360–1385). На критична преоценка са подложени както предишни публикации на нумизматичен материал, така и някои гледища върху събитийната българска история през XII–XIV век.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО: съвременна българска история. Сборник с изследвания в чест на проф. д-р Евгения Калинова. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 624 с.

ISBN 978-954-07-4957-0.

Съставител: Искра Баева

Съдържа изследвания в областта на новата и най-новата българска и световна история.

ПЪРВАНОВ, Петър. Историята в услуга на съвременността. Стефан Савов Бобчев: Исторически възгледи. София: Парадигма, 2020, 310 с.

ISBN 978-954-326-432-2.

Книгата представя историческите възгледи на българския политик, учен и юрист за развитието на българите и за общата история.

ТЕРЗИЕВА, Маргарита. Българската диаспора в Молдова, Румъния, Сърбия и Унгария – люлка на наука, просвета и култура. Бургас: Либра скорп, 2020. 140 с.
ISBN 978-954-471-643-1.

Монографично изследване. Включва имена на известни личности, представители на българската диаспора в четири европейски страни – Молдова, Румъния, Сърбия и Унгария, които имат съществен принос за развитието на националната (в отделни случаи и европейската) наука, просвета и култура. Съдържа богат фактологичен материал за видни представители на българския етнос, родени и живели в гореизброените страни в различни периоди, които са се посветили на просветна дейност, на наука и книжовност, на благотворителност и други културни изяви. Сред тях са открити делата на Рафаел Будур, Мария Векова-Телбизова, Франц Глас, Фердинанд Дечев, Антон Доброслав, Стефан Дуньов, Илия Карабенчов, Иван Косилков, Леополд Косилков, Антон Лебанов, Йоану Рил, Карол Телбизов, Иван Узун, Еузебиус Ферменджин, Иван Ферменджин.

ТОДЕВ, Илия. Д-р Стоян Чомаков (1819–1893) или „Малък Източен въпрос“. София: Захарий Стоянов, 2019, 285 с.

ISBN 978-954-09-1326-1.

Книгата е обобщение на многогодишните изследвания на автора върху Българското възраждане с акцент върху Църковния въпрос, представен чрез живота и делата на един от създателите на Екзархията – д-р Стоян Чомаков.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://bit.ly/35Txk1A>

ИВАНОВ, Владислав. Рицарите йоанити. Кръстоносните походи и Балканите. София: Парадигма, Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2020, 502 с.

ISBN978-954-326-426-1.

Монографията изследва историята на военния религиозен орден на рицарите хоспиталиери на св. Йоан Йерусалимски в контекста на кръстоносните походи и политическата история на Източното Средиземноморие и на Балканите през XI–XIII в. Авторът последователно анализира въпросите, свързани с основаването на ордена и неговата роля в отвъдморските земи (Outre-mer) на латинското християнство, участието на хоспиталиерите в кръстоносните походи и свидетелствата за тяхното присъствие на Балканите.

КОСТОВА, Елена. Средновековният Мелник. Пловдив: Фондация Българско историческо наследство, 2020, X+287 с .

ISBN 978-954-8536-28-8.

В монографията е проследено миналото на Мелник в рамките на две столетия – от края на XII до края на XIV в., и представя различни аспекти от живота в града. Изследването се базира основно на писмени извори от епохата, както и на сведенията от археологическите и изкуствоведските проучвания. Първият дял на книгата е посветен на политическото минало на Мелник, характеризиращо се с голяма динамика в развитието му. Вторият важен акцент в изследването засяга връзките на Мелник със Света гора. Този дял от проучването разкрива структурата и развитието на манастирския живот в града, но едновременно с това е очертан характерът на манастирското стопанство, съществувало на Балканите през XIII–XIV в. Проследява се съдбата на мелнишките метоси, владени от Атон, както и някои други форми на поземлена собственост, които Света гора притежава. Важен елемент в изследването представлява изясняването на статута на пронията и разкриването на „мелнишкия модел“ в уреждането на този вид имущество през XIV в.

КОЛЕВА, Даниела. Памет и справедливост. София: Сиела, 2020, 368 с.

ISBN 978-954-28-3219-5.

Изследване върху паметта за комунистическото минало на България – „официалната“ памет, която намира израз в медиите, ритуалите, филмите, книгите и др., и всекидневната памет, предавана чрез разкази на индивиди, семейства, поколения и малки местни общности.

КОТЕЛ и Старопланинският регион – икономика, миграции, общество. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 231 с.

ISBN 978-954-07-5009-5.

Съставител: Иван Русев

Сборник с доклади на учени в областта на историята, филологията и музейното дело, представени на националната конференция под едноименния наслов, проведена през ноември 2019 г. в Котел.

КРАКРА. София: УИ Св. Климент Охридски –
Т. 1. 2020, 272 с. ISBN 978-954-07-4981-5.

Съставители: Венцислава Крумова, Георги Н. Николов

Сборникът съдържа материали от международната научна конференция „Залезът на ранносредновековното Българско царство. Перник през вековете – история, археология и култура“, проведена в град Перник през октомври 2018 г.

НАСИЛСТВЕНАТА асимилация на турците в България 1984–1989: размисли върху идеологията, историята, последиците. София: Рива. 2019, 240 с.

ISBN 978-954-320-686-5.

Съставител: Румен Аврамов

Сборникът предлага единадесет гледни точки към генезиса, хода и последиците на събитията от 1984–1989 г.

ПАМЕТ и забрава в историята. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 368 с.
ISBN 978-954-07-4812-2.

Съставители: С. Живков и Л. Кръстев

Сборникът съдържа докладите представени на научната конференция под едноименния наслов, проведена през юни 2018 г. в Кюстендил.

Поредица Кюстендилски четения, 24

ПЪТЯТ към Ньой – крайт на българския национален идеал. Велико Търново: Фабер, 2020, 351 с.

ISBN 978-619-00-1132-3.

Сборник с доклади от националната научна конференция под едноименния наслов, проведена през септември 2019 г. в Троян.

ЧЕРНОКОЛЕВ, Стефан. Деспот Алексий Слав. Владетелят на Родопите и Мелник. София, 2020, 140 с.

ISBN 134-679-85225-8.

Книгата проследява събитията от първата половина на XIII век въз основа на критичен анализ на все още недостатъчно проучените първи десетилетия на Второто българско царство и ролята на първото и второто поколение на династията Асен, към които принадлежи деспот Алексий Слав.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

КАРАВЪЛЧЕВ, Венцислав. Репресивната политика на комунистическата власт срещу Православната църква в България (1944–1964 г.)

Обект на изследването е религиозно-политическата обстановка в България и нейните последици за Църквата в периода на формирането и утвърждаването на комунистическата държавност, както и сложният комплекс от взаимоотношения между БПЦ в цялата ѝ йерархична структура и комунистическата власт в лицето на БКП и всичките ѝ централни, регионални и обществени поделения и организации. Въведени са в употреба нови архивни единици както от български, така и от чуждестранни, предимно руски институции, лични архиви и др. В приложението е изготвен възможно най-пълен към настоящия момент списък на свещенослужителите, убити по времето на комунизма.

НИКОЛЧЕВ, Дилян. **История, устройство и управление на Струмишко-Драмска епархия (Беломорски дял, 1941–1942) и Драмска епархия (1943–1944)**. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, ISBN 978-954-07-5024-8.

В труда се проследяват събития, факти и обстоятелства, свързани с неизвестни и малко известни моменти от българската църковна организация по време на Втората световна война в два от църковните субекти в новоприсъединените земи в Беломорска Македония успоредно с провежданата политика на Царство България в тези територии.

СБОРНИК с доклади от Международна юбилейна научна конференция „120 г. българската желязна църква „Св. Стефан“ в Истанбул“, 29–30.09.2018 г. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 178 с.

ISBN 978-954-07-4973-0.

Съставител: Николай Димитров

Авторите в сборника представят разностранни гледни точки върху историята на храма, мястото и ролята му по време на Българското възраждане и значението му за днешния космополитен Истанбул. Двуетично издание на български и турски език.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

СПОМЕН за село. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 128 с.

ISBN 978-954-07-4920-4.

Съставител: Виолета Коцева

Сборникът е резултат от проекта „Две къщи, две родини“ (рефлексии на миграционните процеси в началото на XXI в. по примера на община Баните, област Смолян)“, замислен като преимуществено етнографски, но с интердисциплинарни препратки. Съдържа анализи на емпиричен материал, събран чрез провеждането на теренни проучвания с методите на класическата етнологическа наука. Проследени са процеси, протичащи във високопланински и малки населени места, включени в административното управление на община Баните.

ЧАУШЕВ, Павлин. **Метални накити и украшения от Северна България: втората половина на XIX – средата на XX в.** Велико Търново: Ровита, 2020, 176 с.

ISBN 978-954-8914-43-7.

Представени са технологията и начините на изработка, инструментариума и традиционни златарски техники, практикувани в златарските центрове в Северна България през посочения период. Обстойно са разгледани женските, мъжките и детските накити и украшения за глава, за шия и гърди, за кръст, за ръце; по дрехи и обувки. Анализирани са изображенията и символиката им.

ЧУКЛЕВА, Мила. **История на село Росен, Бургаска област.** Бургас: Потайниче, 2020, 176 с.

ISBN 978-954-2965-86-2.

Задълбочено етнографско изследване, проведено през 1962 година. Книгата съдържа разнообразна информация за населението, историята, географията, природата, поминъка и бита на селото.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

АТАНАСОВА-ДИВИТАКОВА, Светлана. **Личните местоимения в английски и в български като социолингвистични променливи (индексикализация и дискурсни функции)**. Велико Търново: Ай анд Би, 2020, 187 с.

ISBN 978-619-7281-63-7.

Монографично изследване, посветено на варирането в употребата на личните местоимения като индексикални знаци и социолингвистични променливи. Разглежда се ролята им при изграждането и промяната на структурата на участие, при дискурсните изяви на личността и при осъществяването на речевите актове. Дискутират се и функциите им при изграждане на диалогичната структура на дискурса, при извършването на транспозиции и при изразяването на вежливост.

БАЛАБАНОВА, Елисавета. **Словоредни модели с адюнкти в българския език**. София: За буквите – О писменехъ, 2020, 218 с.

ISBN 978-619-185-376-2.

В монографията е описан словоредът на адюнктите в българското просто изречение като част от сложното. Изследвани са всички позиции, в които адюнктите в простото изречение се разполагат, и са изяснени причините за съответното разположение. Разкрива се наличието на базови позиции за българските адюнкти и се показва как, разположени извън базовите си позиции, адюнктите оформят емотивни словоредни модели. Предложена е типология на адюнктите в българския език, основана на взаимодействието на признаците семантичен обхват и словоредно разположение. За получаване на резултатите е използван корпусът Бултрибанк, в който, с помощта на системата CLaRK, са направени допълнителни обработки на езиковия материал.

БУРОВ, Стоян. **Studia Grammatica Bulgarica**. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2020, 502 с.

ISBN 978-619-208-214-7.

Сборникът съдържа 42 статии, обединени в разделите: „Теоретични въпроси“, „Иновационни процеси в съвременната българска граматика“, „Концептуализации и категоризации в граматиката“, „Именни класове“ и „Прагматични аспекти“.

ГАНЧЕВА, Магдалена. **Русско-българские лексические аналоги. Имена существительные**. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2020, 279 с.

ISBN 978-619-208-219-2.

Анализирани са формалните и семантичните характеристики на изследваната лексикално-семантична категория. Изхождайки от конкретния материал, се правят редица изводи, свързани с думите-аналози в руски и български език. Представени са наблюдения, свързани с очертаването на спецификата на лексикалната руско-българска аналогия. Описани са такива характеристики на аналозите като: фонетична, морфологична, графична, семантична и съчетаемост. На тази база се изгражда обективно обоснована типология на руско-българските аналози.

ГРАМАТИКА на духа. Сборник статии в чест на доц. д-р Любка Стоичкова по случай нейната 70-годишнина. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2020, 432 с.

ISBN 978-619-208-211-6.

Отговорен редактор: Стоян Буров

Сборникът съдържа статии от български и чужди учени в областта на българската граматика, лексикологията и лексикографията, лингвокултурологията и психолингвистиката, езиковото обучение и езиковата култура, както и върху езика на българската литература.

ДОКЛАДИ от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, София, 2020. София: АИ Проф. Марин Дринов

Т. 1. ISSN 2683-118X, 2020, 277 с.

Отг. редактори: Ваня Мичева и др.

Съдържа доклади на български и чуждестранни учени, обособени в разделите: „Съвременен български език“, „Лексикология и лексикография“, „Терминология“ и „История на българския език“.

Т. 2. ISSN 2683-118X, 2020, 288 с.

Съдържа доклади на български и чуждестранни учени, обособени в разделите: „Етимология“, „Българска диалектология“, „Етнолингвистика“, „Българска ономастика“, „Общо и съпоставително езиковедие“, „Компютърна лингвистика“ и „Езиково обучение“.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://ibl.bas.bg/confibl2020/>

ЗИДАРОВА, Ваня. Динамика и иновации в лексикалната система на българския език. Пловдив: Коалапрес, 2019, 228 с.

ISBN 978-619-7536-02-7.

Събран и анализиран е богат лексикален материал. Разглеждат се динамичните процеси (архаизация и неологизация, универбация, терминологизация и детерминологизация) в съвременното развитие на лексикалната система на българския език.

ПЕТКОВА-КАЛЕВА, Стефка. Концептът „празнота“ в езиковото съзнание (върху материал от българския и руския език). Шумен: УИ Епископ Константин Преславски, 2020, 234 с.

ISBN 978-619-201-375-2.

Монографично изследване върху проблемите на езиковата репрезентация на концепта, празнота‘ като един от универсалните за езиковото съзнание когнитивни феномени.

СТАЛЯНОВА, Надежда. Речта в съвременното българско общество. София: Парадигма, 2020, 155 с.

ISBN 978-954-326-413-1.

Книгата е посветена на динамичните процеси в лексикалната система на българския език. Засегнати са актуални теми като навлизането на чужди думи в речта, както и разширяването на семантичния обем на познати и установени лексикални единици.

СТОЙКОВА, Велислава. Представяне на българските местоимения с Универсалния мрежов език. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 112 с.

ISBN:978-954-07-3745-4,

Монографично изследване в областта на компютърната лингвистика.

СТОЯНОВА, Грета. Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография. УИ Св. Константин Преславски, 2020, 284 с.

ISBN 978-619-201-389-9.

Книгата представя различен подход при анализирането на Пространното житие на Константин-Кирил Философ, Пространното житие на Методий и Безименното житие на Йоан Рилски, включващ диференциране и проучване на топосите, прототипите и протообразите в трите текста. Посочват се общите в различна степен топоси, които се откриват в Римския патерик и в трите пространни старобългарски жития, и се изтъква значението на Диалозите на папа Григорий за унаследяването на християнската агиографска традиция в ранносредновековна България. Изследва се взаимодействието между топосите и протообразите/прототипите в трите жития и се предлагат изводи за функцията и значението им в текстовете. Топосите и прототипите са представени като свързващи текста с библейската история и с християнските ценности, както и с човешки универсалии и архетипи.

Поредица Епиграфика и медиевистика. Изследвания, 1

СЪЮЗНИ определителни изречения в българския език: междуезикови паралели. Бургас: Либра скорп, 2019, 210 с.

ISBN 978-954-471-580-9

Съставител и научен редактор: Галина Петрова

Сборникът представя резултатите от научните изследвания на български и чуждестранни езиковеди, обединени от интереса към въпроса за вариативността на граматичните структури при семантична изоморфност. Съдържа три студии и четири статии, насочени към съпоставително изследване на присубстантивната употреба на българските че-/да-изречения и техните структурни аналози в славянски и неславянски езици (най-често конструкции с инфинитив и подчинени изречения).

ТОШЕВА, Атанаска. Рилската преправка (1825 г.) и преписите от Рилската редакция на „История славянобългарска“: текстология и език. Пловдив: УИ Паисий Хилендарски, 2020, 622 с.

ISBN 978-619-202-546-5.

Монографията проследява как Рилската преправка от 1825 г. се е превърнала в източник на нови компилации и ревизии на „История славянобългарска“. Текстът съчетава сюжети, исторически факти и събития, заимствани от двете основни исторически произведения от епохата на Възраждането – историята на Паисий и историята на Спиридон. Авторката разглежда основните характеристики на ръкописите, които са пряко свързани с Рилската преправка и които образуват обединено текстологично и езиково семейство с проследими генеалогични връзки.

ТЪРПОМАНОВА, Екатерина. **Функции на местоименията в балканските езици.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 270 с.
ISBN 978-619-7433-44-9.

Съпоставително изследване на местоименията в езиците от балканския езиков съюз, обхващащо явления извън добре проучените местоименни балканизми.

ФЪРКОВА, Гергана. **Лингвистични, паралингвистични и културноспецифични измерения на българо-немската комуникация в бизнес среда.** София: Фън Тези, 2019, 256 с.

ISBN 978-619-91267-2-1.

Обект на изследването е съпоставянето на българската и германската култури и техните характерни особености, които се проявяват както в социалните практики, така и в езика и начина на общуване с партньорите.

BAGASHEVA, Mariya. **Diminutives in English, Russian and Bulgarian.** Благоевград: УИ Неофит Рилски, 2020, 211 с.

ISBN 978-954-00-0214-9.

Изследването е посветено на умалителните имена. Направен е съпоставителен анализ на техните езикови, стилистични и прагматични функции. Категорията умалителност е разгледана като лингвистично явление, чийто широк спектър от емоционално-експресивни нюанси я прави мощно средство за предаване на субективни нагласи.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

БИТИЕТО на словото: юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор Запрян Козлуджов. Пловдив: УИ Паисий Хилендарски, 2020, 325 с.

ISBN 978-954-09-1432-9.

Съставители: Любка Липчева-Пранджева и др.

Сборникът включва текстове на преподаватели и учени от различни български и чуждестранни академични институции, представящи различни гледни точки към широк кръг литературни, философски и естетически проблеми.

БОЙЧЕВА, Снежана. **Свое и чуждо в един многолик свят. Интеркултурност и „образование“.** Шумен: УИ Епископ Константин Преславски, 2020, 262 с.

ISBN 978-619-201-376-9.

В монографичното изследване се очертават основните аспекти в отношението към другостта/чуждостта, формиращи идентичността на човека вследствие взаимодействието между свое и чуждо. Разгледан е феноменът пътуване не само като физическо придвижване в пространството, а и като събиране на опит в срещата с други културни модели. На базата на конкретни съвременни автори и техните литературни произведения са представени различни гледни точки към чуждостта, които не само отразяват съществуващи, но и конструират нови житейски модели. Представено е творчеството на автори от български и турски произход, пишещи на чужди езици – Илия Троянов, Димитър Динев, Емине Йоџдамар, Феридун Заимоглу, Зафер Шеночак, както и гледната точка към България на немските писатели Ангелика Шробсдорф, Илзе Тили, Михаел Бузелмайер и др.

БЪЛГАРСКАТА литературна критика – позиции и контексти. Сборник с научни изследвания. София: ИЦ Боян Пенев, 2020, 370 с.

ISBN 978-619-7372-25-0.

Съставител: Александра Антонова

Сборникът включва доклади от националната научна конференция „Интерпретации и контекстуализации в българската литературна критика“ (Първа част). Формален повод за конференцията са юбилейните годишнини на Александър Балабанов, Симеон Радев, Тончо Жечев, Минко Николов и Петко Росен, но форумът, както и томът включват текстове и върху други критици от програмата на проекта – Цветан Минков, Иван Мешеков, Васил Пундев, Георги Константинов и Боян Ничев. Отделни изследвания са посветени на Михаил Арнаудов, Владимир Василев и д-р Кръстьо Кръстев. Текстовете представят още литературнокритически и литературноисторически виждания на Боян Пенев, Кръстьо Куюмджиев, Здравко Петров, Георги Цанев, Ефрем Каранфилов и др. Обединяващата идея на сборника е да съпостави критически подходи и поколения, да създаде и разшири контексти, да оформи проблемите на специфичния жанр на взаимното критическо четене.

ДОЙНОВ, Пламен. Линия на разполовяване. Осем персонални случая в литературата на Народна република България. София: Кралица Маб, 2020, 410 с.

ISBN 978-954-533-190-9.

В изследването се проследява житейското и творческо развитие на Дора Габе и Елисавета Багряна, на Константин Петканов, Илия Бешков, Асен Разцветников, Иван Пейчев, Александър Геров и Емилиян Станев след 9.XI.1944 г. Следвайки основни микроисторически изследвания и проучвания за случая като ключов теоретически инструмент, авторът на книгата показва как казусите възникват около фигури на поети, белетристи и мислители, които са едновременно представителни за българската литература и култура, създатели на значими творби, но и носители на ярко езиково поведение, изпълнители на знакови социално-литературни роли, понякога контрастни на творчеството им и/или дописващи го докрай.

ДОНЕВА, Велислава. Иван Грозев. Поетически скрижали. Русе: Лени-АН, 2020, 149 с.

ISBN 978-619-7058-88-8.

Разглежда поетическото творчество на символиста Иван Грозев (1872–1957), неговото място в литературната история и спецификата на неговия стил. Обрисова връзката му с европейските литературни направления и явления от началото на XX век.

КИРИЛО-Методиевски четения 2019. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 216 с.

ISBN 978-954-07-4929-7.

Съставители: Анна-Мария Тотоманова, Диана Атанасова

Сборникът съдържа доклади на участниците в юбилейните XXXV Кирило-Методиевски четения, посветени на 1150-ата годишнина от успението на св. Кирил-Константин Философ, проведени през май 2019 г.

1869

ЛИПЧЕВА-ПРАНДЖЕВА, Любка. **Класици, изгнаници, емигранти. Литературни идентичности и превод.** София: Изток-Запад, 2020, 416 с.
ISBN 978-619-01-0654-8.

Монографията за пръв път обобщава изворови данни за преводите на българска литература на чужди езици и тяхното място в съвременна Европа. Изследва се понятието превод и как преводите на български творби, основно на немски език, рефлектират върху литературните процеси. Обект на изследването е широк кръг от автори – И. Вазов, Й. Йовков, П. Яворов, К. Христов, Хр. Огнянов, Илия Троянов и др.

ЛИТЕРАТУРАТА – смисъл, страст и съдба. Юбилеен сборник в чест на професор Милена Цанева. София: УИ Св. Климент Охридски, 2020, 343 с.
ISBN 978-954-07-4951-8.

Съставители: Елка Трайкова, Милена Кирова, Надежда Александрова, Кристина Йорданова

Сборникът съдържа студии върху творчеството на български писатели от първата половина на XX век, ключови за трудовете на Милена Цанева, сред които на първо място – Иван Вазов. Открити са и духовните ѝ корени, свързани с нейния баща – литературния критик и историк Георги Цанев и с майка ѝ – поетесата Пенка Цанева-Бленика. Публикувани са още изследвания върху Пейо Яворов, Елисавета Багряна, Теодор Траянов, Атанас Далчев, Никола Вапцаров и др., както и анализи на емблематични стилови почерци и жанрови структури от българското литературно наследство. Други статии са посветени на ролята на жените в творческата и научната публичност през XX век. Книгата включва интервюта с проф. Милена Цанева, както и библиография на нейните трудове.

НАСЛЕДСТВОТО на лингвистиката в българската литературна теория. София: ИУ Св. Климент Охридски, 2020, 240 с.
ISBN 978-954-07-4977-8.

Съставител: Миглена Николчина

Сборникът съдържа доклади от конференцията под едноименния наслов, преведена през ноември 2014 г. в София.

НЕНОВА, Любка и Андрей Бобев. **Покланіа основаніе. Служба и Житие на св. Йоан Рилски (Киев, 1671 г.). Текст и изследване.** Благоевград: УИ Неофит Рилски, 2020, 250 с.

ISBN 978-954-00-0241-5.

Книгата представлява факсимилно издание, придружено с наборно, на текста на първото печатно издание, съдържащо Службата и Житието на св. Йоан Рилски. То е осъществено от йером. Антоний Радивилowski, наместник на Киево-Печорската лавра, със спомоществователството на казашкия полковник Радион Думитрашко-Райча, и е отпечатано в Лавърската Типография в 1671 г. Предговорът включва преглед на правописа, детайлно описание на художественото оформление на книгата – използваните „ширифтови гарнитури“ и гравюрни елементи с различни мотиви и др. За изданието е осигурено дигитално копие от библиотеката на Зографския манастир на Света гора с благословението на братството и на

игумена архим. Амвросий и със специалната помощ на библиотекаря йерод. Атанасий. Книгата е финансирана по проект „Гутенберговата революция и българите“ (№ ДН 10/9) към ФНИ МОН.

ПОЕЗИЯ и познание: Александър Геров. София: Кралица Маб, 2020, 268 с.
ISBN 978-954-533-184-8.

Съставител: Пламен Дойнов

Книгата съдържа текстове от националната научна конференция, организирана по повод 100-годишнината на поета от департамент „Нова българистика“ на НБУ през май 2019 г. На фокус са поставени както характерни особености на поетиката, отделни книги и стихотворения, доминиращи теми и идеи в творчеството му, така и спецификата на неговото езиково поведение, търсенията му в други жанрове извън лириката, изпитанията на конкретното му съществуване като човек и поет, изборите, пред които е бил изправен. В раздела „Критически архив“ са събрани рецензии, статии и портрети, които са ключови за възприемането и тълкуването на творчеството на Ал. Геров.

ПОЕЗИЯ, сатира, опозиция: Трифон Кунев. София: Кралица Маб, Нов български университет, 2020, 270 с.
ISBN 978-954-533-189-3.

Съставител: Пламен Дойнов

Книгата съдържа доклади от конференцията, посветена на 140-годишнината от рождението на Трифон Кунев, проведена през февруари 2020 г. в Нов български университет. Авторите разглеждат различни аспекти на мястото и ролята на народника и символиста, на хумориста и сатирика, на народолиберала и земеделеца, на публициста, политика и гражданина Трифон Кунев в българската литература, култура и общество.

ПЕЛЕВА, Инна. През това време. Пловдив: Жанет-45, 2020, 276 с.
ISBN 978-619-186-549-9.

Сборникът съдържа осем студии, посветени на съвременната българска проза в културния контекст на последните тридесет години, в които се разсъждава върху различни теми: за елитарното и популярното, за националната памет и опитите за бягство от нея, за приемствеността, за продължаващия диалог между Българското възраждане и българската съвременност, за стремежа към подражание на световни литературни образци, за свръхоценностяването на детството и др., пречупени през творчеството на автори от различни поколения (Д. Шумналиев, Ст. Цанев, Д. Енев, М. Станкова, Г. Тенев, И. Троянов, Е. Дворянова, Т. Димова, К. Ангелова, А. Стамболова, Е. Алексиева, М. Русков и др.)

РАДЕВ, Иван. Автографът в литературния живот и духовно-творческото общуване. София: Български бестселър, 2020, 312 с.
ISBN 978-954-463-226-7.

Обект на изследването са дарствени текстове върху екземпляри от книги на поети, белетристи, литературоведи и др. Без да претендира за пълна реконструкция

1869

на картината, която представя присъствието на този паратекст в българската литература, книгата е своеобразна „антология“, представяща над 800 дарствени текста от Възраждането до началото на XXI в.

ЧУДОМИР между противоречията. Велико Търново: Абагар, 2020, 208 с.

ISBN 978-619-168-249-2.

Редакционна колегия: Николай Аретов, Пламен Шуликов, Добриня Матова
Съдържа доклади от националната научна конференция под едноименния наслов, проведена през март 2019 г. в Казанлък. Разгледани са различни аспекти от живота и творчеството на Чудомир в контекста на българския литературен и художествен живот, трудното му вписване в официалната литературна и културна йерархия на ценностите, подценяването му от критиката, отношенията му със съвременниците и др.

ИЗКУСТВО / ART

ВАСИЛЕВ, Георги. Театралният кръжок на Константин Кисимов 1919–1922. ВеликоТърново: ВЕХ, 2020, 215 с.

ISBN 978-619-91517-0-9.

Монографично изследване, посветено на 100 години от създаването на постоянна театрална трупа във Велико Търново и на нейния създател Константин Кисимов. От кръжока водят началото си много български театрални дейци, оставили ярка следа в историята на българския театър. Сред тях са професионалните артисти Димитър Панов, Цанко Янков, Атанас Христов, Велико Росенски, Йорданка Тихинова, Никола Конов, Матей Савов, Йордан Савов, Боян Беров, Константин Ницев и др.

ВЕЛКОВ, Александър. Музикално-сценичното изкуство в Бургас. Бургас: Либра скарп, 2019, 346 с.

ISBN 978-954-471-507-6.

Задълбочено изследване за историята и проявите на музикално-сценичното изкуство в Бургас, писано в периода 1973–1981 г. Излизането от печат на монографията е планирано за 1982 г. във връзка с 10-годишнината от одържавяването на Бургаската опера, но по редица обективни и субективни причини е осъществено 37 години по-късно.

ГЕОРГИЕВ, Йордан. Геният и зануленото време: театралният път на режисьора Слави Шкаров. Пловдив: Жанет 45, 2019, 268 с.

ISBN 978-619-186-511-6.

Задълбочено и аналитично изследване върху творческия свят на един режисьор, който за периода от средата на 60-те до края на 80-те години разчупва традиционното в българския театър, разрушава догмите на конвенционалното театрално мислене, внасяйки нови идеи и изобразителни решения в спектаклите от средата на 60-те години. Същевременно той е бил принуден да прави и естетически компромиси, на които изследователят е отделил специална глава. Във втората част на изследването са разгледани най-значимите спектакли на режисьора.

ЖУНИЧ, Емилия. **Фестивали за музикалносценични изкуства. Концепции, метаморфози, реализации.** София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2020, 555 с.

ISBN 978-954-8594-97-4.

Обект на изследването са фестивали за цялостни музикалносценични творби с акцент върху сравнително дългогодишната история на Вердиевия фестивал в Пловдив, „Сцена на вековете“ във Велико Търново и старозагорския Фестивал на оперното и балетното изкуство (ФОБИ), съпоставени с най-стария български фестивал „Варненско лято“, както и с някои от най-известните европейски фестивали – в Байройт и Залцбург.

КРЪСТЕВ, Петьо. **Инструментални стилове във фолклорната музика на Югозападна България: традиция и обновление.** София: АИ Проф. Марин Дринов, 2020, 261 с.

ISBN 978-619-245-052-6.

Монографично изследване. Анализ на стиловите елементи и особености (инструментална техника, принципи на формообразуване, взаимодействие с фолклорния танц, обновяване на инструменталната традиция) в тяхната регионална, локална и индивидуална изпълнителска специфика в контекста на националното.

ЛУКАНОВ, Михаил. **Музиката на арената на българския цирк: исторически и теоретични аспекти.** София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2020, 200 с.

ISBN 978-954-8594-93-6.

Монографично изследване, посветено на музиката на арената на българските циркове като специфики и функции от края на XIX в. докъм края на 80-те години на XX в., време, когато цирковата практика съществува в творческа „симбиоза“ с музикални изпълнения, осигуряващи художествено оформление към спектаклите. Текстът цели да открие общата картина от музикални изяви на цирковата „сцена“ в България като история, ключови фигури и състави и да потърси обобщения за тяхното място в българската култура.

МОТИВИ. Модели. Ескизи. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2020, 625 с.

ISBN 978-954-8594-95-0.

Отг. редактор: Милена Георгиева

Сборник с доклади от международната конференция „Изкуствоведски четения 2019“, модул „Ново изкуство“. Авторите изследват креативните практики, които предхождат появата на произведението на изкуството и начините, по които се материализира творческата идея в процеса на работа. Над 70 учени от България, Великобритания, Сърбия, Хърватия, Германия, Израел, Турция, Украйна дискутират спектъра от подготвителни подходи и техники в отделните изкуства.

Свободен пълнотекстов достъп:

http://artstudies.bg/wp-content/uploads/2020/08/Art-Readings-2019_New-Art-Module.pdf

ПЕНЧЕВА, Жана. Между греха и наказанието: дидактични теми от българската християнска монументална живопис. София: Св. Георги Победоносец, 2020, 204 с.

ISBN 978-619-7283-20-4.

Монографично изследване. Разгледани са дидактични теми от българската християнска монументална живопис: Праведното и неправедното изповедание, Колелото на живота, Смъртта на праведника и Смъртта на грешника, Архангел Михаил взема душата на богатия, Мерило праведно, Магьосниците и другите грешници в Страшния съд, както и особено популярните визуализирани наказания на грешниците в Ада – новопоявили се през Възраждането сюжети, интерпретирани предимно от късните представители на Банската художествена школа – Михалко Голев, Димитър Сирлецов и техните помощници.

ПЕТРОВА, Ангелина. Идеологическият диктат и Новата музика в България. Щрихи върху документалното слово (1944–1969). София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2020, 280 с.

ISBN 978-954-8594-91-2.

В книгата са изследвани документалните свидетелства на официалната словесност, които се съхраняват в архивите на Съюза на българските композитори и на други представителни културни институции на социализма от посочения период. Разгледани са идеологемите на социалистическия реализъм във връзката им с държавно-политическия апарат; направена е научна реконструкция на механизмите на тоталитарната цензура в музиката, дефинирани са проблемите на разгръщането на умерена легитимност и достигането на българската Нова музика до европейските сцени в края на 60-те.

ПЪТИЩА на балканските зографи / Roads of Balkan Icon-Painters. София: Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2020, 280 с.

ISBN 978-954-8594-86-8

Научен редактор: Бисерка Пенкова

В изданието е показано богатството на балканското художествено наследство от поствизантийския период, като представя паметници на църковната монументална живопис в България, Гърция, Северна Македония, Сърбия и Албания. Включените стенописни ансамбли формират няколко групи, всяка от които очертава определено направление в динамичното взаимодействие на изкуството по нашите земи с основните художествени центрове на Балканите в периода от последната четвърт на XV до началото на XVII в. Представени са 29 църкви и техните стенописи, за които е дадена основна текстова и визуална информация. Акцентирано е върху връзките на стенописите с други балкански паметници, показани чрез примери и паралели, които позволяват да се проследи движението на художествените влияния по някои от пътищата на зографските екипи. Двуетично издание на български и английски език.

СТАТЕЛОВА, Розмари. **Естрада и социализъм: проблясъци.** София: Рива, 2019, 200 с.

ISBN 978-954-320-661-2.

Книгата е пръв опит да се представи огромният масив от български естрадни песни, създадени в периода от 50-те до 90-те години на XX в. Мемоарен труд на свидетел и участник в бурно развилата се модерна популярна музикална култура в България, написан въз основата на голям брой документи и източници.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2020

PERIODICALS

Балканско езикознание / Linguistique balkanique. БАН, Институт за български език. Гл. ред. проф. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2020, № 1: Furlan, M. The Slavic Ornithonymic Stem *solv- and Hittite šal(u)w-: Tracing Indo-European Ornithonymic Nomenclature, 5–17; **Saldzhiev, Hr.** Medieval Bulgarian Anthroponyms and Toponyms of Romance Origin. The Problem of Language Identity of the Wallachian Population in Medieval Bulgaria, 18–45; **Mircheva, A.** and **B. Mihaylova.** The Reflexes of the Indo-European Laryngeals in the Paleo-Balkan Languages, 46–61; **Loma, A.** Zum idg. Adjektivsuffix *-ǵent- im Thrakischen und Slavischen, 62–75; **Варбот, Ж. Ж.** Заметки по българской этимологии (к статьям „Болгарского Этимологического Словаря“), 76–79; **Leschber, C.** Etymologischer Ausblick auf bulg. poròj „Sturzbach“ und rumän. pârau „Bach“, 80–88; **Колева-Златева, Ж.** К этимологии лат. cucullus ‘капюшон’, 89–101; **Schaller, H.V.** Jakob Philipp Fallmerayer (1790–1861) – ein bayerischer Namenforscher im 19. Jahrhundert, 102–114; **Ююкин, М. А.** Этимология болгарского гидронима Велпица, 115–120; **Antonova-Vasileva, L.** The Presentation of Bulgarian Dialects in the Mediterranean Linguistic Atlas (L’atlante Linguistico Mediterraneo – ALM), 121–130; **Marinov, Vl.** Adaptation of Turkish Loanwords in the Wallachian Dialect of Bregovo (Vidin Region), 131–138; **Шульгач, В. П.** Болгарское шараница и родственные формы (ономастический этюд), 139–147; **Кислиер, М. Л.** и **А. А. Новик.** Албанцы Украины и балканистика XXI в.: избранные обзоры, 148–164; **Куркина, Л. В.** Болгарские диалектизмы как источник пополнения славянских этимологических гнезд, 165–173.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://ibl.bas.bg/iblapp/archive.php>

Българска етнология. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Анелия Касабова ISSN 1310-5213.

2020 № 1: Бенчева, Й. Старостта във византийско-балканския свят, 7–14; **Ненчева, Д.** „Не можах да се намеря в свои води“ – конструиране на идентичности и самонаследяване в старостта, 15–34; **Тошева, Д.** Ислямът и комунизмът като локални явления: ролите на възрастните хора в едно родопско село, 35–55; **Ефтимова, И.** Пенсионерските клубове: полезна за остаряването формална форма на неформални отношения, 56–74; **Станоева, И.** Типове народни костюми в Софийско в архивен документ от 1889 г. Част 2. Златишка, Новоселска и Искречка околия, 75–91; **Тодоров, Т.** Конструктивни характеристики на сгради, строени в периода около 1650–1900 г. Теренно проучване в област Габрово, 92–104.

2020 № 2: Георгиев, Г. и Д. Ангелова. Жизненият свят на гагаузите от град Ямбол. Част първа: преселване и адаптация, групи и граници, 134–154; **Матанова, Т. и Вл. Пенчев.** Етнопредприемачество сред руската общност в България, 155–175; **Пилева, Д.** *Празниците ни са далеч повече!* Межкултурно взаимодействие и празничност в бирелигиозни семейства, 176–194; **Христов, П. и Н. Спасова.** Продължаваща мобилност: случаят на слагинчетата от Тузлука, 210–225; **Абджиева-Иванова, И.** Външни трудови миграции при ромите – спасение от бедността и акумулиране на нов социален опит, 226–242; **Антова, Св.** Остаряващите родители на трудови мигранти (по примера на възрастните от Белоградчик), 243–259; **Периклиева, В.** От „роднински срещи“ до „пазаруване“: динамика на взаимоотношенията между граничните зони на Петрич, Р България, и Струмица, Р Северна Македония, 260–274; **Попчева, Ю.** Мегданът на българските емигранти, 275–293.

2020 № 3: Казаларска, Св. Музеят е мъртъв, да живее Музеят! Интервенции на съвременното изкуство в полето на музея, 318–340; **Пиргова, И.** Динамика на музейната интерпретация, 341–366;

Шаренкова-Тошкова, Р. Етнографските музеи на кръстопът: критическа рефлексия в поствремена, 385–404; **Иванова-Найберг, Д.** Интерпретация на танца в музейното пространство, 405–424; **Пилева, Д.** „Смело на село“. Миграцията към селото: социо-културна адаптация, практики и предизвикателства, 447–449.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. доц. д-р Т. Александрова. ISSN 0005-4283.

2020, № 2: Илиева, Т. Догматическата екзегеза и богословският език в *Похвално слово за Йоан Богослов* на Йоан Екзарх, 18–40; **Цибранска-Костова, М.** Средновековният юридически текст в лабораторията на превода (по материал на Прохирона / Закона градски), 41–59; **Мирчева, Е.** Битът на средновековния човек в Римския патерик (лексикални етюди), 60–78; **Спасова, М.** Беседа 11 от Златоустовия *Шестоднев* в Зогр. № 19 от библиотеката на Зографския манастир, 79–118; **Карачорова, И.** Маргинални тълкования към псалмите в ръкописен псалтир НБКМ 13, 119–144; **Мичева, В.** Концептът *разкаjali се блудници* в историята на българския книжовен език, 145–157; **Мичева-Пейчева, К.** Книжовно и диалектно при назоваването на културни реалии в историята на българския език, 158–175; **Миланов, В.** Актуални наблюдения върху съвременната езикова ситуация, 176–182.

2020, Приложение: Буров, Ст. Зависимост и йерархия между граматичните системи, 20–33; **Димитрова, Ст.** Разбирането за категория като

важен фактор за развитието на лингвистичните парадигми, 34–45; **Попов, Б.** Триелементен структурен модел в индоевропейските граматични системи като проекция на митологичните представи и на човешкото познание за света, 46–62; **Стаменов, М.** Характер и някои резултати от взаимодействието на лексикалните и граматичните системи на езиците от балканския езиков съюз с османски турски, 63–93; **Илиева, Л.** Българската граматика през ситото на книжовния език и Европейският езиков съюз (SAE), 94–108; **Алексова, Кр.** Типология на взаимоотношенията между граматическите категории в българския език, 109–130; **Попова, В.** Граматичната метаморфоза на българския детски език в зората на човешкия живот, 131–146; **Цонев, Р.** Някои начини за изразяване на абсолютната превъзходна степен в българските интернет форуми, 147–166; **Тилев, Е.** Категориалните и некатегориалните значения като конституиращи елементи на езиковата система, 166–185; **Тодорова, Б.** Именната фраза от типа [n[n]] и конкуренцията с други синтактични конструкции в съвременната българска речева практика, 186–198; **Зидарова, В.** Именната детерминация – морфологична традиция и съвременни интерпретации, 199–220; **Стаменов, Хр.** Акцентно изтъкване на членната морфема, 221–234; **Бъркалова, П.** От най-близкия род към видовата характеристика. Наблюдения над природата и дефинирането на изречението, 235–253; **Венкова, Цв.** От машинен превод към формална граматика в България, 254–268; **Тишева, Й.** За Балан, за културата на речта и духа на езика, 269–276; **Чаралозова, К.** Категорията определеност/неопределеност в „Нова българска граматика“ на Ал. Теодоров-Балан, 277–285.

2020, № 3: Златева, Ж., М. Томов и Т. Александрова. 110 години от рождението на чл.-кор. проф. Любомир Андрейчин, 13–26; **Илиева, Л.** и **Г. Никодимова.** Константин Петкович и българското езиковедство, 27–44; **Николова, Н.** Преводът на Анастас Гранитски „за търговско писмописание“ от 1858 г.: уводни бележки, 45–58; **Чаралозова, К.** Кодификация на пунктуационните норми в правописните речници и ръководствата по правопис, издадени през двайсетте години на XX в., 59–70; **Станчева, Р.** За нормативната граматика, 71–83; **Златева, Ж.** и **Т. Александрова.** Един фрагмент от процеса на преконфигуриране на дублетността в българския книжовен език (върху съществителните *пожертвование* и *пожертвувание*; *самопожертвование*; *себепожертвование*), 84–98; **Питев, Б.** Семантични особености на християнската богословска терминология, 99–111; **Кръстева, Хр.** Сравнение на прозодичните особености на клитичния комплекс в съобщителни и въпросителни изречения в българския език, 112–121; **Златева, Ж.** Употреба на пълен и кратък член в безглаголни изречения, 122–124.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://www.balgarskiezik.eu>

Български език и литература. МОН, Гл. ред. проф. д-ни Маргарита Георгиева. ISSN 0323-9519.

2020, № 3: Миланов, Вл. Езиковата агресия в политическата и в ученическата реч, 284–299.

2020, № 4: Въллова, Т. Светът на възрастните през погледа на едно подрастващо дете – един абсурден, несвършен, подлежащ на промяна свят, 357–366.

2020, № 5: Мицкова, М. Заслугата на учителя от края на XIX век за описването и изучаването на българските диалекти, 494–503; **Кабакчиев, Кр.** Необходима корекция в българската индикативна темпорална парадигма: перфект се образува и посредством имперфектни причастия, 526–537.

Резюмета на статиите на български език: <https://bel.azbuki.bg/>

Български фолклор / Bulgarian folklore. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Станой Станоев. ISSN 0323-9861.

2019, № 4: Илиева, А. Траектории на личното и националното в житейския разказ на един емигрант, 363–380; **Ненова, Ст.** Читалището и опазването на нематериалното културно наследство (Из живота на групите за фолклор в Бистрица и Алино), 420–441; **Кръстев, П.** Интонационни модели на двугласно пеене от с. Брезница, Гоцеделчевско (По материали от съвременната брезнишка *попрёлка*), 442–458; **Матанова, Т. и Вл. Пенчев.** Етнопредприемачество и медии (Представянето на руски реалии в руски общностни медии у нас), 459–477.

2020, № 1: Янкова, В. За татарите от Североизточна България и техните забравени гласове, 3–20; **Демирова, Д.** Международният ромски съюз, световните цигански конгреси и активистите на циганското движение в Шумен (1966–1981 г.), 21–39; **Ангелов, А.** „Цаката била в кацата...“, или как градският шлагер преживя социализма, 40–58; **Ефтимова, А.** Езиково табу и детабуизация на медийната реч (Номинации за обозначаване на половата принадлежност и на семейните и сексуални отношения), 59–77; **Дичев, Б.** Забраненият смях, 78–93; **Коларска, И.** Демоничните образи на Баба Марта и Дядо Коледа, 94–104; **Алексиев, Б.** Към интерпретацията на тюрбето Елмалъ баба в село Биволяне, Кърджалийско: забравена, премълчана или нечута легенда?, 105–130.

Българско музикознание / Bulgarian Musicology. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. ст.н.с. д-и Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2020, № 2: Moody, I. Composers as Symbols: The anti-parallels of Pancho Vladigerov and Fernando Lopes-Graça, 3–10; **Георгиева, И.** Бончо Бочев за музикалното образование и училищното пеене, 11–28; **Спасова, М.** Из ис-

торията на Българското радио: авторската музика за деца в радиопредаванията (1931–1951), 29–43; **Луканов, М.** Музикалното наследство на Асен Овчаров в българската популярна култура, 55–65; **Влаева, И.** К-поп и кей-попъри: модели и рефлексии в България, 66–87.

2020, № 3: Ценова, М. Музикалният живот в Русе през XIX век в перспективата на музикално-сценичните изяви през XX век, 3–18; **Маринова, Д. Н.** (Не)написаните чешки страници на първостроителство в музикалната история на Русе, 19–45; **Антонова, В.** Историята на Оперната дружба в Русе и влиянието на европейското оперно изкуство, 46–68; **Тодорова, А.** Към историята на Държавна опера – Русе и нейното институционализиране, 69–79; **Бейков, Пл.** Началото на Русенската опера с „Травиата“ от Джузепе Верди, 80–90; **Куюмджиев, Ю.** Русенският период (краят на 40-те – началото на 50-те) в творческата еволюция на Константин Илиев, 91–99; **Хърков, Ст.** Оперният режисьор Илия Арнаудов за развитието на българските оперни театри извън столицата, 100–114; **Йорданова, В. и Р. Константинова.** „Любезни Владимире...“. Писма на Панчо Владигеров до Владимир Стоянов, 115–123.

Епохи. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. д-р Николай Кънев. ISSN 1310-2141.

2020, № 1: Чокоев, И. Овъглен текстил от некропола на църква № 2 в Дръстър (Гроб № 192), 65–72; **Шие, М. L.** Several Remarks Regarding „Io“ and Invocatio Verbalis from Wallachian Documents before 1500, 73–76; **Таşgin, А., А. Şimşek and Ö. Atay.** The Menakibnames in Balkan Researches: the Case of Seyit Ali Sultan and his Menakib, 77–81; **Симеонова, Ю.** „Османското присъствие“ в съвременните учебници по история – мит или реалност, 82–89; **Русев, И.** Приносът на „Писмовника“ на Сава Доброплодни в процеса на изграждане на модерната българска търговскоправна култура, 90–95; **Тодоров, Ст.** Яна Кунчева-Начева – сестрата на Васил Левски, 96–104; **Ангелова, Ст.** Историческата тема в творчеството на скулптора Борис Гондов, 117–123; **Крумов, М.** Киното в Пловдив от 1944 до средата на 60-те години на XX в., 124–138.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://journals.uni-vt.bg/epohi/bul/>

Известия на Института за исторически изследвания. БАН. Ред. кол.: д-р Детелина Динева, д-р Петя Димитрова и д-р Румяна Чукова. ISSN 2367-5187.

2020, 35: Динева, Д. Развитието на дипломатическите отношения между България и Полша, 9–18; **Рубаха, Я.** Информационно-пропагандната дейност на Бюрото по печата към Върховния национален комитет в София (1915–1918), 19–37; **Мороз-Гжелак, Л.** Прелюдия към независимостта. Подкрепата на България, отразена в полската преса в периода 1914–1918 г., 38–49; **Стемпняк, Вл.** България в дейността на полската дипломация в пе-

риода 1918–1926 г., 58–73; **Гибас-Кшак, Д.** Полско-българските отношения през 20-те години на XX век – преглед на избрани проблеми, 74–88; **Вожница, Р.** Дейността на легацията на Република Полша в София в периода 1930–1940 г. в светлината на поредицата „Полски дипломатически документи“, 89–101; **Чукова, Р.** Памет и национално достойнство: сталинските репресии спрямо българи и поляци в Централна Азия. Съвременни оценки и политики, 127–150; **Баева, И.** Борбата на Полша за самостоятелност в Източния блок, 151–167; **Вачков, Д.** Позициите на България и Полша по въпроса за ценообразуването в рамките на СИВ, 168–173; **Валкевич, В.** Излизане от сянката. Българските усилия, гледани откъм Висла, 174–204; **Димитрова, П.** Ролята на Източна Европа в процеса на трансформация на разказа за Втората световна война след 1989 г. (на примера на Полша и България), 205–229.

Исторически преглед. БАН, Институт за исторически изследвания. Гл. ред. И. Тодев. ISSN 0323-9748.

2019, № 4: Димитров, Ст. Рудари и пещи за претопяване на руда в българските земи през XVI в., 5–31; **Първева, Ст.** Странстващи и уседнали селски търговци в провинция Румелия в края на XVII–XVIII век, 32–115; **Славов, Сл.** Четническата акция на ВМОРО от 1907 г., 116–143; **Станимиров, Б.** Критичен преглед на литературните и архивните източници и опит за реконструкция на родословието на Априлови, 144–168.

2020, № 1: Голев, К. Да убиеш Чингизид: евразийски номадски традиции в политическия инструментариум на цар Теодор Светослав (1300–1322), 5–32; **Стоянович, П.** (Не)възможната близост между Двореца и българското военно командване в края на XIX и началото на XX век, 33–48; **Стоянова, Р.** Благотворителност и благотворителн в България – между доверието и скептицизма, почитта и отрицанието (края на XIX – 40-те години на XX век), 49–90; **Пейковска, П.** Въздействие на миграцията върху урбанизацията в България през 1910-те – 1930-те години: количествени измерения, 91–143; **Гешева, Й.** Книжовниците и просветителите Пеячевичи в паметта на поколенията, 144–190.

2020, № 2: Тодорова, О. Робовладелците в османска София: социално-религиозен състав и господарски стратегии (средата на XVI – средата на XVIII век), 5–46; **Първанова, Р.** Мелничарството и законите за насърчение на местната индустрия от 1894 и 1905 година, 47–89; **Данова, Н.** Нови данни към историята на търговския обмен на Балканите в края на XVIII и началото на XIX век, 90–120; **Николова, В.** Полша през погледа на видния публицист, политик и дипломат д-р Борис Вазов, 121–177.

История. МОН. Гл. ред. проф. д-р Пламен Митев. ISSN 0861-3710.

2020, № 3: Попов, Т. Тесалия в средновековната българска история, 223–249; **Златанов, А.** Балканската политика на „Отел Ламбер“ и установяването на Източната агенция в Цариград (1831–1842), 250–269; **Сукарев, В.** Османското наследство в имената на пловдивските улици от Освобождението до наши дни, 270–283.

2020, № 4: Живков, Св. Историческите изследвания от периода 1984–2011 г. за електоралните регулации и изборния процес в докомунистическа България: тенденции и проблеми, 335–355; **Терзиева, М.** Представители на българската диаспора в Александрия от втората половина на XIX век (до Освобождението), 356–364; **Бакалов, Я.** Кавалерите на ордена „За храброст“ във флота на Негово Величество, 365–380.

2020, № 5: Kopylov, S. and I. Paur. Iconography of the Russo-Turkish War of 1877–1878 on Postcards of the Early 20th Century, 447–464; **Пенчев, П. Д.** Колко е важно да бъдеш честен. Към историята на българската икономическа култура 1879–1944 г., 465–479.

Културно-историческо наследство: Опазване, представяне, дигитализация.

БАН, Институт по математика и информатика. Редактори: проф. д-р Петко Ст. Петков и доц. д-р Галина Богданова. ISSN 2367-8038.

2020, 6, № 1: Петков, П. Ст. Исторически маршрути. Българската протодържава – Екзархията и Търновската конституция, 7–22; **Добревски, Д.** Универсалното решение – подходящ дизайн за обекти на КИН, 23–31; **Колева-Радева, Д.** Проект „Цифрово представяне и съхраняване културното наследство от старопечатен фонд Исторически театрален салон на НЧ „Надежда 1869“, гр. Велико Търново“, 32–42; **Николов, К.** Фолклорните фестивали – съвременен метод за опазване на живото културно наследство, 43–51; **Петрова, Ст.** Предлозите В и У в българския език (към въпроса за развитието на езика), 52–58; **Радойнова, Д.** Светилището Бегликташ: адмирирано, проблемно, реално, 59–71; **Гълъбова, Л.** Измерения на съвременното постмодерно поклонничество като локално религиозно културно наследство, 72–94; **Коев, Е.** Наскалното културно-историческо наследство по „Светият път“, 95–109.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://www.math.bas.bg/vt/kin/series-bg.php>

Лингвистични проблеми / Linguistic Problems. Югозападен университет „Неофит Рилски“. Отг. ред. Биляна Тодорова. ISSN 2682-9673.

2019, 1, № 1: Кочев, И и А. Кочева. Плурицентризмът на българския книжовен език – резултат от диалектни кодификации и от диалектизирани прекодификации, 21–41; **Стоилов, А.** Пак за определителния член в българския език, 42–46; **Илиева, Т.** Транспозицията като словообразователен способ в историята на българския език, или за превращенията на една старобългарска дума, 47–58; **Куршумова, М.** Славянобългарският книжовно-езиков тип и формирането на историографския стил (Върху материали от Поп-Йоановата преправка /1830 г./ на Паисиевата история), 59–66; **Тошева, А.** Преписите на Рилската преправка на „История Славянобългарска“ – текстологична и езикова характеристика, 67–74; **Бобев, А. и Л. Ненова.** За изданието на службата и житието на св. Йоан Рилски от йером. Антоний Радивиловски (Киево-Печорска лавра, 1671 г.), 75–95; **Василева, А.** Заглавните думи в „Словарь болгарскаго языка по памятникамъ народной словесности и произведеніямъ новѣйшей печати“ на Александър Дювернуа, 96–105; **Алексова, Кр. и Е. Търпоманова.** Презумптивът в българския и румънския език, 106–116; **Петрова, Кр.** Граматически и семантически транспозиции при междуметията, 117–128; **Ушева, К.** Тройната местоименна показателна система в разложкия говор, 129–138; **Хаджиева, Кр.** Проблеми на членуването в съвременния български език. Защо въпрос №7 предизвика недоволството на българина?, 139–163; **Осенова, П.** Параметри на нулевата субектност в българския език, 173–179; **Цонев, Р.** За някои специфични синтактични конструкции в българската разговорна реч, 180–186; **Георгиева, М.** Интровертно генерирана предикация, 187–194; **Колева, А.** Поява и развой на концепциите за сложно съставно изречение и неговите видове в българските граматики през Възраждането и първите десетилетия на ХХ век, 195–204; **Черма, Д и Л. Илиева.** Славянските заемки в албанския език през ХVІІ век (по материали от латинско-албанския речник на Франг Барди), 205–215; **Бело, Р. и Н. Сотирова.** Лексикални заемки от гръцки произход в един български говор от Югоизточна Албания, 216–225; **Симеонова, Кр.** Към въпроса за универбирането в съвременния български и руски книжовен език, 226–231; **Багашева, М.** Към въпроса за превода на български менюта на руски език, 232–237; **Кочева, А.** Наративни устойчиви сравнения с анималистичен лексикален компонент в български и в словенски език, 238–242; **Йорданова-Петрова, Д.** Аугментативите в романа „Христос отново разпнат“ на Никос Казандзакис и техните съответствия в българския превод, 243–251; **Сталянова, Н. и Е. Руневска.** За някои лексикални явления в българския език, или какво означава думата *джендър*, 252–255; **Чолева-Димитрова, А.** Старинните антропоними в микротопонимията (по материали от Царибродско), 256–273; **Данчева, Н.** Модните лични имена в началото на ХХІ век, 274–284; **Карпузова, Ю.** Семантични особености на ученическите прякорни имена в Кюстендил, 285–294; **Бело, М.** Етикетният език в говора на село Стеблево (Р Албания), 303–312.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://bit.ly/36ljs3P>

Литературна мисъл. БАН, Институт за литература. Гл. ред. Николай Аретов. ISSN 0324-0495.

2020, № 2: Антов, П. Ботев contra Пишурката, или силните жестове на слабите гласове, 3–18; **Панов**, А. „Албена“ – жанр и наративна структура, 19–48; **Аретов**, Н. Двама млади „барабанисти“: Борю Зевзека и Чудомир, 49–74; **Илчева**, Р. България и българите в руската литература от първата половина на XIX век: въпроси и възможни отговори, 75–121.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Александър Гребенаров. ISSN 0861-2277.

2019, № 4: Михов, М. Българската екзархия в Македония (1870–1913), 7–24; **Mihov**, M. The Bulgarian Exarchate in Macedonia (1870–1913), 25–42; **Кърджил**ов, П. Светлопис за Илинден: фотографии, заснети по време на Илинденско-Преображенското въстание (1903) и публикувани в британския илюстриран периодичен печат, 43–66; **Стойчева**, Ст. Административно-териториално устройство на Македония (1879–1912), 67–92; **Милач**ков, В. Академично дружество за борба против Ньойския мирен договор, 93–106; **Войнова**, Н. Чуждестранните почетни членове на Македонския научен институт от Централна и Източна Европа (1923–1947), 107–124; **Винаров**, И. Относно обективната необходимост от анекс към Договора за добросъседство между България и Македония, 125–148; **Гребенаров**, Ал. Устави на македонските бежански организации в България (1920–1921), 149–161; **Поппетров**, Н. За немскоезичното издание на „Македония“ от 1918 г. на Владимир Сис, 161–166.

2020, № 1: Илиев, И. Г. Кирило-методиевската проблематика в книжнината на Охридската архиепископия (XI–XIII в.), 7–24; **Илев**, I. G. The topic of Cyril and Methodius in the Literature of the Ohrid Archbishopric (11th through 13th Centuries), 25–42; **Аризанова**, С. Някои въпроси около мощите на св. Йоан Рилски и българския цар Самуил, 43–50; **Манолова-Николова**, Н. Един забравен български духовник – Партений Зографски, Поленински и Нишавски, 51–74; **Стойчева**, Ст. Официалните турски преброявания на населението като извор за етническия характер на Македония (1879–1912), 75–98; **Тренчев**, Г. Серското българско мъжко педагогическо училище 1895–1913 г., 99–134; **Манасиева**, И. Македонският въпрос в публикациите на Съюза за освобождението на Украйна по време на Първата световна война, 135–144; **Королов**, Л. Бележка за формите на лексемата „български“ в диалектите на Югозападна и Южна Централна Македония, 145–148; **Тараков**, Т. К. Обликът на Петрич в първите години след Освобождението. Спомени на Иван Георгиев Чорбаджийски, 149–156.

Архив и частичен достъп до статии и резюмета на български език:
<https://www.makedonskipregled.com>

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2020, № 2–3: Танев, Ст. Професор Марин Дринов и неговото просветно, научно и културно наследство в духовния живот на нова България, 4–18; **Звездов, Ст.** Сведения за Дунавска България в анонимната персийска география от X век „Худуд ал-Алам“, 39–43; **Антова, Е.** Английските пътешественици за чумната епидемия на Балканите през XVII век, 44–58; **Влайков, Вл.** Грую Тренчов – Поп Грую Бански. Революционер от националноосвободителното движение и войвода, 59–66; **Сукарев, В.** Пловдивската община през първите месеци след 9 септември 1944 година, 67–77; **Минчева Н.** Разколът в Околийския комитет на БКП – Силистра и борбата за власт (1944–1958), 78–96.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. доц. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2020, № 1: Стойчев, Р. Еос, Ирида или Нике: за образа на дръжката на бронзовата хидрия от Старо село, Сливенско, 3–10; **Петкова, Н.** Примери за съвместно съществуване – ислямски мотиви в оформлението на ръкописната книга на Балканите през XVII–XIX век, 11–18; **Захаријева, М.** Черпишката манастирска църква „Успение Богородично“ – история, архитектура и живопис, 19–33; **Куюмджиев, Ал.** Икони на Макарий от Галатиста в България, 34–44; **Марковић, Ј.** Новооткривена дела Јована Иконописца у околини Лесковца, 45–50; **Тончев, С.** Иконостасът в църквата „Успение Богородично“ в Хасково и неговите паралели, 51–60.

2020, № 2: Попова, Н. Поетичният свят на Борис Христов в анимационните и документалните филми на Анри Кулев, 21–27; **Нейкова, Р.** Специфика в изграждането на екранната история във филмите за деца, 28–31; **Статулов, Д.** Създаването на филма „Време разделно“ в контекста на Възродителния процес, 32–35; **Аструков, Й.** Огледало на обществото ли са новите сериали?, 36–40; **Гоцева, Е.** „Комплексната“ телевизионна драма и нейните герои, 41–45; **Донев, А.** Съвременното асоциално българско документално кино, 46–52; **Пещерска, Т.** Обществото и неговите „чешити“ в българското документално кино, 52–56; **Дончева, Т.** За субективното и обективното в българското документално кино, 57–60.

Проглас. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. проф. д-р Николина Бурнева. ISSN 2367-8585.

2020, № 1: Илиева, М. Българският концепт ДОМ на славянски асоциативен фон, 7–14; **Димитрова, И.** Връзката на индивида с групата в българското лингвокултурно съзнание, 15–20; **Мангачева, Д.** Езиковедските възгледи за рефлексията върху речевото поведение, 21–29; **Зидарова, В.** Лексикална архаизация и лексикална компетентност (Наблюдения над семантичната перцепция на някои архаизми и историзми), 30–39; **Тончева,**

Хр. Молитвите за всяка потреба в зографските требници от XV–XVIII век, 40–44; **Грудков, В.** Странстванията на душата и безумията на мисълта (Романът „Антихрист“ на Емилиян Станев), 51–61; **Рацеева, Е.** Етнични взаимодействия в творби на български автори от Бесарабия и Таврия, 62–68; **Панова, М.** Филмът „Памет“ (1985) и поезията на Константин Павлов от 60-те години на XX век, или за търсенията „по обратната страна на ветропоказателя“, 69–85; **Гецов, А.** Атрибуция, предикация, апозиция (Първа част), 86–94; **Рашева, И.** Възрожденско. Национално. Неканонично (Българска йерусалимия от XIX век с образите на св. св. Кирил и Методий), 95–101; **Стоименов, Н.** Атонският превод на Йерусалимския типик. Сравнителен анализ на някои указания в месецословната част на преписите Slav. 13 и ЦИАИ 201 (Общите указания, указанията за уставните четения, паримииите, за химнографския материал и някои изменяеми части на св. Литургия), 102–111.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/>

Славянски диалози. Списание за славянски езици, литератури и култури. Филологически факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Гл. ред. **Жоржета Чолакова.** ISSN 1312-5346.

2019, 23: Михалска, А. Символиката на числата в средновековните български апокрифи. Профанация на *sacrum* или сакрализиране на *profanum*?, 20–36; **Тошева, А.** „Рилската преправка“ от 1825 г. и преписите от т.нар. Рилска редакция на „История славянобългарска“, 37–50; **Нейчева, Т.** Колебания в употребата на двойствено число в късния църковнославянски език (върху материал от първата третина на XVIII в.), 51–69; **Мъркова, Д.** Наблюдения върху една група *nomina heterogena* в съвременния български език, 70–83;

Свободен пълнотекстов достъп: <https://dialozi.uni-plovdiv.bg/>

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. проф. **Светлина Николова.** ISSN 0204-4021.

2020, № 2: Христова-Шомова, И. Календарът на *Енинския апостол* (според новото разчитане на специализирани снимки) и въпросът за ранните етапи от историята на славянското богослужение, 3–32; **Balázs, G.** Old Church Slavonic as a Key Factor to the Diachronic Typology of the Slavic Languages, 33–53; **Милтенов, Я.** Преславските лексикални маркери. 1. Опит за въведение, 54–79; **Литвиненко, В. В. и И. М. Грицевская.** Триодные гомилии Псевдо-Афанасия Александрийского в новоизводных болгарских *Панигириках (гомилариях)*, 80–100; **Кююмджиева, Св.** Още веднъж за Виенския ръкопис *Cod. Slav. 37* и за общите служби в него (Част втора), 101–119; **Пентковская, Т.** Уставные указания *Часослова* РГБ, ТСЛ 17 и славянские переводы *Иерусалимского Типикона*, 120–150.

2020, № 3: Велчева, Б и А. Бояджиев. Някои особености на езика на *Пространното житие на св. Методий* и проблемът за авторството, 3–23; **Русева, Р.** Една непубликувана икона на светите Седмочисленици от фонда на Националната галерия в София – среща на културни влияния и модели, 24–41; **Цибранска-Костова, М.** Народна култура и културни реалии в славянската юридическа книжнина: Вота и Брумалия, 42–57; **Буланин, Д. М.** Тайнописание и инописание (*Новации русской письменности в пору Второго южнославянского влияния*), 58–80; **Грицевская, И. М. и В. В. Литвиненко.** Афанасий Александрийский и Псевдо-Афанасий в переводах Епифания Славинецкого, 81–112; **Григорова, Т.** За една неизвестна българска икона от манастира на Христовите изкушения в Йерихон (*Принос към изследванията на творчеството на Захарий Димитров Доспевски*), 113–130.

Старобългарска литература. БАН. Институт за литература. Гл. ред. Ана Стойкова. ISSN 0204-868X

2020, 61–62: Буланин, Дм. Три версии толкований Никиты Ираклийского к словам Григория Богослова, 11–37; **Lytvynenko, V. V.** Translation Errors in the Slavonic Version of Athanasius' *Orations against the Arians*, 38–58; **Вилкул, Т.** *Хроника* Георгия Амартола в *Книге Иаков Жидовин*, 59–75; **Бояджиев, А.** Средновековният славянски текст на *Acta Thomae Minora*, 76–138; **Мусакова, Е.** Текст и визуален език в Радомировия псалтир, 139–160; **Петрова, Ст.** Седалните за първите три месеца в Братковия миней (НБС Рс. 647). Въпросът за възникването на ноемврийската част от ръкописа, 161–196; **Христова-Шомова, И.** Загребският пролог като представител на втората южнославянска редакция на Простия пролог, 197–224; **Тасева, Л.** Поетичният език на календарните стихове като предизвикателство за българските и сръбските средновековни преводачи, 225–277; **Цибранска, М.** Ръкопис ЦИАИ 1160 и значението му за каноничното право на Балканите през XIV в.: ексцерптите от правилата на Трулския събор, 278–306; **Парпулов, Г.** Три чудотворни икони в Зографския манастир, 307–313; **Германова, А.** Публикации по старобългарска литература и култура, излезли в България през 2019 г., 372–423.

Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. проф. Петя Асенова. ISSN 0204-8701.

2020, № 1: Tarpomanova, E., B. Mihaylova and M. Dzhonova. Future orientation in adverbial time clauses in the Balkan languages, 5–30; **Chung, J.** *Esses* and *haberes* in Slavic *be-* and *have-*languages (Part 2), 31–46; **Георгиева, М.** Метапредикация, 109–117.

Частичен онлайн достъп до статиите: <http://bit.ly/2PvAvGC>

Филологически форум. Факултет по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. Венета Савова. ISSN 2534-9473.

2020, № 11: Assadi, T. and M. Stanojevic. The Balkans: A Place between East and West, 42–50; **Асенова, Г.** Изтокът и Западът в прозата на една пътешественичка, 51–60; **Тодорова, Т.** Несъзнавани съдържания зад Аз-повествованието в произведенията на Георги Райчев, 69–83; **Георгиева, М.** Проблемът с/на човека в разказите на Светослав Минков, 84–93; **Михалева, С.-А.** Българският нонсенс на 90-те: Константин Павлов, Биньо Иванов, Петър Чухов, 94–104; **Стефанов, С.** Няколко названия на охлюва от българската езикова територия, 105–126; **Тодорова, Т.** Семантични изменения в някои български и чешки названия от славянската демонология, 127–139; **Оруш, А.** Изобретяване на радиото в България: първата българска радиотехническа книга, 140–150.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://philol-forum.uni-sofia.bg/>

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute for Historical Studies. Ed.-in-Chief: Daniel Vachkov. ISSN 0204-8906.

2019, № 3–4: Georgieva, S. Legal Restrictions Defining Validity of Marriage in Medieval Bulgaria, 2–23; **Kostova, E.** On the Role of the Dubrovnik (Ragusan) Consulate Operating in „Sclauonia, Bosna, Sriemo et Bulgaria“ in the 1380s and 1390s, 24–52; **Кирилова, А.** К истории одного дипломатического документа 1867 года: болгары в большой политике, 53–106; **Lelyova, R.** Problems and Challenges for the Bulgarian Exarchate and Its Local Authorities in the Years of „the Hurryet“, 119–152; **Nikiforova, S.** Problèmes économiques des Balkans à la veille des guerres Balkaniques, 153–202; **Гуцев, Н. С.** Болгарская и сербская пропаганда по македонскому вопросу в России во время Балканских войн 1912–1913 гг., 203–225; **Kozhuharov, A.** An Unusual Case in His Majesty's Navy to Promote an NCO into an Officer Rank, 226–232; **Tertychna, A.** The Ukrainko-Bulgarski Pregled (Ukrainian-Bulgarian Review), as a Tool of Cultural Diplomacy in the Relations between Ukraine and Bulgaria (1919–1920), 233–242; **Schaller, H. W.** Bogdan Filov (1883–1945) – ein bulgarischer Wissenschaftler und Politiker in seinen Beziehungen zu Deutschland – anlässlich des 150 jährigen Jubiläums der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften in Sofia, 259–282.

Études balkaniques. Institute d'Études balcaniques & Centre de Thracologie. Ed.-in-Chief: Raïa Zaimova. ISSN 0324-1654.

2020, № 1: Danova, N. Le rôle de la langue grecque dans la vie économique des Balkans aux XVIIIe – XIXe siècles, 5–34; **Mihaila, I.** La Compagnie de la mer Noire ou la mer perdue des Roumains au XVIIIe siècle, 35–50; **Parveva, St.** Social Profile and Professional Mobility of Rural Pedlars in Rumeli at the End of the 17th and Mid-18th Centuries, 51–103.

2020, № 2.: Preshlenova, R. Introduction: From the Balkan City to the City in the Balkans: Transformations at the End of the 19th and the Beginning of the 20th Century, 157–166; **Parusheva, D.** Modern City in the Balkans: Directions and Perspectives of Research, 167–188; **Lyberatos, A.** The Sounds of Modernity: Exploring the Balkan Capitals' Soundscape (Late 19th – Early 20th C.), 189–208; **Manolova, V.** Development of Sericulture in Byzantine Cities 11th – 13th Century, 209–226; **Aretov, N.** Dreaming Constantinople: An Alternative Version of Petko Todorov and Nikolay Raynov, 227–239; **Kostov, A.** New Technologies and the Cities in the Balkans: Gas Lighting in Ottoman Constantinople until the First World War, 240–258; **Serafimova, M.** Istanbul and Cultural Memory, 286–296; **Dimitrov, St.** Mastering of the Space in the Hinterland of the Town of Edirne: Continuity and Changes (14th – 16th C.), 297–321; **Parvanova, Z.** Bulgarians in the Urban Political Life of European Turkey in the Immediate Aftermath of the Young Turk Coup, 322–340; **Markova, M.** The Bulgarians in the Western Thracian Cities during 1913–1919, 341–358; **Konstantinova, Y.** „The Bulgarian Salonica“, 358–380; **Spasov, M.** On the Past, Memory, Recollections and History of the Bulgarians in „Simvasilevusa“, 381–407; **Spasova-Dikova, J.** The Theatre and the City on the Way of Europeanization and Modernization of Bulgarian Culture, 420–434; **Milanova, A.** Opera and Modernization: The Case of Bulgaria, 435–454; **Fol, V.** Backstage Theater, 455–460.

ДИСЕРТАЦИИ

Дисертации, защитени през 2020 г.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Александра Ангелова АЛЕКСАНДРОВА. Ъндърграундът в чешкия и българския социокултурен контекст от 60-те до края на 80-те години на XX век. София, 2020.

Николина Александрова АЛЕКСАНДРОВА. Късносредновековната проповед, красноречие в думи и образи (Рилският дамаскин, РМ 4/10 от библиотеката на Рилския манастир, втората половина на XVII век). София, 2020.

Снежана Кочева АЛЕКСАНДРОВА. Названия, свързани с облеклата и тяхното изработване (лексикосемантична характеристика). София, 2020.

Христина Танева ВИХРОГОНОВА. Умствената дейност на човека в речниковия фонд на немския и българския език. София, 2020.

Георги Костадинов ДЖУМАЙОВ. Приложение на съвременните технологии в езиковото обучение. София, 2020.

Десислава Минчева ДИМИТРОВА. Морфологичната категория състояние на действието (българските перфектни форми) и перфектът в западноевропейските езици (френски, английски, немски) в партиципиален контекст. София, 2020.

Олга Дмитривна КОЛОТ. Български фолклор и диалект на село Терновка в диахронен аспект (гр. Николаев, Украйна). София, 2020.

Радостина Борисова СОТИРОВА. Молитвата в българската поезия от Освобождението до Втората световна война. София, 2020.

Габриела СТОЙНЕВ. Българските фитоними в съпоставителен южнославянски план. Благоевград, 2020.

Адриана Борисова ХРИСТОВА. Лингвистична характеристика на българската философска терминология. София, 2020.

ИСТОРИЯ, ЕТНОЛОГИЯ, ФОЛКЛОРИСТИКА И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Иванка Владимирова АБАДЖИЕВА-ИВАНОВА. Мобилност и социо-културни процеси при ромските общности в България в началото на XXI век (етнологко изследване). София, 2020.

Ивайло Лалъев АВРАМОВ. Любомир Далчев. Типологични модели и приложения. Избрани примери от четвърти творчески период 1962–1979. София, 2020.

Антония Василева АНГЕЛОВА. Влияние на скулптурния симпозиум върху скулптурата като проблематика и изграждане на формата от 70-те години до днес в България. София, 2020.

Симеон Младенов АНТОНОВ. Военният елит на Византия в периода 1025–1081 г. София, 2020.

Силвена Неделчева БАЙРАКОВА. Българските читалища – между възхвалата и отрицанието. Читалищен мениджмънт в съвременен контекст. София, 2020.

Елица Стефанова БЕЛИШКА. Съвременни тенденции в графичния дизайн на настолни игри за деца. София, 2020.

Стефан Димитров БЕЛИШКИ. Стенописите на руски художници в църквите от XX век в България в контекста на тяхното опазване и реставрация. Проучване на стенописите в храм „Св. Николай Чудотворец“ в София (Руската църква). София, 2020.

Силвина Владимирова ВЛАДОВА. Танцов театър и контактна импровизация – два полярни модела в хореографското изкуство и техните проекции в България. София, 2020.

Асен Георгиев ГЕОРГИЕВ. Личните дневници в специализирани библиотечни колекции в България. Свидетелствата на Петър Динеков и Борис Делчев. София, 2020.

Теодоричка Илиева ГОТОВСКА-ХЕНЦЕ. Българите в чешко-руския книжовен обмен (30-те – 60-те години на XIX в.). София, 2020. ДН

Галина Христова ДИМИТРОВА-ДИМОВА. Нови форми на изкуство в публично пространство в България в периода 2000–2018 г. София, 2020.

Стела Милчева ДОНЧЕВА. Производството на художествен метал в ранносредновековна България (по данни от находките). София, 2020. ДН

Симен Живков ЖЕЛЕВ. Графити изкуството и социализация на калиграфията в края на XX и началото на XXI век. София, 2020.

Румяна Димитрова ЙОРДАНОВА. Керамичните съдове от голямата селищна могила при Русе. София, 2020.

Михаела Руменова КАМЕНОВА. Българска скулптура от стомана за публични пространства. София, 2020.

Сузана Симеонова КАРАНФИЛОВА. Визуалният език на Румен Скорчев в контекста на съвременната българска графика. София, 2020.

Васил Николов КОЛЕВ. Сравнителен анализ на обучението по графика в художествените академии в София и Венеция. София, 2020.

Петар КРИЖНАР. Създаване и развитие на керамични школи в Хърватска и България през XX век. София, 2020.

Марин Кирилов МАРИНОВ. Християнско храмово строителство в провинция Втора Мизия през IV–VI в. София, 2020.

Силва Василева МАРИНОВА. Христовите притчи в монументалната живопис на Българското възрождане (херменевтика и иконография). София, 2020.

Гергана Ангелова МУТАФЧИЕВА. Съвременни тенденции и развитие на осветителните обекти в сферата на силикатния дизайн. София, 2020.

Илиана Георгиева ПЕТРОВА-САЛАСАР. Европейски хореографи, ориентирани към танц-терапията и приложението ѝ през XX и XXI век. София, 2020.

Рафаела Валентинова РАФАЕЛОВА. Ризата – символика, знаков код и белег за идентичност в българския традиционен костюм в края на XIX и началото на XX век. София, 2020.

Росен Василев ТОШЕВ. Фотореализъм в българската живопис. София, 2020.

Магдалена Христова ФИЛАТОВА. Безмензурната песен в Пиринския фолклорен регион. София, 2020.

Петя Стефанова ЧАЛЪКОВА. Представяне и съхранение на дигиталното изкуство. София, 2020.

Венцислав Янчев ШИШКОВ. Българската монета като художествено произведение от втората половина на XX век до днес. София, 2020.

Иван Костадинов ЯНАКИЕВ. Концертният строй $A1 = 432$ Hz и отворените квинти, опит за интегрално акустическо, психофизиологическо, когнитивно и практическо изследване. София, 2020.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2020 г.

Българска граматика

Филологически факултет на Великотърновския университет и Институт по български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН

22 октомври 2020 г. – София

21 доклада

Българският език в социалните медии

Бургаски свободен университет

5 юни 2020 г. – Бургас, онлайн

15 доклада

Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)

Научна конференция с международно участие

Институт за исторически изследвания при БАН

9 ноември 2020 г. – София, онлайн

21 доклада

В памет на проф. д-р Георги Георгиев

Научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН

2–3 ноември 2020 г. – София

46 доклада

Войната за историята – 75 години от края на Втората световна война

Научна конференция

Катедра по Нова и съвременна история в Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

2–3 декември 2020 – онлайн

28 доклада

Еволюция срещу революция или за моделите на развитие

VII международна научна конференция

Регионална библиотека „Любен Каравелов“

17–19 септември 2020 г. – Русе, онлайн

105 доклада

XXVI Епископ-Константинови четения

Международна научна конференция

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

2 септември – Шумен

23 доклада

Жената – пространства и граници в живота ѝ

Национална етнографска конференция

Регионален исторически музей Стара Загора

14–15 октомври 2020 г. – Стара Загора

39 доклада

Компютърната лингвистика в България

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и Институт по информационни и комуникационни технологии при БАН

25–26 юни 2020 г. – София, онлайн

23 доклада

Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация

Шеста научна конференция с международно участие

Институт по математика и информатика при БАН, Институт по етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН, Национален археологически институт с музей при БАН, Съюз на учените в България – клон Велико Търново, Факултет по изобразително изкуство на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Европейска асоциация на фолклорните фестивали

19–22 ноември 2020 г. – Велико Търново, онлайн

54 доклада

Литературните поредици – конструирани и деконструирани на канона

Международна научна конференция

Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

26–27 ноември – онлайн

33 доклада

Между световете: магия, чудеса и мистика

Международна научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН

29–31 октомври – София, онлайн

70 доклада

(Не)познатият Йовков

Национална научна конференция

Регионален исторически музей – Добрич

30 септември – 1 октомври 2020 – Добрич

19 доклада

Непознатите

Теоретична конференция

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“

20 ноември 2020 – Пловдив, онлайн

22 доклада

80 години от Крайовския договор. Българската и международната общественост за Добруджанския въпрос. Нови документи, нови прочити, нови тези

Национална научна конференция

Институт за исторически изследвания при БАН, Добруджански научен институт, Македонски научен институт, Регионален исторически музей – Добрич, Исторически музей – Тутракан

30 септември 2020 – Добрич

26 доклада

Пазари, общество, власт

Научна конференция

Исторически факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Център за стопанско-исторически изследвания

25–26 септември 2020 г. – Велико Търново

26 доклада

Паисиеви четения 2020

Международна научна конференция

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

29–30 октомври 2020 – Пловдив

83 доклада

Повторение, обновление – практики на римейка

Национална научна конференция

Катедра „Теория на литературата“, Факултет „Славянски Филологии“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и секция „Теория на литературата“, Институт за литература при БАН

30 ноември – 2 декември 2020 – София, онлайн

36 доклада

Предвъзраждане и Възраждане: книжовници и книги

Кръгла маса

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

29–30 октомври – Пловдив, онлайн

16 доклада

Проблеми на устната комуникация

Международна конференция

Филологически факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

Катедра „Съвременен български език“

6 ноември 2020 г. – Велико Търново

37 доклада

Всекидневният живот в средновековна България

Международна научна конференция

Институт за исторически изследвания при БАН

23–24 октомври 2020 г. – София, онлайн

42 доклада

Старопланинският регион – минало, настояще, перспективи. Развитие на културния туризъм

VII национална конференция

Регионален исторически музей – Габрово и Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

22 октомври 2020 г. – Габрово

12 доклада

150 години Българска екзархия

Научна конференция

Институт за исторически изследвания при БАН, Богословски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Македонски научен институт

29 октомври 2020 г. – София

22 доклада

Фигуративно мислене и език

Пета международна конференция

Факултет по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

29–31 октомври 2020 г. – София, онлайн

8 доклада

Collegium Cyrillomethodianum

Международна научна конференция

Кирило-Методиевски научен център при БАН

5.12.2020 г. – София, онлайн

9 доклада

ХОРИЗОНТИ

От първото българско неделно училище в Албания до университетското образование – история, съвременно състояние и перспективи

Българите в Албания – кратки исторически данни

Българите в Албания не са пришълци в тази малка балканска страна, а са старо местно население. Някои историци са на мнение, че водят началото си още от времето на хан Кубер – брат на Аспарух. През IX в., по времето на хан Пресиян (836–852), Куберовите български земи, в които влиза и голяма част от днешна Албания, са напълно интегрирани в България със столица Плиска. Така българите от Албания, симбиоза от сливане на прабългарите на Кубер и славяните, стават неразделна част от изграждащата се средновековна българска народност. В този вид етнонимът „българи“, заедно с названието „земя на българите“, пътува във времето и стига до наши дни почти непроменен. По-голямата част от днешна Албания дълги векове влиза в границите на Първото и Второто българско царство, а градове като Дёвол, Главеница, Белиград (днешен Берат), намиращи се на територията на тази държава, са били важни български културно-просветни центрове (Бело, 2020: 119–120).

След падането на българските земи под османска власт албанският етнически елемент се засилва. Албано-българските етнографски граници в течение на турското владичество силно са се изменили в полза на албанския елемент. През XVIII и XIX век по-голямата част от албанците приемат исляма, а заедно с тях и голяма част от българите, останали в този регион (Колев, 2013: 179). Много християнски български семейства започват да се изселват на Изток към вътрешността на днешна Македония и България. Свидетелство за това са фамилните имена Арнаудови в Македония и в България, които показват, че техните предци са дошли от земите на днешна Албания. През Възраждането българите от тези земи, особено християните, вземат активно участие във формирането на модерната българска нация и в борбите за освобождение от турското владичество.

Българската народностна идентичност се пази векове наред в Албания и не угасва и през най-тежките исторически периоди. Това коренно българско

население попада в границите на албанската държава след Балканските войни и разпадането на Османската империя.

По неофициални данни българите в Албания днес са между 60 000 и над 100 000 души. Компактно българско население в Албания живее в областите Мала Преспа, Голо Бърдо и Гора (Кукъска Гора), разположени основно по границата с Македония и Косово. Най-многобройно българско население живее в района на Голо Бърдо. Значителен брой българи живеят и в градовете Елбасан, Корча, Тирана, Дуръс, Пешкопия, Билища, Поградец и др. Днес българи живеят най-вече в столицата на Албания, Тирана, там има почти цял един квартал с българи (*Kodra e Priftit* „Попово бърдо“). По-голямата част от албанските българи изповядват исляма, останалите са източноправославни. Българското малцинство е официално признато от албанското правителство на 12 октомври 2017 г.

Българите от Албания са създали няколко български организации като Културно дружество „Просперитет Голо бърдо“ – Тирана (от 2000 г.), Дружество за българо-албанско приятелство – Корча (2015 г.), Културно-просветно дружество „Иван Вазов“ – Тирана (от 1999 г.), Клуб за приятелство и сътрудничество „24 май“ – Тирана (от 2008 г.) и др.

История на българските училища в Албания

Българите от Албания са много ученолюбиви хора, които винаги са давали и последните си спестявания, за да образуват своите деца. Разбира се тяхното вековно желание е било да имат свои училища, на български език. В годините между двете световни войни България прави опит да развие активна дипломатическа дейност за признаване на българите в Албания като национално малцинство и за употребата на българския език в техните училища и църкви.

Българската държава е загрижена за българското население, останало в границите на Албания. През ноември 1913 г. е решено да се изпрати мисия за възстановяване на църковно-училищното дело на това българско население. От България идват учители и свещеници. Доста успешна е тази мисия в Голо Бърдо и Корчанско, която се прекъсва за няколко години след нахлуването на гръцките и сръбските войски. В периода 1916–1918 г. в Голо Бърдо е възстановено българското църковно и учебно дело (Колев, 2013: 181–182).

През май 1925 г. управляващият българската легация в Албания в свой отчет докладва, че в Албания има приблизително 27 български села, в които няма нито едно училище или действащ български православен храм. Българският дипломатически представител прави постъпки пред албанските власти за назначаване на български учители. През учебната 1926/1927 година от албанска страна е позволено да има български учители, но те трябва да преподават по албанската учебна програма, на албански език и по няколко часа седмично български език (Колев 2013, : 183).

По-активна в Албания е дейността на ВМОРО. Организацията винаги се стреми да помага за решаване на църковно-училищните права на българското население. Тя се стреми да окуражи българите за запазване на националната им идентичност и да настояват пред българското правителство за провеждане на последователна политика в защита на просветно-религиозните и политически права на българите.

През 1928 г. българските села в Корчанско започват по-активни прояви, за да получат малцинствени права. Първо българите от с. Връбник, а след това и българите от Мала Преспа, подават молби за откриване на училища с преподаване на български език. През 1929 г. молба подават и българите от с. Кленйе, Голо Бърдо. Към Министерството на външните работи и изповеданията се разкрива длъжност „Главен инспектор-организатор на църковно-училищното дело на българите в Албания“ (Колев, 2013: 184).

На 7 ноември 1933 г. при българската легация в Тирана са разкрити длъжности „учител-църковен певец“ и „свещеник и помощник на учителя“. Тези служители пътуват свободно из Албания и се грижат за просветно-религиозните нужди на българите християни в тази страна. Тази политика на България обнадеждава българите, че ще получат сериозна подкрепа. Но в следващите години, поради опита за подобряване на българо-югославските отношения, България се въздържа от отварянето на български училища.

Българите в Албания посрещат с надежда окупацията на страната от италианските войски през 1939 г. От 19 български села е изпратено писмо до царица Йоанна да се застъпи пред италианските власти за употребата на български език в техните училища и църкви. Но надеждите не се оправдават, защото започва Втората световна война.

Точно обратна е официалната българска позиция през периода 1945–1990 г. – време, когато българите под властта на Енвер Ходжа са забравени от София. След войната правителството на Албания, начело с Енвер Ходжа, предлага на българското правителство да изпрати учители в Албания, но от София отказват, като насочват техните искания към Белград и Скопие, а последиствията от тази политика са известни на всички.

През дългите години на изолация албанските българи копнеят за изучаване на българския език. Единствен контакт с книжовния български език са били стари книги запазени като древни реликви от по-възрастните, чрез които са се опитвали да се учат на четмо по-младите българчета, кратките новини на български език по Албанското национално радио и радио „София“. След демократичните промени през 1990 година интересът към българите в Албания се усилва, а и живеещите там българи търсят контакти с България. От страна на албанските власти изявата на българско самосъзнание не се преследва. Преди три години, на 12 октомври 2017 г., албанският парламент приема поправка в Закона за защита на малцинствата, с която Албания официално признава българското малцинство. Това е исторически момент за българите от Албания. В резултат на това, на 28 януари 2019 г., за първи път

в историята Албанската национална телевизия излъчва новини на български език. Те са всекидневни, придружени и с емисии на български език, които съвсем скоро ще бъдат с увеличени минути телевизионно време, предвидени за българското малцинство в Албания. Това е много важно, защото българите от Албания имат възможност да бъдат информирани на роден език и да слушат български книжовен език.

В новите условия след промяната пред българите от Албания се открива нова перспектива за изучаване на българския език. Първите стъпки за изучаване на българската азбука и на книжовния български език от децата от български произход са направени от страна на лектората по български език и литература към Тиранския университет веднага след началото на демократичните промени в Албания. Лекторите от България се оказват и първите учители, които след дълги години започват да учат децата от български произход в Албания на български книжовен език. Задачата на лекторите е да преподават български език и литература в Факултета по чужди езици на Тиранския университет, но и да водят курсове по български език и литература на децата от български произход. Повечето от тези деца след този курс на обучение следват във висши държавни образователни организации в България. Техният брой от 1993 г., когато тръгват първите студенти от български произход от Албания за българските университети, до днес е достигнал до около 1 000 души. Лектори в тези курсове са били известни имена като проф. Петя Асенова, проф. Правда Цанкова, проф. Лучия Антонова, доц. Евдокия Христова, доц. Анелия Петкова и др. В момента лектор е доц. Раки Бело от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Преди 1990 г. преподавател по български език в Университета на Тирана беше Янка Селими, българка, омъжена в Тирана, която дълги години беше и водеща на емисията на български език по Албанското радио.

„... да гори огънчето и винаги да ни напомня, че сме българи“

Това са част от поздравителните думи на Н. Пр. Димитър Арнаудов, посланик на Република България в Република Албания, с които приветства организаторите, присъстващите родители, децата и гостите през есента на 2015 г., по повод историческия момент за българската общност в Албания, когато на 15 октомври в столицата на Албания – Тирана, е открито първото българско неделно училище след падането на тоталитаризма. След повече от половин век в тази балканска страна отново пред българите се появи възможността да изучават български книжовен език. Това важно събитие уважи и председателят на Държавната агенция за българите в чужбина г-н Борис Вангелов, който пожела училището да се разраства и един ден да се превърне в колеж. Училището получава финансова подкрепа от българската държава в рамките на Националната програма „Роден език и култура зад граница“. Българ-

1869

ското неделно училище в Тирана носи името на поета революционер Христо Ботев. То е към дружество „Просперитет Голо бърдо“ (на албански: Shoqata „Prosperitet Golloborda“) със седалище в гр. Тирана, създадено през 2000 г. като неправителствена организация. Целите, които си поставя, са да опазва, развива и изучава българските обичаи и традиции в района на Голо Бърдо, да работи за съхраняване на идентичността на българите, разпръснати из цяла Албания и чужбина. Председател на „Просперитет Голо Бърдо“ е г-н Хаджи Пируши от с. Стеблево. Той е и директор на неделното училище „Христо Ботев“. В екипа на училището бяха проф. д-р Димитър Льони, Миранда Бело, Артан Ибършима и лекторът по български език в Тирана доц. д-р Раки Бело.

Как е организирано училището?

Училището обучава деца в подготвителната група и деца от първи до дванадесети клас. С децата от подготвителната група и тези от 1 до 7 клас се занимава Миранда Бело, а с по-големите – Димитър Льони, който поради нова длъжност в друг град беше принуден да напусне училището. На негово място, от тази учебна година, дойде опитната учителка Янка Селими. Български език, литература и история на България на кандидат-студенти, желаещи да продължат образованието си в България, преподава лекторът по български език и литература в Тиранския университет доц. Раки Бело. Към БНУ има и фолклорно танцова формация, в която участват не само деца от училището, но и други деца от българската общност, живеещи в Тирана. Обучава ги преподавателят по народни танци Артан Ибършшимай.

Децата, които посещават БНУ „Христо Ботев“ са българчета от Албания и деца на българи, работещи в Албания (в албанското посолство в Тирана и на други места, като фирми, банки и др.). Едната част от децата, родени в Албания, говорят семейния архаичен български език. Това са деца на родители, дошли скоро в столицата от българските села в Албания, и въпреки продължават да говорят родния си български език. Другата част от децата не знаят изобщо български (диалект), понеже са родени и израснали в албанска среда от родители, които също така са родени в столицата и за общуване използват само албански език. При такава езикова ситуация сме принудени да разпределим децата на няколко групи:

– подготвителна група, през която минават всички деца, родени в Албания. Тази група е разделена на две подгрупи – едната е за деца, които въпреки говорят български диалект, а другата за деца, които не знаят диалекта. Децата от първата група в рамките на една до две години подготвителна работа успяват да минат към класове. За другите деца трябва повече време, работата с тях върви по-бавно, защото българският им е като чужд език;

– децата, чиито родители са дошли от България и работят в Албания, знаят български книжовен език, се разпределят по класове – от 1 до 12 клас;

– кандидат-студентска група, в която учениците се подготвят, за да следват в България. Обикновено се сформират няколко групи въз основа на степента на владеене на български език. В едната влизат деца, които от няколко години посещават Българското неделно училище. Другите, които идват за първи път в училището, оформят отделна група. Ако сред тях има деца, които говорят български диалект, с тях може да се работи отделно и с по-ускорено темпо;

– към училището има и фолклорно танцова формация с деца от училището и други деца от българската общност, живеещи в Тирана.

Занятията основно се водят в дните събота и неделя за малките деца, а за кандидат-студентите през седмицата, след редовните занятия, които имат в училищата, където те учат. Всичко става по предварителна уговорка с учениците и техните родители.

Учебниците и учебните тетрадки, с които работим с децата, са тези, които са одобрени от МОН, предназначени за българчета от чужбина (български език и литература, история и география на България). За учениците, които идват от България, продължаваме с учебниците, които се използват на територията на Република България. За кандидат-студентите, които не знаят български език, работим с учебниците за чужденци, издания на висшите учебни заведения в България.

Броят на децата от БНУ „Христо Ботев“ през годините

Учебната 2015/2016 г., когато започна дейността на училището, беше от най-емоционалните и интересните. Тогава заедно с учениците започнаха да се записват и техните родители и други възрастни българи от столицата, за да учат книжовен български език. Радостта в техните очи беше много голяма. Училището нямаше как да откаже на тяхното желание да учат. Така бяха сформирани три групи с възрастни, които за две години преминаха курс по български език и история на България. Броят на децата през първата учебна година беше 20.

През следващите учебни години броят на децата започна да се увеличава. През миналата 2019/2020 учебна година броят на учениците достигна 80. Голям е и броят на кандидат-студентите, които подадоха документи за кандидатстване в българските висши училища. И през настоящата 2020/2021 г. учебна година бройката на учениците се е запазила.

Мотивация на малките деца за да учат български език

За мотивация на малките деца използваме различни методи, като съчетаваме ученето с различни мероприятия и работилници:

1869

- участие във фолклорната танцова формация към училището и разучаване на стари народни песни и танци;
- организиране на тържества по повод българските празници: Коледа, Великден, 1 март, Баба Марта (правене на мартенички), 1 ноември и др.;
- представяне и прежекции на български игрални и документални филми;
- ежегодно участие в различни конкурси (превод на художествена литература, писане на поезия, рисуване), от които децата печелят и награди;
- участие в спортни събития в България;
- посещаване на семинарите по български език, организирани от ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград;
- срещи с родителите на децата, които им разказват за старите народни български традиции;
- срещи с преподаватели от България, които идват в Тирана и събеседване с тях по различни теми, свързани с България, от които се вълнуват децата, и др.

Трудности ...

Най-големите трудности са свързани с помещението, в което трябва да се провеждат часовете. Досега училището се мести почти всяка година в търсене на по-добри условия. Нужна е по-голяма сграда с повече класни стаи. За 2020/2021 учебна година от българската организация „Просперитет Голо Бърдо“ е намерена по-голяма сграда, с няколко класни стаи и зала за организиране на детските мероприятия. Обещаващо начало за по-добра учебна година.

Перспективи и задачи ...

В момента главна задача пред българската общност и нейните дружества в Албания е развитието на образователната мрежа за изучаване на българския език в страната. Те настояват българският език да се изучава в училищата в регионите с компактно българско население – Голо Бърдо, Гора и Мала Преспа. Албанската конституция разрешава да се учи на майчин език, а българското малцинство е едно от признатите в Албания. Не трябва да се губи време, а да се продължи с по-бързи и решителни стъпки в тази посока. Похвална е инициативата на Неделното училище „Христо Ботев“, гр. Тирана, от тази година да открие българско неделно училище в село Острени, Голо Бърдо, където да учат български език децата от това българско село.

От полза и интерес ще бъде да се открият летни училища по български език в селата, където живеят българи. През лятото всички деца за по един или два месеца отиват при своите баби и дядовци. През това време те ще имат възможност да посещават и тези училища.

Време е училището „Христо Ботев“ в Тирана да се превърне в български колеж, където да учат децата от български произход, които не са малко в албанската столица.

Хубаво ще бъде децата от училището да гостуват на български училища на територията на България, за да се запознаят със свои връстници и да имат възможност да опознаят отблизо България. Също така деца, студенти и учители от България да гостуват в българското училище. Ще бъде от голяма полза, ако студенти от България провеждат практиката си в неделното училище. В тези начинания могат да подпомогнат и общите проекти, финансирани от МОН.

Много добра и похвална е инициативата на ЮЗУ „Неофит Рилски“ с организирането за трета поредна година на летни курсове по български език за деца и учители от български произход, в които вземат участие и децата от българското училище.

Освен неделното училище „Христо Ботев“, което е най-голямото в Албания, има и едно друго неделно училище, в град Корча с филиал в градчето Билищ, където преподават учителите Атина и Христо Превенда, българи от с. Връбник, Корчанско, завършили образованието си в България. Това неделно училище е открито по инициатива на „Дружеството за българо-албанско приятелство“. В частното албанско училище „Нилс Бор“ в град Тирана в програмата е заложено изучаването и на българския език като втори чужд език – нещо, което се случва за първи път в албанската образователна система. От тази година българско неделно училище ще има и в гр. Елбасан, където живее голяма българска общност.

Всичко казано дотук е опит да бъдат представени направените положителни стъпки за развитие на училищната мрежа сред българите в Албания с цел изучаване на българския език. Пред българите от Албания стои опасността от асимилация поради средата, в която живеят. Мрежата от български училища би помогнала на младите българи да запазят езика и традициите на своите предци, а тези, които планират да следват в българските училища и да продължат кариерата си в България, да се интегрират по-лесно в българската образователна система и българското общество.

Библиография:

Бело, 1999: *Бело, Р. Средновековни български следи в Албания.* – В: *Владетели, държава и църква на Балканите през Средновековието.* Велико Търново, 2020, 119–129.

Колев 2013: *Колев, Й.* Майка България и нейните чеда по света. София, 2013.

Раки Бело, Миранда Бело (Тирана)

Назиф Докле – всеотдайният краевед от Гора, Албания (1945 – 2014)

Изследователят Назиф Докле принадлежи към известен род от региона Гора, Република Албания. Роден е през 1945 г. в българското село Борйе, община Шищавец, окръг Кукъс. На 15 януари 2020 г. щеше да навърши 75 години. Родното му място е едно от деветте села в Албания, където живее компактно население от български произход. В тези девет села, част от по-голямата област Гора, заемаща части от Косово, Албания и Република Северна Македония, живее компактно помохамеданчено население от български произход, което и днес говори български диалект. Тези села, които административно принадлежат на общините Шищавец и Запод, окръг Кукъс, са: Борйе, Църналев, Кошариш, Очикъл, Орешк, Оргъост, Шищавец, Пакищ и Запод. Според Назиф Докле членовете на тази общност сами се наричат *нашинци* или *горани*, а албанците, живеещи в съседство с тях, ги наричат *торбеш*, *горан* или ги характеризират като *потур*. Местните жители определят говора си, който принадлежи към крайните български говори в Северозападна Македония, като *нашински* или *горански*. Албанците го наричат *нашке*, *горанче* или *шкенищ* (Докле 2007: 11).

Назиф Докле е четвъртото от петте деца в семейството на Кемал и Адиле Докле. Завършва началното образование в училище „Джафер Оломани“ в родното си село Борйе. Основното образование завършва в близкия град Кукъс, в училище „Байрам Цури“. През 1963 г. завършва Художествения лицей „Йордан Мися“ в столицата Тирана, специалност „Скулптура“. През 1997 г. завършва Висшия педагогически институт в град Шкодра, специалност „Албански език и литература“. Дългогодишен и нееднократно отличаван учител, методист, инспектор и главен инспектор по образованието в окръг Кукъс. Той се изявява още и като сценограф и режисьор в Окръжния дом на културата и народното творчество, професионалната естрада и Кукления театър в гр. Кукъс. Дълги години работи и като отговорник на Окръжния музей. Преподава албански език и литература като хоноруван преподавател в частното средно образователно училище „Ирсен“, в град Кукъс (Бобев 2008: 101; Докле 2007: 17).

Назиф Докле е автор на над 130 изследвания, анотации и материали. Те са публикувани в Албания и в чужбина, в научни и културни издания и в периодичния печат. Богатата му изследователска дейност включва много материали от почти всички хуманитарни области: история, езикознание, етнография, фолклор, лексикология, етнология, литература, публицистика,

библиография, музейно дело и култура. Участвал е с доклади в над 40 национални и международни конференции и симпозиуми.

Докле е автор на редица издания като: „Brigada e XXIV Sulmuese“ broshurë me bashkëautorësi („XXIV бойна бригада“, брошура в съавторство) (1984), „Dëshmorët e rrethit të Kukësit“ („Героите на окръг Кукъс“) (1984), „65 vjetori i shkollës së Dukagjinit“, broshurë me bashkëautorësi („65-годишнина на училището в Дукагин“, брошура в съавторство) (1988), „Kukësi – vështrim enciklopedik“ („Кукъс, енциклопедичен обзор“) (1999), „Jehona homerike në Kukës“ („Омиров отзвук в Кукъс“) (1999), „Muke mile“ („Мици мъки“) (2000), „Goranski narodni pesni“ („Горански народни песни“) (2000), „Kukësi në kalendarin e tij“ (Из календара на Кукъс) (2000), „Për Gorën dhe goranët“ („За Гора и гораните“) (2002), „Kukësi i Ri (1962 – korrik 2002)“, broshurë („Нов Кукъс (1962 – юли 2002), брошура“) (2002), „Iz narodne goranske proze“ („Из горанската народна проза“) (2003), „Sevni bre ashik, sevni bre dusho“ („Севни бре ашик, севни бре душо“) (2004), „Rreth krizës së minave në qarkun e Kukësit“ („Около кризата с мините в околия Кукъс“) (2006), „Histori të vërteta“ („Истински истории“) (2006), „Pakujdesia e Ermalit“ („Нехайството на Ермал“) (2006), „Sinan pasha i Topojanit“ („Синан Паша на Топоян“) (2006), „Drejt Shqipërisë pa mina“ („Към Албания без мини“) („Fjalor gorançe (nashke)-shqip“ („Речник горанско (нашинско)-албански“) (2007), „Vëndlindja ime“ („Моят роден край“) (2008), „Endëroj zogun e malit“ („Сънувам планинската птичка“) (2009), „Bogomilizmi dhe etnogjeneza e torbeshëve të Gorës së Kukësit“ („Богомилството и етногенезисът на горанските торбешии от Кукъс“) (2009), „Ditët e krizës Kosovare në Kukës“ („Дните на Косовската криза в Кукъс“) (2009), „Teqja e at Aliut Fshat – Kukës“ („Текето на отец Али Фшат, Кукъс“) (2009).

Назиф Докле е сценарист и режисьор на албански телевизионни документални филми като: „Tradita e një fshati në sportin e rrëshqitjes me ski, Shishtavec“ („Традициите на едно село в ски спорта, Шищавец“) (2000). „Nohë Bruti“ („Ходжа Брути“) (1999), „Qëndresë njëshekullore“ („Век на съпротива“) (2000), „Një jetë kushtuar skenës“ („Живот, посветен на сцената“) (2000), „Jetë mes tre shekujsh“ („Живот между три века“) (2001), „Në kufijt e legjendës“ („На границите на легендата“) (2002), „Në nderim të një përvjetori“ („В чест на годишнина“) (2002), „Apostull i shqiptarizmit“ („Апостол на албанизма“) (2003), „Sinonim i punës“ („Синоним на работата“) (2003), „Një lumjan i madh“ („Единн велик луюмянец“) (2003), „Mrekulli që po braktisen“ („Чудеса, които се изоставят“) (2006), „Qamil Nohë“ („Кямил Ходжа“) (2008) и др.; сценарист и режисьор на някои сценични представления като: „Rob askuj nuk muj me u ba“ („Не мога да бъда роб на никого“), „Nomazh“ („Поклон“), „Jemi dhe ne“ („Ние също сме“) и др.

Назиф Докле е един от основателите и ръководителите на създаденото през 1991 г. етнокултурно дружество „Гора“, вдъхновител, организатор и ръ-

ководител на предавания, свързани с културата на Гора в град Кукъс. Той е един от основателите и директор на вестник „Дрин“ (Кукъс, 1992 г.) и главен редактор на детския вестник „Jemi dhe ne ...“ („Ние също сме ...“), издаван от сдружение „ALB-AID“, Кукъс. Участник е в редица местни изложби на живопис, имал е и самостоятелни изложби, автор е на десетки скулптурни, графични произведения и дърворезби.

Несъмнено *Горанско-албанският речник*, издание на Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“ (София, 2007), е най-значимото творческо постижение на Назиф Докле, на което той посвещава много години от живота си. Както казва и самият автор, речникът е резултат на десетилетна работа по издирване, събиране и подбор на материала, а също така и на консултации и класифициране на изворите за реализиране на идеята да бъде събран, изучен и публикуван корпусът от речниковото градиво на диалекта на гораните, отразяващ и тяхната народна култура, и по-специално културата на торбешите в Кукъс: устно, народно, музикално, хореографско, изобразително творчество, етнографско и езиково богатство, които по същество са свързани с тяхната национална идентичност (Докле, 2007: 16). Презентацията на този уникален труд се състоя на 2 ноември 2007 г. в големия салон на БАН. Презентацията бе открита и ръководена от акад. Ячко Иванов, директор на Академичното издателство. Това издание е от голямо значение – както изтъкна проф. д-р Васил Райнов по време на представянето на речника, хвърля изобилна светлина върху особеностите на един местен говор, представляващ част от българския езиков ареал в най-западните му зони (Бобев, 2007). Обект на речника е лексикалният фонд на българският говор на населението от област Гора в Североизточна Албания. Той съдържа 43 000 думи и изрази. Материалът в речника е представен по азбучен ред чрез азбуката на съвременния албански език. Според автора това решение е продиктувано от няколко фактора. Като най-важен е посочен фактът, че гораните от двете страни на границата, в Албания и Косово, не познават друга азбука освен латиницата и по този начин разчитането и транслитерацията може лесно да се извърши (Докле, 2007: 11). След всяка домашна дума в речника се привежда албанският ѝ семантичен еквивалент. В скоби са дадени примери за употреба на думата в говора. Освен заглавните думи в речника се намират различни словоформи, различни типове фразеологизми и др.

Речникът е принос към българистиката, той е истинско богатство за работата на специалистите езиковеди. Той е важен и за албанското население с българско самосъзнание. С право казва д-р Боби Бобев, бивш посланик на Република България в Тирана, че *Горанско-албанският речник* е събитие за тези хора, защото недвусмислено доказва езиковата, а оттам – и тяхната национална принадлежност (Бобев, 2007). Обикновено трудовете като този речник се реализират от цял екип от учени, но Назиф Докле, благодарение на своето желание, постоянство и необикновена всеотдайност, успя сам да

завърши с успех речника. За този уникален труд авторът получи специален диплом на БАН.

Поради неговата преждевременна смърт остава неизпълнено желанието му, свързано с подготвителната работа за издаването на голямото богатство от народно творчество, което той е събирал повече от 4 десетилетия: приказки, легенди, народна лирика не само от района на Гора, но и други области на Кукъс.

Голяма е заслугата на Назиф Докле и в областта на образованието. Изследователят не само е бил добър и уважаван учител, но помага за попълването на много музеи към училищата в област Кукъс (за известно време той е бил и директор на музея в град Кукъс), а също така пише няколко публикации, които служат на учениците за по-добро познаване на историята и културата на Гора и Кукъс. Особено книгите „Kukësi – vështrim enciklopedik“ („Кукъс, енциклопедичен обзор“, „Të njohim vendlindjen“ („Да опознаем родното място“) са служили и продължават да служат на учениците като информативен, познавателен наръчник. Ученият Назиф Докле непрекъснато настояваше, че дадена област може да бъде добре опозната, когато учениците имат пълна информация за историята, културата и краезнанието на всички населени места.

Изследователят Назиф Докле напуска този свят в разгара на работата си, но оставя след себе си трайна следа, особено за българската общност в Албания. Българското общество и държава са длъжници към приноса на такива изключителни учени от историческата диаспора.

Използвана литература:

Бобев, Б. Уникален принос към българската българистика. – В: *Български език и литература* (електронна версия), 2008, № 1.

Горанско-албански речник. Съст. Назиф Докле. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2007, 1383 с.

<http://www.kallabak.com/index.php?idm=109&mod=2>

https://openlibrary.org/authors/OL2471853A/Nazif_Dokle

Раки Васил Бело

НАУЧЕН ЖИВОТ

Проектът „Гутенберговата революция и българите“

Приключи работата по проекта „Гутенберговата революция и българите“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (№ ДН 10/9, 2016–2020), чийто бенефициар е Югозападният университет „Неофит Рилски“ в Благоевград. Проектът постигна своята основна цел – да попълни празнината в знанията за интелектуалните изяви на българите и за българското книжовно наследство в условията на ранната модерна епоха, да бъдат издирени и публикувани стари книги, писани от българи и отпечатани в чужбина.

Беше сменена досегашната практика на издирване на документи в архиви, като вниманието се насочи към библиотеките, за да се съберат отпечатаните (или пригответените за печат) книги на български автори, които не са запазени в български книгохранилища. Бяха използвани предварително придобити познания за тяхното местонахождение в европейски библиотеки, но също бяха проучени и редица каталози, описи на колекции и дори стари завещания на монаси. След като произведенията бяха издирени и анализирани, бяха проведени успешни разговори със съответните книгохранилища и беше получено разрешение за фототипно преиздаване на тези издания в малки тиражи, главно за научни цели. Така след факсимилното, а в някои случаи и наборно публикуване по проекта, до тези редки и ценни книги има улеснен достъп чрез основни хранилища в България и в чужбина.

1.0. Първата група преиздания включва съчинения на средновековната българска литература, станали актуални в епохата на Гутенберг и отпечатани сред други славянски народи.

1.1. Черноризец Храбър. *За буквите*. 59 с. Тази творба е едно от най-забележителните произведения на българската средновековна литература. То е включено в руски старопечатни буквари. По проекта е избран за преиздаване текстът, поместен в Буквара на Иван Фьодоров (Острог, 1578 г.), тъй като към момента това е първата известна публикация на трактата „За буквите“. Факсимилно е възпроизведен текстът от екземпляра, пазен в библиотеката на гр. Гота, Германия – снимките за изданието са безвъзмездно предоставени от това книгохранилище. Подробният предговор от Лъчезар Перчеклийски

представя хипотезите за личността на Черноризец Храбър и за мястото на написване на полемичния труд, а също така разглежда основните послания на това съчинение; дава и информация за известните досега преписи и старопечатни издания на творбата. Освен това Л. Перчеклийски прави и наборно издание по версията в този буквар и интерлинеарен превод. Същевременно в книгата е публикуван отново и художественият превод на Иван Добрев, отпечатан за първи път в книгата „Слова на светлината“ с автори Иван Добрев и Татяна Славова под научната редакция на Мая Байрамова (София: Агато, 1995). Научни редактори на разглежданото тук издание на „За буквите“ са Лилия Илиева и Камен Димитров.

1.2. (Псевдо-) Йоан Дамаскин. Предполагам автор на старобългарски език – Йоан Екзарх Български. *За осемте части на речта*. 68 с. Този текст се смята за най-отдавнашната чисто граматична славянска книга. Представените в нея „осем части на речта, на които четем и пишем“ са: име, реч (глагол), причастие, различие (определителен член), местоимение, предлог, наречие и съюз. Поддръжник на тезата за авторството на Йоан Екзарх е Иван Гълъбов (1918–1978). Трактатът „За осемте части на речта“ е отпечатан през 1586 г. във Вилно (дн. гр. Вилнюс, Литва). Фототипното издание по споменатия проект, станало възможно с любезното позволение на Руската национална библиотека в Санкт Петербург, е предшествано от предговор, написан от Биляна Тодорова, Гургана Падарева-Илиева и София Мицова. Трите лингвистки анализират съдържанието на трактата, очертават мястото му в славянската филологическа наука, представят различните хипотези за авторството му. Те дават и информация за установените в палеославистиката сигурни и предполагаеми произведения на Йоан Екзарх. Наборното издание и вътрешноезиковият превод отново са дело на Лъчезар Перчеклийски, а научната редакция е на Лилия Илиева и Андрей Бобев.

1.3. Иван И. Илиев. *Жития на български светци в латинската традиция*. 223 с. Научен редактор: Маргарет Димитрова. В книгата за пръв път са публикувани и дискутирани преведените на латински *Житие на св. Петка Търновска* от Патриарх Евтимий Търновски в неговата старопечатна преработка и *Житие на св. Иван Рилски*. Преводът на латински на първото житие е направен от Рафаел Левакович (1590–1649), а на второто – от монаха йезуит Иван Мартинов (1821–1894), роден в гр. Казан, но живял предимно в Западна Европа. Двата превода са отпечатани в Acta Sanctorum X/7 и Acta Sanctorum X/9, съответно. Acta Sanctorum е известна католическа поредица, от която в периода 1643–1940 г. излизат от печат общо 68 тома. Авторът на изследването Иван Илиев анализира преводаческите техники, разглежда славянските източници, използвани за латинския превод, търси връзките и взаимодействията между източноправославната и католическата традиция, представя живота и дейността на двамата преводачи – Рафаел Левакович и Иван Мартинов. Наборните издания на латинските и славянските версии на

всяко едно от двете жития са последвани от речници на съответствията на думите от оригинала и думите в превода. Тези речници към всеки от двата текста са два вида: един с водеща дума от оригинала и друг с водеща дума от латинския превод. Тези лексикални съответствия между оригинал и превод дават възможност за бъдещи проучвания на преводаческите техники. Те хвърлят светлина върху „преводаческата работилница“, когато и в двата езика има от векове установена християнска терминология и идиоматика.

1.4. Любка Ненова и Андрей Бобев. *ПОКАЯНІЯ ОСНОВАНІЕ. Служба и Житие на св. Иван Рилски*. Киев 1671 г. Текст и изследване. 249 с. Посочените *Служба и Житие на св. Иван Рилски* са възпроизведени фототипно и наборно според тяхното първо печатно издание, публикувано през 1671 г. от йеромонах Антоний Радивилowski, наместник на Киево-Печорската лавра. Изданието е било осъществено благодарение спомоществувателството на казашкия полковник от XVII в. Радион Димитрашко.

За настоящото преиздание е използван добре запазен екземпляр, съхраняван в библиотеката на атонския Зографски манастир – братството предостави безвъзмездно снимките за фототипното издание. Освен фототипното и наборно издание в книгата е публикувана студия от Любка Ненова и Андрей Бобев – те дискутират използвания шрифт, а именно – „шрифтови гарнитурни“ и гравюрни елементи с различни мотиви, отпечатаните гравюри и герб на рода Димитрашки-Райчи, както и правописа и езика. Така също подробно са представени съществуващите извори на старопечатното издание и са събрани и анализирани множество данни за издателя и спомоществувателя на това първо печатно издание на службата и житието на св. Йоан Рилски.

Научен редактор на изданието е Лилия Илиева, а рецензенти – Маргарет Димитрова и Петко Петков.

2.0. Друг акцент на проекта „Гутенберговата революция и българите“ е интересът към българите в произведения на учени от XVIII в., които съдържат важна информация за историята на българистиката извън България. Затова в рамките на този проект са преведени от латински език две книги:

2.1. Книгата на Йохан Леонхарт Фриш *История на славянския език (За чешкия диалект)*, публикувана в Берлин през 1734 г. Преводът от латински е направен от Янко Димитров.

2.2. Трудът на Йохан Готхилф Щритер *Кратко изложение за българите*, публикуван в Санкт Петербург през 1774 г. Преводът от латински е направен от Янко Димитров, а предговорът и бележките са на Янко Христов.

3.0. Третият център на проекта „Гутенберговата революция и българите“ са съчиненията на българи католици, отпечатани през XVII и началото на XVIII в., екземпляри от които са издирвани специално за проекта в европейските библиотеки. Подготвени са следните издания (фототипия, набор и превод):

3.1. Петър Богдан (Бакшич). *Двете смърти на човека*. Поема. Рим, 1638 г. Текст и изследване. 66 с. Освен факсимилно издание има и наборен текст на поемата, направен от Маргарет Димитрова максимално близко до оригинала, и превод на съвременен български книжовен език в стих от Лилия Илиева. Научен редактор е Лъчезар Перчеклийски.

В книгата са поместени „Филологически бележки“ от Лилия Илиева, която пояснява, че втората част на поемата „За двете смърти на човека“ (респ. физическа и духовна) е структурирана според класификацията на демоните въз основа на седемте смъртни гряха (похот, чревоугодие, алчност, леност, гняв, завист, горделивост), а в предисловието Петър Богдан (1601 – 1674) се позовава на учението за четирите последни неща (смъртта, Страшния съд, Ада и Рая). Л. Илиева се спира и върху по-важните графично-лексикални особености на поемата, прави паралели между изказа на Петър Богдан, дубровчанина Мавро Орбини и босненеца Иван Томко Мърнавич.

Всъщност книгата започва със своеобразен предговор, отново дело на Л. Илиева, под заглавие „Данни за запазени екземпляри от трудовете на Петър Богдан (отпечатани или подготвени за печат от него)“. Авторката пояснява, че от първата книга, която издава Петър Богдан и чиято втора част е въпросната поема, досега са известни девет запазени екземпляра. Заглавието ѝ, преведено на съвременен книжовен език, звучи така: „Размишления върху тайнството на човешкото изкупление на св. Бонавентура, преведени на словински език с труда на Петър Богдан Бакшич, кустод на България, от ордена на Малките братя на С[ветия] О[тец] Франциск Обсерванти“. Издадена е в Рим през 1638 г. Ръкописът се пази във Ватиканската библиотека, а книгата съдържа като приложение поемата „Двете смърти на човека“. Широко известен факт е, че поемата от 140 стиха е предшествана от текст-посвещение на Мария Катичина, братовчедка на автора.

Л. Илиева пояснява също, че първата част на книгата (с посвещение на чипровския първенец Франческо Марканич) „Размишления върху тайнството на човешкото изкупление ...“, която Петър Богдан превежда, всъщност не е написана от св. Бонавентура. Както пише Л. Илиева: „...Петър Богдан е споделил заблудата на своето време...“, а днес вече е известно, че истинският автор на преведената от Петър Богдан книга е Джовани де Каули, работил през втората половина на XIV в. (текстът е отнасян към групата текстове на Pseudo-Bonaventura).

3.2. *Blagoskroviscte nebesko Marie Divicze Mayke Boxye* (preneseno po G. F. Petru Bogdanu Baksichiu R.M.V. od Obsluxenya Archibiskupu Sardicskomu ili Soffiskomu. Romae: apud Franciscum Monetam, 1643. [Небесното съкровище на Дева Мария, Божия майка (преведено от Петър Богдан Бакшич – монах от Малките братя, служещ като Сардикийски или Софийски архиепископ). Рим, 1643 г.]. Фототипно издание. 505 с.

Досега тази творба е била известна на българската наука само като заглавие. След проучване на редица каталози, включително описи на манастирски

1869

библиотеки, Лилия Илиева открива екземпляр – досега единствен известен, в Научната библиотека на град Дубровник, Хърватия. Това е втората книга, издадена от Петър Богдан като самостоятелно книжно тяло. Основният текст е преводен. Негов автор е „италианският августинец“ Андреа Джелсомини, който отпечатва книгата в Падуа през 1618 г. под заглавието *Tesoro celeste della divozione di Maria Vergine Madre di Dio*.

Фототипното издание е предшествано от двуезична студия (на хърватски и английски), чиято авторка е Ингрид Павличевич, завеждаща отдела Zbirka Raguzina в дубровнишката Научна библиотека. В тази студия е представена накратко историята на библиотечната институция, съхраняваща единствения запазен екземпляр от „Небесното съкровище на Дева Мария ..“, преведен на „илирийски“ от Петър Богдан. Поместена е и цялата налична информация за инвентрираната като R-134 стара книга – подробно описание на външния вид и степента на запазеност на книжното тяло, изброяване на всички негови досегашни собственици и начини за обществено ползване. Научната редакция е на М. Димитрова и Л. Перчеклийски, а бележките на Л. Илиева.

Това факсимилно издание, представящо целия текст, както пише Л. Илиева, „... поставя пред българската наука нова и непозната досега задача“. Предстоящият превод обещава интересни срещи с граматичните и лексикални особености на т.нар. „илирийски език“, използван широко от Конгрегацията за разпространение на вярата сред южните славяни, изповядващи католицизма.

3.3. Фототипно е издаден откритият от Лилия Илиева в библиотеката в гр. Модена, Италия, ръкопис на *За древността на бащината земя и за българските дела – към своите съотечественици от брат Петър Богдан от Чипровец*, написан на латински език (*De antiquitate Paterni soli, et de rebus Bulgaricis – ad suos compatriotas*), текст, който Петър Богдан е приготвил за печат. Преводът на този труд на български език бе възложен на члена на екипа Цветан Василев от Софийския университет, който го издаде през 2020 г. заедно със свое палеографско и лингвистично изследване в издателството на Софийския университет¹.

3.4. Кръстьо Пейкич от Чипровец. *Огледало на истината между Източната и Западната църква*. Венеция 1716 г., 159 с. В два тома са разделени факсимилното издание и преводът на съвременен български книжовен език. Направено е фотокопие от екземпляр в Народната библиотека в Сараево от Димитър Пеев, с позволението да се направят снимки безвъзмездно, за което се изказва благодарност на Библиотеката в Сараево. Преводът на целия текст, въстъпителната студия и бележките са на Лилия Илиева. Така, преди да

¹ Петър Богдан. За древността на бащината земя и за българските дела. / Petrus Deodatus. *De antiquitate paterni soli et de rebus bulgaricis*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020.

се запознае с пълния текст на „Огледалото...“, читателят има възможност да научи кой е Кръстьо Пейкич (1665–1731) и защо името му се пише по този начин. В уводната студия е описано книжното тяло с труда на чипровчанина. Тази книга е „продукт“ на издател, който има своя собствена „запазена марка“ (Никола Пецана), използван е кирилски шрифт по западен образец, но сещ различни наименования – венецианска кирилица, босаница, хърватско-босненска кирилица, хърватско писмо и други. Във встъпителната си студия Л. Илиева разяснява и какво представлява „жанрът Огледало“, *speculum* (съчинения с обзорен характер), тъй като лексемата „огледало“ присъства в заглавието на множество книги, създадени особено между XII и XVI век. Изследователката се спира и върху лексикалните и граматични особености на същинския текст с акцент върху използваните заемки от чужди езици и на термините, свързани с духа на епохата. Тя посочва още използваните от Кръстьо Пейкич източници наред с известните досега ръкописни и печатни варианти на „Огледало на истината“, като очертава мястото, което заема този полемичен труд в европейската наука.

Преведеният на съвременен български книжовен език оригинален текст на Кръстьо Пейкич е снабден от преводачката с подробни бележки под линия, особено полезни за неспециалисти.

Наскоро Янко Димитров откри информация, че съчинението на Кръстьо Пейкич е преведено и на арабски.²

3.5. P. Marcus a Chiprovatio. *Quinquaginta questiones ex Sacra Pagina utriusque Testamenti decerptas & Scholastice resolutas Ad mentem Doctoris Sublitis, Joannis Duns Scoti*. Pragaе, 1679. (Отец Марко от Чипровец. Петдесет въпроса, взети от Светото писание от двата Завета и обяснени научно. В духа на изтънчения доктор Йоан Дънс Скот. Книга I. Прага, 1679 г., 46 с.).

Изданието представлява докторската теза на отец Марко от Чипровци, която е с посвещение на неговия патрон и меценат монсеньор Урбано Чери, секретар на Конгрегацията за разпространение на вярата. Досега публикувани произведения от този автор не са били известни. Книгата е издадена в две части. Първата е фототипно издание, а втората съдържа превод от латински език на български, направен от Янко Димитров с бележки. Той доказва, като се позовава на документи, че авторът на това съчинение на латински, Марко от Чипровци, е Марко Пеячевич, участник в Чипровското въстание (1688), което при излизането на първата част е изказано само като предположение от Лилия Илиева.

² Янко Димитров. Непознат в България превод на арабски език на „*Speculum Veritatis inter orientalem et occidentalem ecclesias refulgens*“ на Кръстьо Пейкич. – *Езиков свят*, 18/3 (2020), 148–149.

В подробния предговор, предхождащ факсимилното издание (30 стр.), Л. Илиева пише, че трудът е защитен пред научна комисия, на която предварително е бил раздаден в отпечатан вид. Предполага се, че на самата защита авторът е развил своите твърдения по-подробно, а вероятно е отговарял и на допълнителни въпроси. На титулната страница са посочени имената на председателя на комисията и на автора на трактата. Екземпляр от книгата се пази в Историческия фонд на Народната библиотека на Република Чехия (Прага) – дигитални снимки от библиотеката са използвани за фототипното издание.

4. По проекта „Гутенберговата революция и българите“ е събран и филмов материал, свързан с разпространението на мотива за любовта между дъщерята на цар Самуил, Косара, и княз Владимир, заснет в Албания и частично представен в публикация на доц. д-р Радослав Цонев, като работата върху материала ще продължи и занапред. Ще продължи и популяризирането на делото на другите автори, като се готви усилено и художествен превод на трактата *За древността на бащината земя* на Петър Богдан, с който той да бъде широко представен в достъпно издание.

Проектът, който разкри една малко позната страница от българската литература, история и култура, получи отзвук и помощ с нови изворови данни от чужбина. Известният шведски славист проф. Пер Амброзиани, на когото бяха изпратени книгите по проекта, в отговор съобщи, че е издирил още един екземпляр от превода на Петър Богдан „Размишления върху тайнството на човешкото изкупление ...“. Надяваме се, че издадените книги по проекта ще вдъхновят нови открития и ще провокират научни дискусии.

Ваня Иванова, Маргарет Димитрова

Международна конференция „Между световете: магия, чудеса и мистика“ / „Between the Worlds: Magic, Miracles, and Mysticism“ (BEW 2020).

В периода 29–31 октомври 2020 г. в София се проведе (онлайн и присъствено) международната конференция „Между световете: магия, чудеса и мистика“ с работен език английски. Конференцията е част от поредицата „Между световете“ (първият научен форум бе проведен през 2017 г.) и е финансирана от фонд „Научни изследвания“ към МОН по програмата за подкрепа на международни форуми в България (КП-06-МНФ/20). Организационният комитет на конференцията включва учени от секция „Балканска етнология“ в ИЕФЕМ при БАН, както и утвърдени изследователи от други научни институции.

Идеята за конференцията е свързана с магическите и мистични представи, преживявания, мнения, практики и вярвания, ставащи все по-видими в съвременното глобализирано общество. В центъра на вниманието са също така природните чудеса, свещените места, иконите и културните паметници, които продължават да събират множество вярващи всяка година в различни части на света. Тези магически и мистични практики свидетелстват, че хората все още желаят да опознаят неизвестното и да се докоснат до онова, което не може да се види. Отражение дават и контактните пространства между хората и свръхестествените сили, които имат различни социални и културни черти и влияят пряко върху идентификационните стратегии на общностите.

В тридневната конференция бяха представени общо 70 доклада, като сред тях и 3 лекции (keynote speeches) на изтъкнати изследователи от Великобритания, Норвегия и Гърция. Участие в събитието взеха учени от 21 държави от Европа, Азия, Африка и Северна Америка.

Конференцията бе открита на 29 октомври 2020 г. с лекцията „Defining Magic in the Ancient World“ на проф. Марк Гелер (University College London, UK/ Freie Universität Berlin, Germany/ Paris Institute of Advanced Studies, France), в която той се спря на понятието „магия“ през античността и постантичния период.

В сутрешната сесия паралелно се състояха два панела. Панел I бе озаглавен „Tracking Magic, Miracles and Mysticism through the Ages“ и бе посветен на понятията „магия“, „чудеса“ и „мистика“, като в него взеха участие четирима докладчици. В първия доклад „Magicians and Magical Practice in Medieval Slavonic Legal Texts“ Десислава Найденова (България) представи магическите практики в славянските юридически ръкописи в периода

X–XIV век. Изследователката обърна внимание върху два основни акцента: (1) описанието на магическите практики (кой ги причинява – мъж или жена), (2) въпроса за вината и наказанието (има ли разлика между бялата и черната магия). Вторият доклад бе озаглавен „Magic and Miracles: Is There a Difference? A Look through Medieval Latin Text“ и бе представен от Стилияна Баталова (България). В него накратко бяха засегнати понятията за „магия“ и „чудо“ в древността. Паралелно с тези концепции Ст. Баталова представи магията и чудото през погледа на средновековното християнско общество според някои латински агиографски и историографски текстове. Третият доклад бе на Антонина Кизлова (Украйна) и бе озаглавен „Representation of the Miracles in „Kyiv Diocesan Bulletin“ (1861–1917)“, в който тя анализира споменаванията за чудеса във всички броеве на „Киевские епархиальные ведомости“ от началната дата на публикуването му до разпадането на Руската империя. Основната цел бе да се разберат и интерпретират ключовите характеристики на редакционната политика по отношение на статиите, есетата, мемоарите, проповедите или редакционните бележки за различни видове чудеса (на Христос, на Дева Мария и на различни светци, както и чудесата, свързани с древни или нови икони и реликви) в различни региони (Киев, Киевската епархия, други епархии на империята). Последният доклад от тази сесия бе на Владимир Янев (Северна Македония) на тема „The Concept of Good and Evil in Jewish Folklore and Mysticism“.

Панел II бе посветен на трансформациите на „мита“ и „магията“ и бе озаглавен „Myth and Magic Transformations“. Както и в панел I, тук също бяха представени четири доклада. Първи бе този на Абдулкадир Чюкен (Турция), който представи доклад на тема „The Birth of Philosophy: from Mythos to Logos“, като разгледа зараждането на философията и философското знание. Той се концентрира също така върху това как същността на митовете и философията се различават помежду си и как човекът прехвърля знанията от Митос към Логос. Вторият доклад бе озаглавен „Cave and Magic Lamp“ и бе на Кюйтим Рахмани (Косово), имащ за цел да изследва въображаемостта на магията на пещерата и на вълшебната лампа като тема, жанр, емоция, символ и необичаен свят в приказката („1001 нощ“), в познанието и в ежедневието. Следващата презентация – „Mystical as Ordinary Way of Living – бе на Невена Димитрова (България), която представи чудесата в християнски контекст, както и магията и мистиката в ежедневието, поставени в корелация и в контекст, показващи как те си взаимодействат за обикновените хора.

Следобедният панел III бе озаглавен „Miraculous Landscapes“. Първият доклад бе на Ана Негоица (Румъния) със заглавие „Urban Mythology. A Discussion of Islamic Urban Aesthetics, Architectures and Mythology“, която се съсредоточи върху изследването на съществуването на специфичен модел на представяне на градското пространство (концепцията за идеалния град) през

първите епохи на ислямската история. Радвиле Расенайте (Литва) представи „Vilnius as the Sacred City: the Mysticism of Saint Maria Faustyna Kowaslka and the Revival of the Cult of Divine Mercy at the End of 20th – Beginning of 21th Century“. Мария Фаустина Ковалска (1905–1938 г.) е полска римокатолическа монахиня и мистик, живяла във Вилнюс през 1933–1936 г. През 1931 г. тя съобщава, че има видения и разговори с Иисус Христос. По време на престоя си във Вилнюс тя създава дневник, в който описва своите мистични преживявания. След възстановяването на независима Литва през 1990 г. интересът към религията се увеличава значително. Религиозните обекти и практики на благочестие, които са били пренебрегвани по съветско време, възвръщат своето символно значение. Беатификацията през 1993 г. и канонизирането на сестра Фаустина Ковалска през 2000 г. от папа Йоан Павел II довеждат до възраждането на култа към Божествената милост в световен мащаб. Това също се отразява върху религиозната топография на Вилнюс, тъй като е създаден нов поклоннически път в памет на сестра Фаустина. Божидар Първанов (България) представи темата „Sacred Places and Ritual Movement. Notes of the Impact of Space on Bulgarian Folk Customs“, в която постави няколко ключови въпроса относно ритуалното използване на пространството и мястото в някои от по-важните български народни обичаи и церемонии. Панелът продължи с доклада на Мила Маева (България), озаглавен „Mystic Relations to the Homeland“, в който тя анализира идеята за мистичните отношения с родината, дефинирана като вид „енергия“, свързваща мигрантите във Великобритания, САЩ, Канада и Норвегия с родината България. Изследването ѝ се основава на разкази от различни български групи, особено първото поколение, живеещо в чужбина, разделени според техния профил и техните вярвания относно Ванга и магическите практики, свързани с принадлежността към родината. Таня Матанова (България) говори за своето изследване „Wonderworking Objects and Miracles at Holy Sites in Pernik Region in the Past and Nowadays“, като на базата на публикувани и архивирани материали представи истории за чудеса, свързани с чудодейни предмети – икони, реликви, сакрални извори на свещени места в Пернишко. Последният доклад от този панел бе на Венета Янкова (България), озаглавен „Sacred Places and Miracles (To the Legendary Heritage of Heterodox Islam in Northeastern Bulgaria)“, в който обобщи сведения за някои легендарни разкази, записани по време на теренни проучвания на мюсюлмански и християнски свещени места в района на Шумен и Търговище, като потърси техните общи мотиви, характерни особености и функции.

Следобедният паралелен панел IV от първия ден на конференцията бе озаглавен „Magical Objects“ и както подсказва самото заглавие, бе посветен на магическите обекти. Първият доклад бе на Анелия Стоянова (България) на тема: „Precious Magic from the East – an Example of How the Imperial Court in Vienna Acquired Bezoars from the Ottoman Empire in the 16th Century“. Тя

1869

представи един интересен случай от средата на 1570 г., когато Максимилиан II Хабсбургски нарежда на своя постоянен дипломатически представител в османската столица Дейвид Уннад да му намери и изпрати голям безоар (кристал, който се смята за камък на противоотровата – бел. на Е. Т.). Случаят е добре документиран в кореспонденцията между виенския съд и представителя в Истанбул, в която могат да се открият интригуващи и забележителни подробности относно практиките на придобиване, транспортиране, оценка и плащане на ценните полезни изкопаеми. Втората презентация бе представена от Габи Абусамра (Ливан) на тема „A New Magical Bowl“, в която бе описан магически текст от Късната античност на Месопотамия, изписан на бокал, насочен да деактивира всички злонамерени демони. Третият доклад бе изнесен от Яков Джорджевич (Сърбия) и бе озаглавен „Painters' Names as Saints' Amulets: of Inscribing Oneself into Sacredness“. Авторът изследва подписите на късновизантийски художници върху икони на светци, подобни на подписите върху амулети. Според автора тази практика се корени в архетипния модел на обмяна на подаръци. Следващият доклад със заглавие „Sacred Objects and Miracles Associated with the Folklore Narrative Element F531.3.2.3. – Giants Throw Tools Back and Forth“ бе на Светлана Корольова (Русия), която разгледа сюжета, известен под означението F531.3.2.3 – „гигантите хвърлят инструменти пред и зад себе си“, представляващ повествователен елемент, който е известен в народната литература на славянски, угро-фински, кавказки и други народи. Мерилин Лов (САЩ) говори на тема „Vanishing Acts in the Arslan Tash Amulets“, като се спря на два амулета от VII в., намерени на територията на Арслан Таш (древна Хадату) – буквално „място на кръстопът“, разположено в Северна Сирия, близо до границата на Турция. Всеки амулет съдържа изображения на странни, демонични и/или ужасяващи същества, които са защитени и заобиколени от вписани заклинания, прогонващи зли същества от домакинството. Последният доклад от този панел бе на Ной Шемеш (Израел) и бе озаглавен „Magic and Ritual in the Roman Amphitheatre of Beit Guvrin, Israel“. Изследователят представи използването на магия в амфитеатъра на Бейт Гуврин в Израел, илюстрирано от стотиците артефакти, разкрити по време на разкопките на сградата, открити най-вече в специална култова стая, използвана от гладиаторите преди битките им.

Конференцията продължи на 30 октомври 2020 г. с лекцията на Ане Орвик (Норвегия), озаглавена „The Writing of Magic and the Formation of Knowledge Communities: The Case of Magic Books in the Early Modern Period“. Тя характеризира норвежките ръкописи за магия от периода на прехода към Новото време, обикновено наричани „Черни книги“. Като композиции на текстове в отделни ръкописи за индивидуална употреба тези книги предават ключови възприятия за магьосничеството и магията – както на съставителите, така и на потребителите. Съдържанието им обяснява, обосновава и ин-

терпретира магически знания, като тяхното включване в по-широк културен контекст и специфични кръгове на обществото дава материал за социо-културни и антропологични анализи.

Панел V бе посветен на религията и мистицизма („Religion and Mysticism“). Първият доклад бе озаглавен „Performing Miracles by Pentecostal Women“ от Магдалена Славкова, която проследи движението Петдесетничество, което е разпространено в много ромски общности по света. За разлика от другите евангелистки движения то предлага възможност хората да бъдат кръстени в името на Светия Дух и да бъдат излекувани. Обикновено сред ромите мъжете са религиозни лидери. Има обаче някои случаи на женски лидерства, върху които бе фокусирано изследването на М. Славкова. Елена Фролова (Русия) представи „Modern Paganism among the Mari of Republic of Tatarstan“, като описа съвременната практика на езическите обреди на татарстанските марийци, живеещи в повече от 30 села и махали, разпръснати в басейните на р. Вятка и р. Кама, в северните и източните райони на републиката. Ева Рапорт (Малайзия) изнесе доклад на тема „Spirit Possession, Javanese Magic and Islam: Current State of Affairs“. В него тя представи един традиционен танц от о. Ява, който се изпълнява от танцьори, изпаднали в транс, причинен от духове. Следващият докладчик Богдана Тодорова (България) показа презентация на тема: „The Magic of *Mugham* and Azerbaijani Mysticism“. „Мугам“ е един от основните жанрове в традиционната азербайджанска музика. През 2008 г. ЮНЕСКО го причислява към шедьоврите на словесното и нематериалното културно наследство. Той е свързан с мистично-пантеистичната философия, която разчита на любовта като философска категория и е неразделна част от мистиката на Азербайджан. Последният доклад от този панел бе на Йоанис Милонелис (Гърция) със заглавие „Embodied *Miracles*: Crossing the Boundaries of Pain“, който представи суфийска група вярващи от град Призрен (Косово), с която се е срещнал по време на своята теренна работа в Косово. Той изследва реалността при отсъствието на болка и съзнателно преживяване на страха чрез екстремните религиозни практики, които предлага ритуалът *darb al-shish*.

Панел VI бе озаглавен „Magical Entanglements of Past and Present“. Той бе открит от Виктория Кравченко (Русия), която чрез доклада си „Transformation of Magic: From Primitive *Core* to Various Ethno-Cultural Forms“ представи теоретична рамка на магията и магичното, която също така може да бъде открита както в съвременното изкуство и религията, така и в бизнес практиките и науката. Татяна Титова (Русия) в „Magic Rites at Kryashen-Pagans“ представи магическите практики на кръшените – тюркоезично православно население от Средноволжския регион. Оксана Чьоха (Русия) в доклада си „Greek Magical Practices to See the Predestined Husband in a Dream“ разказа за популярните момински ритуали в Гърция, целящи да предизвикат пророческо видение, което ще позволи на момичето да види своя предопределен

бъдещ съпруг. Юлия Шкураток представи доклад на тема „Traditional Beliefs in Modern Komi-Permyak Culture“, посветен на коми-пермятската култура за почитане на гората и домашните духове, духовете на мъртвите, обсебените и вярата в магьосничеството и вещичите/магьосниците въз основа на своя теренна работа, реализирана в периода 2016–2019 г. В последната презентация на този панел, озаглавена „On the Question of Magical Practices in the Cult of Ancestors as a Tool for Forming Collective Memory among Romanians in Ukraine“ Елена Дякова (Русия) представи наследството на древните религиозни вярвания, ритуалната връзка с мъртвите и магията като начин за общуване с тях, които се срещат и днес в календарните обреди на румънците в Западна Украйна.

Следобедът продължи с Панел VII и Панел VIII съответно с по четири доклада. Панел VII бе озаглавен „Ritual Lives of People“ и бе открит с презентацията на Екатерина Тодорова (България) „Magical Healing through Gestures (Preliminary Gestures)“, в който се проследиха лечителските докосвания както в езическите практики на баячките, така и в християнското общество. Панелът продължи със съвместния доклад на Маша Гуштин и Наталия Вишегородска-Либерадска (Полша) на тема „The Empty Night Ritual in Literature, Film and the Life of Modern Kashubians“. „Празна нощ“ (Pusta noc) е кашубското название за ритуала, който се провежда в последната вечер преди погребението на починал човек, когато хората се събират в къщата на мъртвеца, за да се помолят. При неправилно сбогуване човек може да се върне при семейството и приятелите си, появявайки се под формата на демон (wieszczzi, òri или strzyga) или вещица. Следователно молитвата за мъртвите осигурява мира на живите. Освен представяне на този традиционен ритуал авторките показаха възраждането на ритуала в съвременни романи и филми. Лиана Гълъбова (България) представи пред аудиторията „Mystical Perceptions of Sacred Spaces along Their Tourist Socialization between the Worlds of Faith and Art“. Нейното изследване бе съсредоточено върху постмодерното поклонение, което довежда до еkleктични подходи в проследяването на естетически модели на организация на свещени пространства, заимствани от източно-православни църкви и внедрени в посткомунистически опити за възраждане на църковния етос. Последният доклад от този панел бе представен от Юлия Попчева (България) и бе озаглавен „The Magic of Dance – New Rites and Rituals“, в който тя проследи изживяването на танца чрез фолклорните танцови ансамбли. Изследването ѝ, датиращо от 2008 г., е част от дългосрочно наблюдение на любителски фолклорни танцови групи от България, Испания и Франция.

„Magical Figures and Social Relations“ бе названието на Панел VIII. Той бе открит от Албена Георгиева (България), като темата на нейният доклад бе „The Folk Magician and Healer as a Mediator“. В него тя разглежда нееднозначната функция на баячката във фолклора, която едновременно е обект

на почитание, но и предизвикваща страх в обществото. В следващия доклад „Contemporary Images of Healers – between Holiness and Magic“ Виолета Коцева (България) проследи преходите между святост и магия в образите на съвременните лечители. Йелис Еролова (България) в „Magic in the Eyes of the Muslim Roma (Cases from Bulgaria)“ се фокусира върху някои от ромските имами/ходжи (самоуки религиозни лидери), които освен че преподават, проповядват и организират религиозни ритуали, са известни и като „помощници“ или като притежатели на магически „правомощия“ – да изпълняват и развалят магии, да поставят „диагнози“ на миналото и настоящето, да обясняват минали събития или да предсказват бъдещето. В последния доклад от този панел „Wizards and Magic Ritual Practices of Amazigh/Berber Women in Morocco“ Хюсин Сузи (Мароко) разгледа магьосническите практики в Мароко с акцент върху магьосничеството, практикувано от жени.

След тези два панела организаторите предложиха на участниците „магическа“ кафе пауза, която се състоеше в гледане на кафе.

Следобедните два панела съдържаха по два доклада. В „E-Magic and Online Miracles“ (Панел IX) Мина Христова (България) представи доклад на тема „New Mythologies and Miracles in Bulgaria: Outsmarting Fate“, в който описа някои от най-популярните вярвания в свръхестествените сили сред българите през 2020 г., като се позова и на социологическо проучване. Виктория Легких (Австрия) анализира някои популярни случаи на съвременен патронаж на светци в Русия и медийното им отразяване в изследване, озаглавено „Saint Patronage: a Modern Point of View“. Панел X бе озаглавен „Interplay between Magic and Narratives“ и бе открит от София Захова (Исландия/Великобритания), която представи своето проучване „Challenging Realities in Life-Narratives and Memoirs: Roma Authors (not) Writing about Magic“, според което много образи на циганите в световната и националните литератури са свързани с предполагаемите им мистични и магически сили, обаче в самата ромска литература магията не е задължително да се приписва на ромски/цигански персонажи. В последния доклад от този панел Робърт Ерик Шомейкър (САЩ) представи своята презентация на тема „Allusive Magic: The Bibliomantic Transfer of Ethos from Homer to Virgil to Dante to Notley to Saterstrom“. В нея той демонстрира алюзивната техника на „дълбоко“ четене чрез библиомантия – дълга традиция, работеща с канонични и други видове текстове.

Последният ден на конференцията бе открит с лекцията на Фотини Цибириду (Гърция), озаглавена „Post Ottoman Embodied Religiosity and Heterogeneous Communities. Death Worship and Pilgrimage Practices among Christians and Muslims in the Balkans and Anatolia“. В лекцията беше представен антропологичен анализ на ритуалните практики в хетерогенните общности. Изследователката потърси традициите на балканските и анадоленските култури в смесените етнически общности по отношение на религиозно поклонение, възплътени в ритуалите, съпътстващи траурните практики.

Панел XI бе озаглавен „World Beyond“ и се откри с доклада на Валерия Фол (България) „Obtaining Information from the Dead“, в който тя направи сравнителен анализ на извличането на информация от мъртвите чрез магическия обред, описан в „Одисеята“ и в авантюристичния любовен роман „Етиопска повест“ от Хелиодор, като сравнението между писмените източници позволява да се наблюдава както наследената магическа практика, така и промяната на отношението към нея. В следващия доклад „Twiling Zone: The Topos of Miracles (in *Life of St. Macarius of Rome*)“ Ваня Лозанова-Станчева (България) представи *Житието на св. Макарий Римски* в светлината на интертекстуалните взаимоотношения в неговата структура и на контекстуализацията на чудесата. Бехрин Шопова (България) в своята презентация „Magic in the Turkish Family in Northeastern Bulgaria“ се концентрира върху съдържанието и значението на магическите ритуали и практики, придружаващи основни житейски събития (родилни, сватбени и погребални) сред турците в Североизточна България. Емпиричните материали са събрани от нея в резултат на периодични теренни проучвания сред турските сунити, живеещи в селска среда в периода 2009–2019 г. Лилия Ткачук (Русия) се концентрира върху отразяването на звуковите кодове в митологичната проза на авторите от Карелия в доклада си, озаглавен „Sound Codes in Karelian Mythological Prose as Markers of Liminal State of a Human“.

Панел XII „Magical Creatures“ се откри с доклада на Маре Койва (Естония) „There and Back Again: Little People in Mythology and Fiction“. Тя се концентрира върху едно семейство митологични и неомитологични същества в балто-финската митология – т.нар. „малки хора“. Това са герои, които помагат на хората, предсказват съдбата им, наказват ги или живеят живота им заедно с тях. „Малките хора“ варират от подземни човекоподобни същества до земни духове, джуджета, гноми, леприкони, елфи, феи и др. Емил Антонов (България) представи „The Phantasms in the Japanese Culture – both Ancient Myths and Contemporary Pop Culture Creatures“. Неговият доклад бе посветен на темата за мистиката в японската култура – както традиционна, така и съвременна. В съвместния си доклад „Beliefs about Flying Serpents in the Belarusian, Estonian and Estonian Russian Tradition“ Маре Койва (Естония) и Альона Боганева (Беларус) разказаха за летящите огнени змии, известни в почти всички региони на славянския свят, вкл. в балтийските държави и сред угро-финските народи. В последния доклад от този панел „Magic, Mysticism and Miracles in Folk Mythology of Pomaks’ Community in Greece (Xanti Region)“ Ксения Климова (Русия) въз основа на материали, събрани по време на полева работа в помашки общности в Гърция (регион Ксанти) през 2018–2020 г., представи културата на помаците, които запазват в традиционната си култура както някои архаични славянски вярвания, така и представи от християнството. Същевременно, като изповядващи исляма, днес помаците в Гърция са включени в мюсюлманската общност, обитаваща регион Тракия.

След обедната почивка конференцията продължи с последните два паралелни панела.

„Between Human World and Nature“ бе името на Панел XIII. Той бе открит с доклада „Etiological Legends and Narratives of Metamorphosis Related to Trees“ на Андрес Куперянов (Естония) върху балтийско-финските (от естонския до ливонския район) преразкази на универсални митологични мотиви за дърветата. Неговият анализ се основава на данни, събрани през XIX–XXI в. на територията на съвременна Естония. Панелът бе продължен от Айше Тузтас-Хорзумлу (Турция) с доклад на тема „Sheep-Goats and Shepherds Relationship in Anatolia in Respective to Magic, Mysticism and Festivals“, която обърна внимание на връзката между пастирите и животните в контекста на магията, мистиката и празниците в района на Анадола. Магическите практики се отнасят до защита на животните от болести или злодеяния. Третият доклад бе на Петя Банкова (България) със заглавие „The (Ir) rational Human-animal Relationship in Agricultural Traditions and Contemporary Practices in Bulgaria (on the Example of the Outbreak of Foot-and-mouth Disease in 2011)“, която представи част от интердисциплинарен проект върху антропологията на бедствията, фокусирайки се върху избухването на шап в Странджа през 2011 г. В процеса на изследването ѝ са използвани различни инструменти като въпросници, проучвания, мониторинг и интервюта въз основа на метода на биографията и устната история. В последния доклад от този панел „The Miraculous Power of Nature on Children’s Health in Children’s Camps“ Радина Раденкова въз основа на детските лагери, създадени в средата на XX век, разгледа идеята за значението на климатичните особености за оздравителните процеси, очертавайки чуждите практики и опит в изграждането и функционирането на курортни селища като част от битката с болестите в начална възраст.

Последният XIV Панел „Magic, Miracles and Mysticism Within Societies: Political and Gender Aspects“ бе открит от Елена Шахматова (Русия), чийто доклад бе озаглавен „Rehabilitation of Miracle in Post-Soviet Russia“ и в него бе представено т.нар. „чудо на вкаменената Зоя“, случило се през януари 1956 г. в град Куйбишев (дн. Самара). Съвременната легенда разказва за момиче, превърнато в жива статуя поради светотатствен танц с иконата на св. Никола по време на младежко събиране в периода на Коледните пости. Слуховете за чудо предизвикват масови вълнения, които са силово прекратени от властите. През 2009 г. въз основа на тези събития е създаден игралният филм „Чудо“ (реж. А. Прошкин). Следващият докладчик Саня Радак (Сърбия) представи „Josip Broz Tito, Imagination and Post-Yugoslav Quest for a Miracle“, като се фокусира върху съвременната дискурсивна, практическа и ритуална употреба на многобройни истории и различни биографии на Йосип Броз Тито. Пламена Стоянова (България) в доклада си „The New Mysticism in Bulgarian Society after the Political Changes in 1989“ отбеляза, че след демократичните

промени българското общество в духовните си търсения се обръща не само към традиционните религии, но и към различни „нови“ мистични вярвания (предсказанията на Ванга, феномените Кашпировски и Джуна, мистерията около „Царичина дупка“ и др.). Последният доклад бе на Сонакши Шривастава (Индия) „Sub/versions: The Poetics of Resistance in the Mysticism of Lal Ded and Mirabai“. В него бе представена устната традиция на движението Бхакти, която би могла да се интерпретира като първи акт/изпълнение на „протестна поезия“, имайки предвид две иконични фигури на движението – жените мистици Лал Дед (1320–1392 г.) и Мирабай (1498–1546 г.).

Конференцията бе закрыта с финална дискусия. В процес на подготовка е сборник със статии на участниците от конференцията, който ще бъде публикуван като електронна книга със свободен достъп.

Подробна информация за събитието и резюмета на докладите на английски език са публикувани на електронната страница на конференцията: <https://conferenceworlds.wordpress.com/>.

Екатерина Тодорова

Седма международна интердисциплинарна българистична конференция за студенти, докторанти и млади учени

3 – 4.12.2020, Виена

Традицията – в първата седмица на декември в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ във Виена да си дават среща студенти, докторанти и млади учени, изучаващи български език в лекторатите по български език, литература и култура (БЕЛК) зад граница, заедно с преподавателите си – продължи и в годината, белязана от пандемията от COVID-19. Вариант за отлагане не беше обсъждан и онлайн форматът наложи организаторите от Виена, Фрайбург, Пловдив и Атина да синхронизират натовареното хоум офис ежедневие на над 70 души от 16 университета и редица институции на 3 и 4.12.2020 да бъдат във виртуалната Zoom-стая.

Темата на годината „Изоляция и глобализация. В отговор на актуалната световна ситуация“ все още не е дискутирана на научен форум от такъв мащаб. Пандемията от коронавирусната вълна ни постави в нова и неочаквана среда. Безпрецедентната изолация забави скоростта на всички дейности от публичния сектор и промени пространствата на нашия живот. Дигиталните умения във виртуалното пространство се превърнаха в устойчиво ежедневие. Промените в дневния ред обаче засегнаха човешките права и изправиха човечеството пред фундаменталните въпроси за свободата и ценностите. Конференцията предостави за дискусия теми, свързани с тази глобална промяна, в областта на литературознанието, езикознанието, медиазнанието и културологията, социалните науки, политологията, историческите науки и етнологията. Проблематизирането на основната тема бе насочено в конкретни полета като: България по време на Covid-кризата; кризисни политики и мениджмънт в България; понятието за свобода в кризисни ситуации и процеси; възможен/невъзможен европейски културен трансфер и видове идентичности; българската идентичност между глобализацията, националните традиции и европейското настояще; културният трансфер като „превод на разделяни и търсещи се култури“; българската култура по време на кризи в европейски контекст и по-специално в контекста на Източна Европа, Балканите и славянството; мултикултурализъм: традиции, настояще, перспективи; миграционни процеси, мигриращи мотиви/теми в литературата, езика, изкуството и културата; митове и стереотипи в българската култура и зависимостта им от кризисни ситуации и периоди в европейската култура; езикът като медиатор или граница; новата дигитална среда – глобализация или изо-

лация; България и кризите в страната в медиите и в политическия дискурс; транскултурни аспекти: чуждите култури в светлината на българския език и българската култура; етнологията и дискурсът за българската култура и идентичност в кризисни ситуации и процеси. Работни езици на форума бяха българският, немският и английският. Докладите бяха подредени тематично, което улесни и дискусиата след всеки блок.

Конференцията започна с официална част, в която традиционно участват основателите на Виенските научни срещи в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ във Виена: доц. д-р Румяна Конева, директор на Института, пръв лектор по БЕЛК в Славянския семинар на Университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург, Германия, в който се ражда идеята за интердисциплинарния българистичен форум за младите в науката благодарение на проф. д-р Елизабет Шоре, ръководител на Славянския семинар, и втория лектор по БЕЛК там – доц. д-р Светла Черпокова от ПУ „Паисий Хилендарски“. Действащият лектор по БЕЛК във Фрайбург д-р Младен Влашки продължи щафетата като главен организатор на конференцията. Негов помощник е Генчо Банев, лектор в Атинския университет. Партньори на организаторите бяха Министерството на образованието и науката на Р България и българските лекторати в Европа, Министерството на културата на Р България, Националното издателство за образование и наука „Аз Буки“ и Südosteuropäergesellschaft e.V. със седалище в Мюнхен. С приветствие към участниците се обърна пълномощният министър и втори дипломат в Посолството на Р България в Австрия г-жа Албена Гетова, която за втори път е гост на форума. Конференцията откри ресорният зам.-министър на МОН Карина Ангелиева. Тя поздравя организаторите за усета към темите, свързани с промените в демократичното общество, и благодари на участниците за приноса им в хуманитаристиката като отворена научна територия.

По традиция преди деловата част доц. д-р Светла Черпокова официално представя сборника от предходната конференция. Той е озаглавен „Трансформации“ и е посветен на промените в Европа след падането на Берлинската стена. Отпечатан е в издателство „Аз Буки“ с подкрепата на Фонд „Научни изследвания“ при Пловдивския университет. Тя обяви, че текстовете от конференцията през 2020 г. „Изоляция и глобализация“ ще бъдат публикувани в т. 7 на поредицата виенски сборници, затова тук те ще бъдат представени информативно.

В първата сесия „Пандемията днес“ с водещи д-р Мая Падешка, лектор в Университета „Ориентале“ в Неапол, и д-р Младен Влашки бяха представени четири доклада. Фабио Аштар Теларико (Неапол) и Алесандро Русо (Хавър, Франция) говориха на тема „Pandemic politics with Schmitt, Foucault and Agamben: Are some of contemporary political philosophy's categories abused in the age of COVID-19“. Фабио Теларико изнесе и самостоятелен доклад върху актуални записи на парламентарна реч „Of the Generals and the Scientists who saved the Republic: Military and expert leadership during the pandemic in

Bulgaria and beyond.“ Умения за анализ на данни показа и Карина Топович (СУ и Център по българистика при Мелитополския университет „Богдан Хмелницки“) в коментара към презентацията си „За кризисната ситуация в столицата на България по време на пандемията 2020 от първо лице“. Последният доклад в програмата на панела бе на Илиана Елдърова (СУ) „Култура под карантина. Българските културни институти зад граница в условията на пандемия“.

Модератори на втората сесия „Литература“ бяха лекторите по БЕЛК проф. дфн Антоанета Алипиева (Белградски университет), доц. д-р Илиана Чекова (Кьолнски университет) и доц. д-р Бисера Дакова (Виенски университет). Теодора Кашилска (ПУ) разгледа темата „Библиотека „Литературни мемоари“ – пъзел на паметта“. Велиана Желязкова (Кьолн) потърси Българското в трилогията на Искра Урумова „Откраднато“, „Обречено“, „Опазено“, вдъхновена от фолклора. Черасела Танасе (Букурещ) компетентно коментира темата „Усещане на Другостта: върху пътуването през Европа в писането на Карл-Маркус Гаус („Im Wald der Metropolen“ и „Zwanzig Lewa oder tot“). Два доклада на възпитаници на Атинския университет бяха посветени на рецепцията на класически български литературни произведения в Гърция и преводите им на гръцки език. Голям интерес предизвика докладът на Павел Банев „Америка през погледа на Алеко Константинов и балканските представи за Новия свят в края 19-и век. Проект за превод на „До Чикаго и назад“ на гръцки“. Екатерина Марагудаки, Алфия Хусайнова и Панайота Йовани изненадаха аудиторията с интереса в Гърция към поемата „Септември“ на Гео Милев и анализираха историята и качествата на преводите ѝ. Даниела Георгиева (СУ) говори на тема „Легенда за света София“ на Стоян Загорчинов – среща на мистично, митично и житийно“. С интерес бе посрещнат докладът на редовната участничка във виенските срещи Александра Ристич (Белград) „Героите и разказвачите в „Мисия Лондон“ от Алек Попов – продължение на сдвоения персонаж от „Бай Ганьо“ от Алеко Константинов“. Вече като член на преподавателския колектив на Белградския университет Кристина Манич компетентно говори по темата „Образът на жената в творчеството на Тедора Димова чрез съпоставка на романите „Майките“ и „Поразените“. Николина Спасовска (Виена) представи позиция по поезията на Атанас Далчев в анализа си „Die Poesie Dalchevs im Licht der Herausforderungen der Gegenwart“. Три доклада бяха свързани с литературата в миграция. Зоя Иванова (ПУ) запозна аудиторията с наблюденията си в доклада „Ритуали на паметта в ‘его’-текстове на руски писатели емигранти“. Интерес предизвика темата на Павел Шулпин (Карлов университет – Прага) „Migrating motives in Dovlatov’s Suitcase“. Борислава Иванова (СУ) представи „Миграция на текста и ‘alter ego’ на автора. Наблюдения върху Орхан Памук и Ферзан Йозпетек“.

Темата за Балканите в науката & литературата бе пренесена в съпътстващата културна програма на конференцията, очаквана с голям интерес. Първият ден на виртуалната конференция завърши в Центъра за книгата в Нов

български университет – София с представянето на новата книга на проф. дфн Антоанета Алипиева „Вера Мутафчиева – между литературата, историята, политиката и геополитиката“. Авторката сподели защо е избрала да пише за голямата историчка и писателка, а литературният критик доц. д-р Йордан Ефтимов определи книгата като събитие в литературния живот. Издателството на НБУ представи новите си заглавия в областта на хуманитаристиката.

Вторият ден на конференцията започна със секцията „Език“ с модератори д-р Ася Асенова (Университет Ка’ Фоскари – Венеция) и д-р Николай Димитров (Букурещки университет). Балканският контекст на темата на конференцията свърза няколко доклада. Александру Мушат (Букурещ) работи по темата „Фразеологични словосъчетания с компонент *вода* в българския и в румънския език“. Симеон Михалков (СУ) проучва неологизмите в балканските езици, възникнали вследствие на коронавирус пандемията. Два доклада бяха посветени на основната за българските имена семантично-граматична категория *определеност*. Лука Молилари (Университет Ка’ Фоскари – Венеция, Варшавски университет) разсъждава върху изразяването на неопределеността в българския език в доклада си „An indefinite article in Bulgarian?“. Немања Йованович (Белград) потърси разлики в употребата на определителния член в българския и испанския език. Интерес предизвика колективният съпоставителен доклад на Мария Карабобова, Мириана Вичедомини, Еуджецио Каперкио, и Джузепе Клементе (Неапол) „Лингвокултурните концепти *жена, семейство, храна* в неаполитанската култура. Сравнителен анализ“, обобщаващ работата по първия етап от голям проект за речник. Докладът на Мария Бялдимова (ПУ) „Графиката в SPSS като средство за интерпретация на научни данни“ се опира на приложението на най-разпространения статистически софтуер на IBM.

В сесия „Култура“, председателствана от доц. д.н. Венета Янкова (Университет ЕЛТЕ – Будапеща) и Генчо Банев (Атински университет „Каподистрия“), бяха представени два интересни колективни доклада върху материал за народната култура в контактни зони на Балканите. Тимеа Тот и Бенце Вагнер (Будапеща) говориха за чумата в традиционната култура на българи и на унгарци. Анализът на песните за т.нар. Мръсни дни във „Веда Словена“ от гледна точка на традициите в България и Гърция, направен от Николета Хонду, Анна Перру и Ивана Коракаки (Атина) е подготовка за превода и издаването на епоса на гръцки език. Два доклада на сътрудници на ИЕФЕМ – БАН, докторанти по етнография в СУ, съдържаха данни от теренна работа. Васил Балтаджиев се занимава с темата за (само)изолацията „Мъже на село. Провалена мобилност“, а Илиана Страхилова проучва историята на татуирането по нашите земи и показва презентацията „От шевицата до жътварката – български национален стил при татуирането“.

При очаквано голям интерес премина срещата с лектора по БЕЛЖ в Тринити колидж – Дъблин доц. д-р Димитър Камбуров, който представи съставения по идея на Михаела Харпър сборник от текстове на съвременни бъл-

гарски литературоведи „Bulgarian Literature as World Literature“, отпечатан през ноември в колекцията „Блумсбъри“.

Последната сесия „Култура и дигиталност“ с водещи Генчо Банев и д-р Красимира Колева (Мелитополски университет „Богдан Хмелницки“), бе посветена на актуалните проблеми на дистанционното обучение от гледна точка на преподавателя. Марина Николова (Мелитопол) говори по темата „Новата дигитална среда – глобализация или изолация“. Анна Металину (Университет „Пандион“ за политически и социални науки – Атина) разгледа друг аспект на новата дигитална среда: въздействието ѝ върху младото поколение в Европа и България. Лана (Свитлана) Петкова (ПУ) сподели гледната точка на социолога за мониторинга на карантината в Украйна чрез мобилното приложение „Дій вдома“. Новата стратегия на бизнеса по време на изолация анализира Хрисула Кирицу (Атина) в презентацията си „Е-България в Гърция: маркетинг срещу реалност“. Последният доклад в конференцията на Аълона Рутковска и Максим Рутковски (Мелитопол) затвърди линията на успешните колективни проучвания. В доклада си „Дигиталното учебно съдържание – мощен инструмент на 21-ви век“, онагледен с атрактивна презентация, двамата докторанти споделиха опита си на преподаватели по английски език на деца в Китай по време на пандемията. Така символично кръгът на докладите и дебатите по темата на конференцията се затвори, участниците си пожелаха скоро изолацията и принудителното дистанционно общуване да останат в миналото, а осмото издание на Виенската конференция да бъде присъствено.

Седмата конференция бе оценена като много ползотворна, докладите – като приносни и на високо академично ниво, дискусиите – като диалогични и отворени. Географията на участниците се разширява, а България има нови приятели сред младите изследователи от престижни европейски университети. Пред чуждестранната българистика се откриват нови хоризонти. Работата на българските лектори дава резултат, който може да се определи като стандарт, а умението на организаторите да превърнат конференцията в очаквано и запомнящо се събитие заслужава висока оценка.

Красимира Колева

ПРОФИЛИ

Франческо Гуида на 70 години

През настоящата година седемдесет години навършва проф. Франческо Гуида – най-изявеният представител на италианската балканистика в наши дни. Той несъмнено се нарежда сред най-известните западни изследователи в областта на историческата българистика през XIX и XX век.

Проф. Франческо Гуида е роден на 18 ноември 1950 г. в град Вибо Валентиа в едноименната провинция Вибо Валентия от регион Калабрия. През 1972 г. завършва висше образование по специалността „История“ в римския университет „Ла Сапиенца“. В това учебно заведение защитава докторат на тема „Tudor Vladimirescu e la rivoluzione del 1821 nei Principati danubiani nella storiografia romana recente“. Впоследствие започва и научната му кариера като изследовател, която преминава последователно в университетите на Падуа (през 1978 – история на Risorgimento), Козенца (1979 – модерна история) и Триест (1979 – история на Източна Европа). От 1981 до 1992 г. получава постоянен пост на изследовател в „Ла Сапиенца“ и по-точно в Института по модерна история, трансформиран по-късно в Департамент за исторически изследвания от Средновековието до съвременната епоха.

Фр. Гуида се формира като специалист при Анджело Тамбора, който може да се определи като първия италиански балканист. Благодарение на това сътрудничество и на усилията си Фр. Гуида издава първите си статии и монографията си „Италия и Балканското възраждане“ (1987 г.). С нея той печели престижната награда „Howard Marraro“ на American Society for Italian History. Същевременно, още през 1984 г. издава книгата си, посветена на италианските свидетелства за българската история през периода от Освобождението до края на Първата световна война. Малко по-късно, в сътворство с Армандо Питасио и Рита Толомео, той подготвя и издава сборник с документи и изследвания на тема „Княжество България на Александър Батенберг в италианската дипломатическа кореспонденция (1879–1887)“. С това солидно издание, отпечатано през 1988 г., той прави първата

си сериозна заявка за трайно присъствие и в областта на историческата българистика.

След „Ла Сапиенца“ научно-преподавателската кариера на Фр. Гуида продължава във венецианския университет „Ка Фоскари“ („Ca' Foscari“), където е избран за доцент през 1992 г. Пет години по-късно се премества отново в „Ла Сапиенца“. През 2001 г. става редовен професор по модерна история на страните от Централна и Източна Европа в университета „Рома тре“. Едновременно с това чете лекции и в други учебни заведения. Сред тях са университетите на Падуа и на Калабрия.

В продължение на десет години (от 2008 до 2018 г.) проф. Гуида заема ръководни длъжности в Департамента по политически науки към университета „Рома тре“. От 2013 той е президент на Италианската конференция по политически науки (Conferenza Italiana di Scienze Politiche – CISPOL). Член е на Националния университетски съвет (Consiglio universitario nazionale – CUN). През последните двадесет години ръководи многобройни национални и международни проекти, отнасящи се до историческото развитие на Балканите през XIX и XX век.

Проф. Гуида е дългогодишен президент на Италианската асоциация за изследване на Европейския Югоизток (AISSEE) и ръководител на Междуниверситетския център за унгарски и централноевропейски изследвания (CISUECO), Италиано-румънския център за исторически изследвания (CeRISS), както и член на редица международни и национални научни дружества. Вицепрезидент е на Международната асоциация за проучване на Югоизточна Европа (AIESEE), член е Италианската асоциация на славистите и др. Включен е в редакционните колегии на редица списания в Италия, България, Франция, Румъния и други страни. Неговата научноизследователска дейност намира признание в Италия и други страни чрез удостояването му с многобройни отличия и почетни звания.

Резултат от професионалните усилия на проф. Гуида са неговите многобройни публикации, сред които са единадесет монографии (някои от които са преведени на полски, румънски, руски и испански език) и други десет книги под негова редакция, а също и на над 180 студии и статии. Сред издадените му монографии могат да се отбележат: „От Млада Европа до голяма Европа“ (2007 г.), „Интелектуалците срещу демокрацията. Авторитарните режими в Европейския Югоизток (1933–1953)“, 2010 г. и „Другата половина на Европа. От Голямата война до наши дни“, 2015 г.

Контактите на проф. Гуида с български историци водят началото си още от 80-те години на миналия век. По-интензивно неговите връзки с академични и университетски учени от страната се развиват през последните десетина години.

От 2011 г. ръководеният от проф. Гуида изследователски и преподавателски екип на Департамента по политически науки към университета

„Рома тре“ установява тясно сътрудничество с ИБЦТ при БАН по инициатива на ръководителите на тези научни звена. Благодарение на неговите усилия са постигнати значителни резултати от изпълнението на три последователни двустранни договора за научно сътрудничество. В рамките на първия от тях, на тема „България, Италия и Балканите (1870–2010)“, реализиран през 2011–2013 г., се проведе международен симпозиум в София (23–24 септември 2011 г.) и беше отпечатан сборник с едноименно заглавие – „Италия, България и Балканите (1870–1919)“ (София, Гутенберг, 2012, 237 с.). Изследванията, включени в този том, излизат и на английски и италиански език в кн. 3–4/2012 на сп. *Études balkaniques* (София).

С втория проект, на тема „Италия и модернизацията на Балканите (XIX–XXI век)“, изпълнен през 2014–2016 г., беше разширена тематично и хронологично изследователската област. С енергичното съдействие на проф. Гуида бяха организирани от екипа му и проведени в гр. Рим два симпозиума и една научна конференция, посветени съответно на периода между двете световни войни и на темата „България, Италия и Балканите по време на студената война“. Пълният текст на изследванията излезе на италиански и английски език в специален брой на сп. „*Études balkaniques*“ (София). Трябва да се отбележи, че междуременно, благодарение на инициативността на проф. Гуида, италианският екип по проекта взе активно участие в проведения в София XI международен конгрес по балканистика (31 авг. – 4 септ. 2015 г.), като предварително издаде своите приноси в отделен сборник („Европа и нейният Югоизток. Изследователски пътеки“, съст. Ант. Далесандри и Фр. Гуида).

В момента проф. Гуида е активно ангажиран в изпълнението на третия съвместен проект с ИБЦТ на тема: „Обмен на икономически, политически и културни модели и идеи между Балканите и Италия (XVIII–XX век)“, който започна през 2018 г. На 22 май с.г. той организира в Рим симпозиум на тема „*Le storiografie balcaniche dopo il comunismo. Esiti e prospettive*“.

В изпълнение на договора ръководеният от него екип се включи в конференцията, посветена на 140 г. от установяването на дипломатически отношения между България и Италия, която се проведе на 27 септември 2019 г. Пълният текст на изследванията по тази тема излезе през настоящата година в изданието „140 anni di relazioni fra Italia e Bulgaria. Diplomazia, economia, cultura (1879–2019) / 140 години отношения между Италия и България. Дипломация, икономика, култура (1879–2019)“. A cura di Stefano Baldi e Alexandre Kostov / Съставителство и редакция Стефано Балди и Александър Костов. София: ИК Тендрил, 2020.

Макар и най-значимо и видимо, сътрудничеството на проф. Гуида през последните три десетилетия не се изчерпва само със съвместната му работа с колегите балканисти. Той участва и в някои общи публикации и научни форуми с участието на представители на други институти на БАН и на

университетите. Тук задължително трябва да се отчете и приносът му за формирането на неговите по-млади колеги като специалисти по балканска и българска история. Усилията му намират и признание сред учените в нашата страна. За приноса му към развитието на изследванията в областта на балканистиката и българистиката през 2017 г. проф. Фр. Гуида беше удостоен с почетното звание Doctor Honoris Causa на Българската академия на науките.

Александър Костов

Избрана библиография

1. La Bulgaria dalla guerra di liberazione sino al trattato di Neuilly (1877–1919). Testimonianze italiane, Roma, Bulzoni 1984, 320 pp.
2. Nascita di uno Stato balcanico. La Bulgaria di Alessandro di Battenberg nella corrispondenza diplomatica italiana (1879–1886). Napoli, Edizioni scientifiche italiane 1988, 508 pp. [con A. Pitassio e R. Tolomeo].
3. Il leone e la scimitarra. La liberazione della Bulgaria nella testimonianza del personale consolare italiano. Cosenza, Edizioni di Periferia 1990, xxxiv + 162 pp. [con Angel Davidov].
4. Storia della Bulgaria. Roma, Bulzoni 1982, 460 pp. (revisione del testo sull'edizione originale bulgara e apparato critico italiano).
5. La cultura e il patrimonio dei Traci. Roma, Bulzoni 1984, 182 pp. (con le modalità di cui sopra).
6. Il contributo della Bulgaria alla vita spirituale panslava e paneuropea nel Medio Evo. Roma, Bulzoni 1986, 64 pp. (con le modalità di cui sopra).
7. I Balcani, la Bulgaria e l'Italia durante la guerra fredda, curato da Penka Danova, Francesco Guida e Alexandar Kostov, numero monografico di *Études balkaniques*, LII, 2016, 4.
8. La missione De Bosdari a Sofia (1910–1913) nel contesto dell'azione diplomatica italiana nei Balcani. – *Materiali di storia*, 15, 1978/79, pp. 88–103.
9. L'insurrezione macedone del 2 agosto 1903 nella stampa italiana dell'epoca. – In: *Илинденско-преображенското въстание от 1903 г.* Sofia, Edizioni dell'Accademia bulgara delle scienze 1983, pp. 126–139 (tale saggio è apparso anche, con leggere modifiche, nel volume „Relazioni storiche e culturali fra l'Italia e la Bulgaria“, a cura di R. Picchio, Napoli 1982, pp. 269–295).
10. La politica italiana nei confronti della Bulgaria dopo la prima guerra mondiale (la questione della Dobrugia). – *Études balkaniques*, Sofia, XIX, 1983, pp. 49–58.
11. La crisi bulgaro-rumeliota (1885–1887): una rivincita italiana. – In: *България, Италия и Балканите*. Sofia, Edizioni dell'Accademia bulgara delle scienze 1988, pp. 263–288.
12. La Bulgarie et l'Italie au lendemain des guerres balkaniques jusqu'au premier conflit mondial. – *Études balkaniques*, Sofia, XXIV, 1988, 3, pp. 98–107.

13. Bulgaria: nascita di una Repubblica popolare. – In: *Il Sud-Est europeo tra passato e presente*. Cosenza, Edizioni di Periferia 1993, pp. 127–145.
14. La nascita della repubblica popolare di Bulgaria nelle carte diplomatiche italiane. – In: *La rinascita nazionale bulgara e la cultura italiana*. Roma, La Fenice ed. 1995, pp. 77–105.
15. Lo stesso saggio è apparso in bulgaro: Раждането на Народна Република България в италианските дипломатически документи. – *Balkanistic Forum*, Blagoevgrad, IV, 1995, 1, pp. 41–61).
16. Le carte diplomatiche italiane per la storia politico-sociale dei Balcani dal 1878 al 1914: il caso bulgaro. In: *Le fonti diplomatiche in età moderna e contemporanea*. Roma 1995, pp. 606–612.
17. Италия и съдбата на българите в Северното Причерноморие на Парижката мирна конференция през 1919 г. (L'Italia e la difesa dei bulgari del litorale settentrionale del mar Nero alla conferenza della pace di Parigi nel 1919). In: *Българите в Северното причерноморие. Изследвания и материали. (I Bulgari del litorale settentrionale del mar Nero. Saggi e materiali)*, Veliko Tarnovo 1995, pp. 247–255 [con Antonina Kuzmanova].
18. Изучаването на историята. (L'insegnamento della storia). – *Balkanistic Forum*, Blagoevgrad, IV, 1995, 2, pp. 35–43.
19. La politique de l'Italie aux Balkans dans les années Vingt était-elle une politique de paix? – In : *Diplomatie et initiatives de la paix dans les Balkans entre les deux guerres mondiales*, Bucarest, AIESEE 2000, pp. 33–37.
20. Un'esperienza unica: Il regime agrario di Stambolijski in Bulgaria (1919–1923). – *Clio*, XXXIX, 2003, 1, pp. 85–102.
21. I Paesi del futuro allargamento dell'Unione Europea (2007): Romania e Bulgaria, in „L'Unione Europea tra processo di integrazione e di allargamento“, a cura di G. Bosco - F. Perfetti - G. Ravasi, Milano, 2004, pp. 284–300.
22. Allargamento ad Est ed identità europea: le frontiere dell'Europa. – In: *L'Unione Europea tra processo costituzionale e una nuova identità politica*, a cura di G. Bosco, F. Perfetti, G. Ravasi, Milano, Nagard, 2006, pp. 90–102.
23. Mazzini e il problema delle nazionalità con particolare riguardo all'Europa orientale. – In: *Le lotte secolari di italiani e bulgari per la creazione di uno Stato indipendente*, red. Nikolaj Mandažiev, Sofia, Gutenberg 2006, pp. 299–321.
24. I Balcani al sorgere del XX secolo. Situazione interna e contesto internazionale. – In: *Balcani 1908. Alle origini di un secolo di conflitti*, a cura di Alberto Basciani e Antonio D'Alessandri, Trieste, Beit, 2010, pp. 11–19, 177–181.
25. Postfazione a Richard J. Crampton, Bulgaria, crocevia di culture, Trieste, Beit, 2010, pp. 283–290 (con bibliografia italiana sulla storia bulgara, pp. 300–301).
26. България от Батенберг до Стамболов: италианската гледна точка. (La Bulgaria da Battenberg a Stambolov: il punto di vista italiano). – В: *България, Италия и Балканите*. Съст. А. Костов, П. Данова. София, Гутенберг, 2012, pp. 45–58 [anche: La Bulgaria da Battenberg a Stambolov: documentazione italiana, in *Etudes balkaniques*, XLVIII, 2012, 2–3, pp. 45–61]
27. La Bulgaria di Luigi Saporito: la testimonianza di un uomo comune. – *Études balkaniques*, L, 2, 2014, Sofia 2014, pp. 141–155

28. Le minoranze nazionali nella storia d'Europa. Una riflessione su due case study del Sud-est, in *L'Europa e il suo Sud-est. Percorsi di ricerca*, a cura di Antonio D'Alessandri e Francesco Guida, Roma, Aracne, 2015.
29. La Bulgaria alla fine del secondo conflitto mondiale e gli albori del regime comunista. – *Études balkaniques*, 2016, IV, pp. 581–602.
30. Segnali di guerra fredda: la diplomazia italiana a Sofia nel primissimo dopoguerra tra modelli costituzionali e produzioni cinematografiche. – In: *140 anni di relazioni fra Italia e Bulgaria. Diplomazia, economia, cultura (1879–2019)*, a cura di Stefano Baldi e Alexandre Kostov, Sofija, BAN, 2020, pp. 187–206.
31. Gli echi delle rivoluzioni russe del 1917 in Bulgaria. – In: *La lunga guerra. I Balcani e il Caucaso tra conflitto mondiale e conflitti locali (1912–1923)*, Milano, Franco Angeli, 2020, pp. 169–176.

Милияна Каймакамова на 70 години

Ако трябва с едно изречение да се определи основното в нейните многогодишни изследователски усилия, то трябва да бъде формулирано така: битка за доказване на значимостта и жанровото разнообразие на средновековната българска историопис.

Васил Гюзелев

Милияна Василева Каймакамова е родена на 22 януари 1951 г. в Смолян. Завършва висше образование в Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1969–1973), където е последователно асистент (1974–1985), доцент (1985–2011) и професор (от 2011). През 1979 г. защитава докторат на тема „Историко-летописната традиция в средновековна България (VII–XII в.)“. Подготвеното подир това монографично издание на тази тема промени представата за средновековното летописание у нас¹. Благодарение на Милияна Каймакамова беше изоставена традиционната, но невярна теза за липсата на български исторически творби през Средновековието. Преди десет години, когато българската научна общност отбеляза 60-годишнината ѝ, бе издаден и специален сборник в нейна чест¹, който съдържа и подробен списък на основната част от нейните публикации за периода 1976–2011 г.² В представената тук библиография са поместени онези научни публикации, които се появиха след библиографията, направена през 2011 г. Сега, десет години по-късно, проф. Милияна Каймакамова продължава да е неуморен изследовател на българската средновековна история. Тя се утвърди като един от водещите български медиевисти. Нейните научни интереси са главно в областта на българската средновековна историопис, дворцовата култура и държавната идеология на средновековна България. Същевременно М. Каймакамова продължава да чете различни лекционни курсове пред студенти, да ръководи магистри и докторанти. Тя е верен и достоен представител на медиевистичната школа в България, създадена от акад. Васил Гюзелев, а днес има и своя такава. Нейни ученици са талантливите млади български учени Ангел Николов, Люба Илиева, Кирил Господинов,

¹ Българско средновековие: общество, власт, история. Сборник в чест на проф. д-р Милияна Каймакамова. София, 2013.

² Николов, Г. Н. Библиография на трудовете на проф. д-р Милияна Каймакамова. – В: *Българско средновековие: общество, власт, история*, 17–25.

Силвия Аризанова, Георги Канев, Тервел Попов, Христин Лалев, Божидарка Иванова и др. При нея са специализирали и някои вече утвърдени чужди изследователи на българската средновековна история като Енрико Басо, Даниел Цийман, Анастасия Добичина и др. Забележими и ярки са и изявите на Милияна Каймакамова на различни научни форуми и обществени прояви. През изминалите години тя се изяви като принципен бранител на научната истина и на българската историческа кауза.

Да ѝ пожелаем крепко здраве, плодотворни научни дирения и още много юбилейни празници! На мъногя лѣта!

Георги Н. Николов

Библиография (2012–2020)

Книги

The Bulgarian State in 927–969. The Epoch of Tsar Peter I. Łodz, 2018. (Съавт.: М. J. Leszka, K. Marinow, Z. A. Brzozowska, N. Hrisimov, J. M. Wolski, A. Nikolov, G. N. Nikolov).

Студии и статии

1. Идеята „Търново – нов Цариград“: „Трети Рим“ през XIII–XIV век. – *Bulgaria Mediaevalis*, 3 (2012), 453–484.
2. Сведения за българите и християнска България в руската хроника „Повесть временных лет“ (XI–XII в.). – В: *Almanach Via Evrasia, 1. Русия в отраженията на историята. В памет на проф. Емил Михайлов*. София, 2012, 20–29.
3. Хрониката на Константин Манасий и българската историческа култура. – В: *СЛОВЕСА ПРЪЧУДНАТА. Юбилеен сборник в чест на проф. Иван Буюклиев (по случай неговата 75-годишнина)*. София, 2012, 201–214.
4. Пропагандата на властта в Българското ханство и началното развитие на българската историопис (VII–средата на IX век). – В: *Средновековният българин и „другите“*. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Петър Ангелов. София, 2013, 63–85.
5. Българската историческа култура през Златния век на цар Симеон (893–927). – В: *Трети международен конгрес по българистика, 23–26 май 2013 г. Кръгла маса „Златният век на цар Симеон: политика, религия, култура“*. София, 2014, 41–56.
6. Византийско-балканският свят и католическият Запад в преценката на българския книжовник Пандех от XIII в. – В: *Realia Byzantino-Balkanica. Studia in honorem LX annorum professoris Christi Matanov. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Христо Матанов*. София, 2014, 361–385.

1869

7. Култът към цар Петър (927–969) и движещите идеи на българските освободителни въстания срещу византийската власт през XI–XII в. – *Bulgaria Mediaevalis*, 4–5 (2013–2014), 417–438.
8. Държава и църква в България през втората половина на IX–X век. – *Славянски глас. Годишник на славянското дружество в България*, 4 (2015), 123–129.
9. Представата за Видин в средновековната българска книжнина (XI–XIV в.). – *Bulgaria Mediaevalis*, 6 (2015), 395–411.
10. Академик Васил Гюзелев на 80 години. – В: *Лѣтописецъ, учителъ, самодръжецъ. Сборник в чест на 80-годишнината на акад. Васил Гюзелев*, София, 2016, 9–14.
11. Византия и българската култура през XI–XII век. – В: *Послания на историята. Юбилеен сборник в чест на професор Мария Радева*. София, 2016, 171–186.
12. Ролята на Асеновци във формирането на българската историческа памет в края на XII – средата на XIII в. – В: *Великите Асеновци. Сборник с доклади от конференция, посветена на 830 години от въстанието на братята Петър и Асен, началото на Второто българско царство и обявяването на Търново за столица на България и 780 години от легитимното възобновяване на Българската патриаршия*. Велико Търново, 2016, 60–70.
13. Солунската легенда като извор за идейните настроения на българите в края на XII век – В: *Изследвания в памет на проф. д-р Георги Бакалов*. София, 2017, 284–304.
14. Зараждане и начално развитие на българската дворцова култура през първата половина на IX век. – В: *Българско царство. Сборник в чест на 60-годишнината на доц. д-р Георги Николов*. София, 2018, 250–275.
15. Значението на Именник на българските ханове като извор за образуването на българската държава. – *Времена*, 17 (2019), 147–158.
16. Идеята за царството в Български апокрифен летопис (XI в.). – В: *Империи и имперско наследство на Балканите. Сборник в чест на 70-годишнината на проф. Людмил Спасов. Т. I. Античност и Средновековие*. Пловдив, 2019, 183–198.
17. Интересът на цар Иван Александър (1331–1371) към историята. – В: *Laudator temporis acti. Studia in memoriam Ioannis A. Božilov. Vol. I. Religio, historia*. София, 2018, 340–354.

Учебници и учебни помагала

1. История и цивилизация за шести клас. София: Просвета Плюс, 2017. (Съавт.: Е. Михайлова, Цв. Георгиева, Т. Борисова-Петрова, Н. Дюлгеров).
2. История на България за кандидат-студенти и зрелостници. София, 2018. (Съавт.: Пл. Митев, Л. Спасов, Л. Огнянов).
3. История на България. Разширени планове и тестове за кандидат-студенти и зрелостници. София, 2020. (Съавт.: Пл. Митев, Л. Спасов, Л. Огнянов).

Джорджо Дзифер на 60 години

Известният италиански палеославист Джорджо Дзифер (Giorgio Ziffer), достоен представител на генерацията, израсла „под крилото“ на Рикардо Пикио (1923–2011), е роден на 11 ноември 1960 г. в Генуа. През 1985 г. той завършва висше образование по „Славянска“ и „Романска филология“ в римския университет „Сапиенца“. Приет за докторант по Славистика, защитава дисертацията си през 1991 г. През 1990 г. постъпва като асистент по „Славянска филология“ в университета в Удине, където се хабилитира през 1999, а от 2002 г. е редовен професор. През 1994–1995 учебна година е хумболтов стипендиант в университета в Бон, а през 2015 г. гост-изследовател в Украинския научен институт към Харвардския университет. От 2003 до 2009 е директор на Департамента за езици и цивилизации на Централна и Източна Европа, а през периода 2010–2013 г. – на Международния център по плурилингвизъм, специализирана структура на университета в Удине.

Основните научни интереси на Дж. Дзифер са в областта на палеославистиката, историята и критиката на текста, преводите от славянски езици на италиански до началото на XIX век и славянско-италианската лексикография. С работата му върху докторската дисертация, посветена на текстовата традиция на *Пространното житие на Константин-Кирил Философ* (натаък ПЖК) в контекста на останалите наративни паметници от Кирило-Методиевския цикъл, е свързана една серия от публикации, излезли през периода 1989–1998 г.¹ Някои от тях, и най-вече „La tradizione russa sud-occidentale

¹ Konstantin und die Chazaren. – *Die Welt der Slaven*, NS, vol. 13, 1989, 354–361; Рукописная традиция Пространного жития Константина. – *Советское славяноведение*, 1991, № 3, 59–63; Il contributo di un congresso agli studi cirillometodiani. – *Orientalia Christiana Periodica*, 57, 1992, 423–428; La tradizione russa sud-occidentale della *Vita Constantini*. – In: *Studi slavistici offerti a Alessandro Ivanov nel suo 70. compleanno*. Udine, 1992, 370–397; La tradizione della letteratura cirillometodiana (*Vita Constantini, Vita Methodii, Encomio di Cirillo, Panegirico di Costantino e Metodio, Sulle lettere di Chrabr*). – In: *Contributi italiani all'XI Congresso internazionale degli slavisti*, Roma 1993 [= *Ricerche Slavistiche*, XXXIX–XL, 1992–1993, n°1], 263–289; Новые данные о традиции и тексте Жития Константина. – *Славяноведение*, 1994, № 1, 60–66; Hagiographie und Geschichte. Die altkirchenslavische *Vita Constantini*. – In: *Rhythmus und Saisonalität. Kongreßakten des 5. Symposions des Mediävistenverbandes in Göttingen 1993*. Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen 1995, 143–150; L'agiografia cirillometodiana e la letteratura slava orientale. – In: *Tra edificazione e piacere della lettura: le vite dei santi in età medievale*. Trento, 1998, 181–193. На един по-широк фон проблемът за конта-

della *Vita Constantini*“ („Югозападната руска традиция на ПЖК“), предизвикват остра реакция на несъгласие от страна на Марио Капалдо, който оспорва както метода на изследване, така и получените резултати². Дж. Дзифер отговаря много мотивирано на критиките в една своя публикация от 1996 г.³, но така или иначе през следващите 15 години проблематиката, свързана с ПЖК, отсъства от библиографията му. Ще се появи отново през второто десетилетие на новото хилядолетие, обогатена с нови факти и наблюдения в полза на тезите, защитавани през 90-те години на ХХ в.⁴. Отново няма да липсват критики и несъгласия, но те вече не могат да смутят зрелия учен, напълно убеден в правотата си⁵.

минациите в текста на ПЖК е третиран в доклада на Дзифер на XII Международен конгрес на славистите: *Appunti sul problema della contaminazione nella letteratura slava ecclesiastica*. – In: *Contributi italiani al XII Congresso internazionale degli Slavisti*. Napoli 1998, 131–146.

² Capaldo, M. *Sulla Vita Constantini*. Questioni minori di metodo, di esegesi, di critica testuale. – *Europa orientalis*, 11, 1992, n° 2, 295–356; Ancora sul Calice di Salomone. – In: *Contributi italiani all'XI Congresso internazionale degli slavisti*, Roma 1993 [= *Ricerche Slavistiche*, XXXIX–XL, 1992–1993, n°1], 105–125.

³ Ziffer, G. Per la tradizione manoscritta della *Vita Constantini*. – In: *Quaderni utinensi*, VIII (15/16), 1990. Udine 1996, 399–419.

⁴ La verità intorno a Barda. Un caso di contaminazione extrastemmatica nella tradizione slava ecclesiastica della «Vita» di Costantino. – *Filologia italiana*, 8, 2011, 9–16; Il margarvio Kocel' e la „Vita Constantini“. – In: *Schnittpunkt Slavistik. Ost und west um wissenschaftlichen Dialog. Festgabe für Helmut Keipert zum 70. Geburtstag*. Teil 2. Göttingen 2011, 145–155; Il 2° gruppo novgorodiano della „Vita Constantini“. – *Russica Romana*, XVIII, 2011, 99–103; Un'ulteriore premessa allo studio del 2° gruppo novgorodiano della „Vita Constantini“. – *Russica Romana*, XIX, 2012, 179–182; Una palinodia costantiniana? – *Studi Slavistici*, IX, 2012, 149–156 (в бел. 2 на стр. 149 авторът накратко обяснява причините да се върне към проблемите на ПЖК „почти двадесет години след като бях прекъснал изследването му“); Intorno al subarchetipo β della „Vita Constantini“. – In: *Contributi italiani al XV Congresso Internazionale degli Slavisti*. Firenze, 2013, 11–22; Constantine-Cyril, Methodius, and Philology. – In: *The Cyril and Methodius mission and Europe*. Brno, 2014, 260–261; Costantino-Cirillo e Metodio nella tradizione letteraria. – In: *Studi cirillometodiani. Nel 1150° anniversario della missione tra gli Slavi dei santi Cirillo e Metodio*. Milano-Roma, 2015, 37–47 [= *Biblioteca Ambrosiana – Fonti e Studi* 22]; *The Vita Constantini: transmission and scholarship*. – In: *Cyril and Methodius: Byzantium and the world of the Slavs*. Thessaloniki, 2015, 94–99.

⁵ Вж. Capaldo, M. A proposito di una recente tesi di dottorato sulla tradizione manoscritta di VC. [Capaldo, M., Diddi, C. *Materiali e ricerche per l'edizione critica di Vita Constantini*, VIII]. – *Ricerche slavistiche*, N.S. 9 (LV), 2011, 301–316; Diddi, C., Occorrono migliori argomenti. Questioni vecchie e nuove in due recenti note su VC. [Materiali e ricerche per l'edizione critica di *Vita Constantini*, IX] – *Ricerche slavistiche*, N.S. 10 (LVI), 2012, 355–397.

Но Кирило-Методиевската тематика в научната продукция на Дж. Дзифер далеч не се изчерпва с изследванията му върху ПЖК. Той публикува задълбочени изследвания върху Храбровото сказание *За буквите*, с които разширява познанията за неговите извори и предлага нова интерпретация на някои моменти от текста⁶. В обсега на интереса му е и Климентовото *Похвално слово за Кирил Философ*, на което предлага и свой превод на италиански⁷. Не остават извън вниманието му и някои проблеми на най-старите езикови паметници на славяните: Фрайзингенските фрагменти, Киевските листове, Синайският псалтир⁸. Неразривно свързани с Кирило-Методиевската тематика са и проблемите на старославянския/старобългарския език (в трудовете на Дзифер обикновено назоваван „староцърковнославянски“, следвайки традицията на Востоков, Ягич, Вондрак и др.), разглеждан – по примера на Рикардо Пикио – предимно в културно-исторически план. На различни аспекти на този език и на неговото изследване, както и на глаголическата азбука, авторът посвещава няколко важни студии и статии⁹. Особено силно привлича вниманието му славянският превод на известния апокриф *Никодимово*

⁶ Вж. напр. Sul testo e la tradizione dell' 'Apologia' di Chrabr. – *AION. Slavistica*, 1, 1993, 65–95; Le fonti greche del monaco Chrabr. – *Byzantinoslavica*, 56 (1995), 561–570; Zur Komposition des Traktats „Über die Buchstaben“ des Mönchs Chrabr – *Die Welt der Slaven*, vol. 40 (1995), 58–75; Ancora intorno alle fonti chrabriane. – In: *Словенско средновековно наслеђе. Зборник посвећен професору Ђ. Трифуновићу*. Београд, 2001, 707–710; Minima chrabriana. – *Slavia*, 70, 2001, 525–530; Ancora su Vlatъnъskъ kostelъ. – *Studi Slavistici*, VII, 2010, 173–186; Chrabr Monaco e le origini della civiltà scrittoria slava. – *Slavica Ambrosiana*, 1, 2010, 77–86.

⁷ Per il testo e la tradizione dell' Encomio di Cirillo. – In: *Contributi italiani al XIV Congresso Internazionale degli Slavisti (Ohrid, 10–16 settembre 2008)*, Firenze 2008, 101–110; L' Encomio di Cirillo di Clemente di Ocrida in traduzione italiana. – In: *Scritti in onore di Maria Amalia d' Aronco*, parte 1, Udine, 2008, 301–306.

⁸ I Monumenti di Frisinga e le tradizioni linguistiche e culturali della 'Slavia christiana'. – In: *Zbornik Brizinski spomeniki*. Ljubljana, 1996, 125–132; Sui fogli di Kiev. – *Orientalia christiana periodica*, 56 (1990), 487–489; Appunti sul Salterio sinaitico. – *Incontri linguistici*, 21, 1998, 189–195.

⁹ Per la storia del più antico alfabeto slavo. – In: *Русистика. Славистика. Индоевропеистика. Сборник к 60-летию Андрея Анатольевича Зализняка*. Москва, 1996, 169–177; Jernej Kopitar e l' antico slavo ecclesiastico. Considerazioni sulla teoria panonica. – In: *Contributi italiani al XIII Congresso Internazionale degli Slavisti*. Pisa, 2003, 701–710; Paleoslavo junĕi 'discipulus'. – *Studi linguistici in onore di Roberto Gusmani*, vol. III, Alessandria, 2006, 1829–1837; Aspetti storico-linguistici della cristianizzazione del mondo slavo. – In: *Gli studi slavistici in Italia oggi. Atti del IV Congresso Italiano di Slavistica*, Udine, 20–23 settembre 2006. Udine 2007, 41–50; Per (e contro) il canone paleoslavo. – In: *Slavia orthodoxa and Slavia Romana. Essays Presented to Riccardo Picchio by His Students on the Occasion of His Eightieth Birthday*. New Haven, 2008, 337–346; Influssi linguistici occidentali nello slavo ecclesiastico antico. – *Slavica*

евангелие, в който Дзифер намира следи от влияние на старовисоконемския език¹⁰. Друг паметник, на който ученият посвещава серия свои публикации нелишени от приносни моменти, е първото оригинално произведение на старата руска литература, *Слово о законе и благодати*¹¹.

Не се спирам на други отделни приноси на Дж. Дзифер в областта на палеославистиката, тъй като нямам за задача да представя тук негова пълна библиография. Но не мога да не отбележа един важен момент, който по един или друг начин присъства в почти всички публикации на учения: неговия постоянен интерес към критиката и историята на текста (различни от Лихачовата текстология!), чиито методологически проблеми са го интересували задълбочено винаги и са в основата на научните полемики, в които бива въвличан. Плод на този интерес и на дълбокото разбиране за изключителната важност на критико-текстуалния подход за разрешаването на проблемите на старите литературни цивилизации е неговият превод на книгата на Пол Маас „Критика на текста“ (Paul Maas, „Textkritik“, I изд. 1927), появил се през 2017 г.¹² Трудът на Маас е преведен на италиански още през 1952 г. и този превод е претърпял няколко издания, но Дж. Дзифер, владеещ великолепно немски език и отдаден още от младите си години на текст-критични

Ambrosiana, 2, 2011, 89–99. *Slavia orthodoxa und Slavia romana*. – In: *Die slavischen Sprachen / The Slavic Languages. Ein internationales Handbuch zu ihrer Struktur, ihrer Geschichte und ihrer Erforschung*, hrsg. von K. Gutschmidt, S. Kempgen, T. Berger, P. Kosta, Bd. 2, Berlin 2014, 1308–1319.

¹⁰ La tradizione glagolitica croata del Vangelo di Nicodemo. – In: *Glagoljica i hrvatski glagolizam*. Zagreb–Krk, 2004, 261–269; Per lo studio del lessico del Vangelo di Nicodemo paleoslavo. – In: *Iter philologicum. Festschrift für Helmut Keipert*. München 2006, 263–275; Un’ipotesi per la traduzione del Vangelo di Nicodemo paleoslavo. – *Slovo*, vol. 56–57, 2008, 245–252; The gospel of Nicodemus: a new source for the history of German-Slavic language contact in the High Middle Ages? – In: *(Hidden) minorites. Language and ethnic identity between Central Europe and the Balkans*. Wien, 2009, 253–258; Appunti sul Vangelo di Nicodemo paleoslavo. – *Slovo*, 60, 2010, 867–875.

¹¹ The Petersburg Fragment of the Treatise ‘On Law and Grace’ (BAN, 4.9.37). – In: *Polytropolon. K 70-letiu Vladimir Nikolaevich Toporova*. Москва, 1998, 513–520; Новый список киевского трактата „О законе и благодати“ (Москва, ГИМ, Барсов 1395). – *Russica Romana*, 6, 1999, 263–267; Ancora sull’editio princeps del ‘Della Legge e della Grazia’. – *Russica Romana*, 9, 2002, 269–275; „Слово о законе и благодати“: между текстологией и критикой текста. – *Труды Отдела древнерусской литературы*, LXI, 2010, 212–218; The Shadow and the Truth: On the Textual Tradition of the Sermon on Law and Grace Attributed to Metropolitan Hilarion. – *Harvard Ukrainian Studies*, 29, 2011, 19–30; Язык и стиль слова „О законе и благодати“. – *Ученые записки Казанского университета*, 155, 2013, № 5, 7–16.

¹² *Maas, P. La critica del testo*. Traduzione a cura di Giorgio Ziffer. Roma, Edizioni di storia e letteratura, 2017.

изследвания, решава да посвети немалко усилия на този нов превод воден от желанието, както пише той самият, не само да предаде още по-точно съдържанието, следвайки последното и окончателно издание от 1960 г., но и да предаде „силата и красотата на езика и на стила“ на Маас, като същевременно представи с пределна яснота „формите и способите на неговата аргументация“ (с. XIV). Не мога да не отбележа значимостта на този научен и морален ангажимент, поет от Дж. Дзифер, който би трябвало да бъде пример за подражание, тъй като и най-добрият преводач не може да предаде същността, дълбочината на една научна книга, ако не е специалист по материята. Но е изключителна рядкост учен в зрелите си години да се заеме с превод на труда на друг учен, на чиято методология стъпва в своята работа.

Освен в преподавателски и в научноизследователски план, присъствието на Джорджо Дзифер в италианската славистика е осезаемо и в организационен план. От 2007 до 2016 г. заедно с Даниела Рици са главни редактори на основания от Микеле Колучи годишник „*Russica Romana*“, в който привличат като автори, наред с изтъкнатите учени, множество млади слависти, спомагайки за утвърждаването им. Освен това Дзифер е активен член на Италианската асоциация на славистите. През 2006 г. организира в Удине Четвъртия конгрес на асоциацията (20–23 септември), докладите от който излязоха година по-късно при неговото участие като съставител и редактор¹³. А от м. март 2014 до м. април 2019 г. проф. Дж. Дзифер е президент на Италианската асоциация на славистите и в това си качество – член на Международния комитет на славистите. По време на неговия мандат се проведе Шестият конгрес на италианските слависти (Торино, 28 – 30.09.2016) и бе организирано участието на Италия в XVI Международен конгрес на славистите в Белград (август 2018). През май 2009 г. той става един от осемнадесетте основатели на Славистичното отделение на Академия Амброзиана в Милано, на чийто директорски съвет е член по време на първите два мандата (2009–2019 г.). Участва още на първия *Dies academicus* на отделението (2009 г.) с доклад върху Черноризец Храбър и началото на славянската писмена цивилизация, публикуван в първия брой на *Slavica Ambrosiana* (2010, цит.). На втория *Dies* (2010 г.) изнася обстоен доклад върху западните езикови влияния върху „староцърковнославянския“ (публикуван в *Slavica Ambrosiana* 2, 2011, цит.), а на третия *Dies academicus* през 2011 г., посветен на Милано като място на срещи между Изтока и Запада, е един от главните организатори, заедно с Роланд Марти, с когото редактират и съ-

¹³ *Gli studi slavistici in Italia oggi*. A cura di R. De Giorgi, S. Garzonio e G. Ziffer. Udine, 2007.

ответния т. 3 на *Slavica Ambrosiana*¹⁴. През 2013, заедно с Кр. Станчев, са основните организатори на Петия славистичен *Dies academicus* на Академия Амброзиана, посветен на 1150-годишнината от началото на мисионерската дейност на Кирил и Методий сред славяните. В излезлия през 2015 година том, в основата на който са докладите от тази научна среща¹⁵, Дж. Дзифер е съставител-редактор на първия раздел, който се открива с негов доклад за Кирил и Методий в литературната традиция (цит.). И отново той, заедно с Мария Ди Салво, е съорганизатор на Шестия *Dies academicus* (2015 г.), посветен на преводите и културните взаимоотношения на славяните със заобикалящия ги свят, и съредатор на съответния том на *Slavica Ambrosiana*¹⁶. С активната си дейност като академик на Амброзиана Дж. Дзифер допринася много за утвърждаването на нейното Славистично отделение като деен център на срещи, проучвания и издателска дейност в период, в който италианската университетска славистика преживява не най-щастливите си моменти.

С България Джорджо Дзифер е лично свързан още от края на 80-те години на XX век, когато като докторант участва в някои научни инициативи по българистика. С годините контактите се разширяват, като в някои случаи преминават в научно сътрудничество, напр. с Кирило-Методиевския научен център при БАН. Дзифер участва във важни научни срещи в България, сред които ще спомена Международната научна конференция „Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура през IX–X век“ (София, септември – октомври 2005), Третия международен конгрес по българистика (София, май 2013), Международната научна конференция „Св. Климент Охридски в културата на Европа“ (София, ноември 2016) и др. Член е на международния редакционен комитет на Кирило-Методиевския вестник „За буквите“. В том 4 на Кирило-Методиевска енциклопедия (БАН, София, 2003) е поместен биографичен материал за него с подробна библиография до 2001 г. Разбира се, тя отдавна е остаряла, както плодотворно ще остарее и предложената тук. Нека му пожелаем още дълги години научна активност!

Красимир Станчев

¹⁴ Mediolanum: ‘Terra di mezzo’ anche tra Est e Ovest. La terra ambrosiana come luogo di passaggio e d’incontro con il mondo slavo. A cura di Roland Marti e Giorgio Ziffer. Biblioteca Ambrosiana-Bulzoni editore, Milano-Roma, 2012 [*Slavica Ambrosiana*, 3].

¹⁵ Studi cirillometodiani. Nel 1150° anniversario della missione tra gli Slavi dei santi Cirillo e Metodio. A cura di Krassimir Stantchev e Giorgio Ziffer. Biblioteca Ambrosiana – Bulzoni editore, Milano-Roma, 2015 [*Fonti e Studi* 22].

¹⁶ Tradizioni e rapporti interculturali degli Slavi con il mondo circostante. A cura di Maria Di Salvo e Giorgio Ziffer. Biblioteca Ambrosiana – Bulzoni editore, Milano-Roma, 2016 [*Slavica Ambrosiana*, 6].

In memoriam
Вацлав Конзал
(1931 – 2020)

На 3 ноември т.г. на 89-годишна възраст завърши плодотворния си жизнен път дългогодишният сътрудник на Славянския институт в Прага проф. д-р Вацлав Конзал – едно от големите имена не само в чешката, но и в световната палеославистика. Съпричастието към скръбта на пражките ни колеги от тежката загуба на уважавания им учител и наставник в научните им занимания е тъжен повод да се откъснем от грижите на всекидневието и доколкото ни позволяват силите, да се опитаем да изкажем с думи нашата дълбока почит към учения и човека и да припомним пред академичната общественост забележителния му принос за развитието на славистичната медиевистика.

Изтъкнатият чешки русист и палеославист Вацлав Конзал е роден на 13 декември 1931 г. в Прага. През годините 1953–1958 той следва русистика и грузинистика във Филологическия факултет на Карловия университет. Негови преподаватели са Й. Курц и В. Барнет, под чието влияние до голяма степен се формират научните интереси на младия изследовател.

Кариерата на В. Конзал като учен започва преди четири десетилетия, когато през 1970 г. става сътрудник в Чехословашката АН – първо в Института за език и литература в Прага, а после в Кабинета по чужди езици (понастоящем Славянски институт) и в Института за чешки език.

Насоките на неговите изследователски дирения са разностранни. Значителен е приносът му в работата на Отдела за „Речник на старославянския език“ при Кабинета по чужди езици. Той е научен секретар на редакцията на *Slovník jazyka staroslověnského* и съавтор при изготвянето на речниковите статии.

Наред с лексикографската дейност вниманието на В. Конзал привличат и някои културно-исторически въпроси на палеославистиката. Занимава го проблемът за ранната славянска литургия и свързаната с нея писменост¹. Интересът на В. Конзал към Кирило-Методиевите традиции в Чехия и появата на първите паметници на чешката литература се потвърждава от участието му в сборника „*Staroslověnské legendy českého původu*“ в съавторство с Е.

¹ Die Entwicklung der byzantinischen Liturgie und die Slaven. – In: *Beiträge zur byzantinischen Geschichte im 9/11. Jahrhundert*. Praha, 1978, 283–299.

² Rogov, A. J., E. Bláhová, V. Konzal. *Staroslověnské legendy českého původu*. Praha, 1976, 400 p.

Блахова и А. И. Рогов.²

Заслужен международен отзвук предизвиква обстояното изследване на В. Конзал, посветено на т.нар. *Молитва към св. Троица* и чешките влияния върху литературата на Киевска Русия³. В него ученият привежда редица езиково-текстологични и литургични свидетелства в подкрепа на тезата за чешкия произход на *Молитвата*. Изтъкват се следните факти: 1) присъствието на византийски и римски елементи свидетелства за появата на текста в среда със смесен ритуал; 2) някои особености на езика, както и отбелязването на типични за Западната църква светии, свидетелстват също за чешка среда от края на XI в.; 3) споменаването на руските мъченици св. Борис и св. Глеб насочва към Сазавския манастир, в който те били особено почитани през XI в.; 4) признак за смесена славянско-бenedиктинска среда е и упоменаването на св. Бенедикт (редом с братята св. св. Кирил и Методий).

През 2005 и 2006 г. излязоха от печат двата тома на дълго чаканото първо научно издание на най-стария славянски превод *Беседите върху Евангелието* на папа Григорий Велики – един паметник от изключително значение за изучаване на Кирило-Методиевия език в контекста на западното славянство, а в по-широк смисъл и за изследване на междуезиковите и междулитературните връзки сред славяните изобщо. Идеята за издаване на *Беседите* възниква преди повече от 50 години, когато по фотокопия от РНБ е направен първият машинописен препис на Погод. 70, но интензивната подготовка по този проект започва едва през 90-те години на миналия век, когато отговорната работа на главен издател поема В. Конзал, човекът с най-голяма заслуга за реализирането на това невероятно тежко начинание. На него той е посветил не само дълги години неуморен и ревностен труд, но и цялото си сърце, всичките си умствени и духовни сили, за да го доведе до успешен край – достоен завършек на усилията на почти три поколения пражки слависти, един наистина ярък пример за приемственост в науката. Няма да е пресилено, ако определим това дело като върховото постижение на творческия път на В. Конзал. Придобитата рутина в подготовката на *Slovník jazyka staroslověnského*, изключителният професионализъм и осведоменост на учения, перфектното познаване на латински език, както и богословското му образование са важна предпоставка и залог за успех.

Издаваният паметник е достигнал до нас в 16 пълни ръкописа и множество откъси в различни сборници и пролози, произхождащи от общ архетип, чешка редакция. Обемната ръкописна традиция свидетелства за популярността на беседите на Григорий Велики в Славянския изток, която се е дължала, от една страна, на неусложнения и разбираем начин на писане и тълкуването в духа на алегорията на латинския автор, а от друга – на интен-

³ Konzal, V. Otazníky kolem církevněslovanské Modlitby k sv. Trojici a českých vlivů na literaturu Kyevské Rusi. – In: *Palaeoslovenica. Památce Josefa Kurze (1901–1972)*. Praha, 1991, 8–23.

живните църковни и политически връзки между Киевска Русия и Пржемисловска Чехия и тесните взаимоотношения между западните (бенедиктински) и източните монашески братства.

В изданието на *Беседите* са залегнали пет преписа. За основен е взет Погодиновият препис от XIII в. (Погод. 70) в качеството си на най-стария известен днес апограф на публикувания паметник. Освен него са привлечени също Уваровски препис от XIV–XV в., Синодален от XVII в., Петербургски от XIV в. (в Q.I.1201, Национална руска библиотека) и Московски Егоровски препис от XV в., плюс четири откъса от хомилии, включени в различни сборници, още единадесет детайлно представени ръкописа и два фрагмента, от които се привеждат лексикални, морфологични и синтактични варианти към основния текст заедно с латинското съответствие. В случай на лакуна в базовия препис, тя се възстановява по Увар. 197. Погод. 70 се предава с максимална точност както по съдържание, така и по форма – на кирилица със съхранена пунктуация в текста и полетата, диференцирани типографски заглавни букви, запазени преводачески и преписвачески грешки, маркирани посредством знак (!), позициониран на листове и колони според разположението в ръкописа. Поради текстологическата сложност и непълнотата на Погод. 70 много важни се оказват приложените сравнителни описания и таблици на основните преписи, както и допълнителните текстове на вариантите преписи при пропуските в основния текст. Всичко това увеличава възможностите за ползване на изданието от повече специалисти и за различен род изследвания в областта на славистиката и медиевистиката. Неговите два обемисти тома съдържат славянския превод на *Беседите*⁴ с паралелен латински текст⁵ (разположени на лявата страница един под друг) и критичен и паракритичен апарат⁶ (поместени на отсрещната дясна страница), изключително улесняващи ползвателя. След въведението към първия том е дадена подробна библиография на източниците и научната литература, а в края на втория том са приложени различни помощни инструменти – обзори, списъци и таблици (списък на библейските четения, на цитатите от Свещеното писание, на текстовите аномалии – повторения, пропуски, добавки, разминавания в последователността на беседите, главите и текстовите пасажи в преписите; преглед на приписките, синоптични таблици на съдържанието на отделните ръкописи, номерация на хомилияте и пр.). Тези помагала ще облекчат до

⁴ Общият обем само на славянския превод възлиза на 328 листа. Т. I включва беседи 1–25 (л. 2–157), а т. II – беседи 25–40 (л. 157–328 заедно с добавения текст на слово болшиихъ ради и молитва отъ избавлениихъ отъ блуда)

⁵ Латинският текст е по изданието на *Migne, J. P. Patrologiae cursus completus. Series Latina*. Paris, 1878.

⁶ В паракритическия апарат се описват украсата, цветът и размерът на инициалите.

голяма степен работата на всеки следващ изследовател на *Беседите*. Така подготвеното образцово издание е максимално информативно за възможно най-широк кръг читатели – кодиколози, текстолози, филолози, преводачи, богослови, студенти слависти и др. по всякакви проблеми – езикови, редакционни, текстологически, литературни, културно-исторически, преводни. Това е един наистина огромен принос за изворовата палеославистика

Планиран е и още един трети том със словоуказател на всички лексеми плюс латинските им съответствия и сигнатури на местата, където са засвидетелствани; палеографско описание на основния препис Погод. 70; анализ на графиката, граматиката (фонетика, морфология и синтаксис) и лексиката на паметника – особено с оглед на чешките езикови и културни специфики. Прелюдия към него са някои публикации върху проблематика, свързана с *Беседите* – за лексиката, за латинските конструкции в тях и пр.

В. Конзал заслужено се ползва с авторитета на задълбочен, обективен и прецизен изследовател, за чийто научен натюрел са характерни перфектното познание на изворовия материал и неговото проникновено анализиране и интерпретиране. Тези черти на изследователя са съчетани с високи човешки добродетели – рядка самовзискателност, трудолюбие, отзивчивост и коректност.

Отиде си един задълбочен изследовател на проблемите на палеославистиката с изключителна ерудиция и висок професионализъм, но направеното от него ще преживее далеч в бъдещето, превръщайки се във фундамент за по-нататъшното развитие на славистичната медиевистика. В моите лични спомени от Прага Вацлав Конзал ще остане незабравим със своята обаятелна лъчезарност и сърдечност в отношението си към хората, доставящ несравнимо удоволствие от общението с непосредствен и фин човек.

Поклон пред светлата му памет!

Татяна Илиева

In memoriam

Ян Боузек (1935 – 2020)

На 3 ноември 2020 г. ни напусна проф. Ян Боузек, един от най-блестящите чешки археолози от следвоенния период, учен с енциклопедични познания и интереси, висока ерудиция и международна репутация, но същевременно скромнен и изключително сърдечен човек. Проф. д.н. Ян Боузек е един от плеядата чешки учени с голям принос за изследването на нашето богато културно-историческо наследство. Той, както предшествениците си В. Добруски, братя Шкорпил и своите учители и по-възрастни колеги професорите И. Фрел, А. Салач и Р. Хошек, е един от големите приятели на България и чешки археолог, посветил няколко десетилетия от проучванията си на българската археология и изследвания на взаимоотношенията на местното тракийско население с други етноси като келти, елини, римляни. Поканен от своя приятел и колега проф. М. Домарадски, откривателя на емпорион Пистирос, през 1992 г. той оглавява екип от чешки учени, който се включва в проучването на Пистирос и в продължение на повече от 25 години участва в археологически проучвания в землището на община Септември.

Ян Боузек е роден на 17.02.1935 г. в Прага, Чехословакия. След като завършва гимназия през 1953 г., продължава образованието си в Карловия университет в Прага, където до 1958 г. следва класическа и праисторическа археология. Преподавателската му и научна кариера започва преди повече от шест десетилетия, когато веднага след дипломирането си става асистент в своята alma mater (1958), лектор (1962), докторант (1966–1967 г.; през 1967 г. защитава докторска дисертация). Тласък на по-нататъшното му развитие като учен дава удостояването му с Хумболтова стипендия на Университета в Тюбинген при проф. Волфганг Кимиг (1967–68) и работата му като гостуващ учен в Шведския и в Германския археологически институт в Атина, Гърция. Тогава (1968–1969) написва първия си хабилитационен труд върху Омирова Гърция (*Homerisches Griechenland*, Prague 1969; второ преработено издание: *Studies of Homeric Greece*, Karolinum, Prague, 2018) и подготвя по-късните си монографии върху отношенията между Гърция и Централна Европа. През 1980 г. се хабилитира с монография върху гръко-македонски бронзови изделия (*Graeco-Macedonian Bronzes*, Prague 1974). През 1983 г. е избран за доцент, а през 1991 г. става професор, като година по-късно защитава научната степен доктор на науките (1992). В този период (1989–1991) Ян Боузек е и заместник-декан на Философския факултет при Карловия университет.

Паралелно с преподавателската си и научна дейност в университета в периода 1969–1991 г. той е и завеждащ отдела за класическа археология при Народния музей в Прага. От 1993 до 2000 г. е директор, а от 2001 г. за няколко години е заместник-директор на Института за класическа археология при Карловия университет.

По време на комунистическия режим проф. Боузек е възпрепятстван от партийната номенклатура да реализира няколко покани за гост-професор, но след падането му е канен да преподава като гостуващ лектор в най-престижни университети и научни институции на Европа и Америка: през 1989 г. в Археологическия институт на Америка и Университета в Минесота, 1991–92 г. в Университетите в Тюбинген и Виена, през 1997, 1999 и 2000 г. за по един месец в *École pratique des Hautes Études* в Париж и Монпелие, а през 1995–96 г. е гост-лектор в университета „Комениус“ в Братислава. През 2000 г. гостува на Британската академия, Лондон, а през 2001 г. – на университета в Залцбург.

Научните му интереси са разностранни: от ранна гръцка, етруска и черноморска археология през праисторическа Европа, римска провинциална и далекоизточна археология и история на изкуството до философия и антропология. Основно поле на научното му изследване е археологията на контактите, изследваща взаимоотношенията между средиземноморските, черноморските и европейските цивилизации през II–I хилядолетие пр.Хр. Професор е и по история на изкуството и антропология в Хуманитарния факултет на Карловия университет и преподавател в Масариковия университет в Бърно.

Ян Боузек участва в множество археологически проучвания на терен, ръководи разкопки както в своята родина, така и проекти в Средиземноморието, на Балканския полуостров, в Близкия изток и Южна Азия. Работи и по публикации на резултатите от по-ранните разкопки на екипите на Института за класическа археология при Карловия университет в Киме, Турция (Киме I–II, 1975 и 1980), Самотраки, Гърция (*Samothrace*, 1985) и в Кипър. В периода 1980 – 83 г. е експерт на ЮНЕСКО за разкопките в Анурадхапура, Шри Ланка, през 90-те ръководи разкопки в Мушов, римски военен лагер в Южна Моравия, а през 1996 г. – проучвания в центъра на Бейрут (*Beirut, Place de Martyrs*, 2002).

Ян Боузек винаги е отделял специално внимание на младите хора, които са имали щастието да се срещнат с него по време на обучението си. Ръководил е множество магистри и докторанти при подготовката на магистърските тези и дисертациите им, създал е школа в областта на класическата археология, като няколко поколения негови възпитаници днес са сред водещите световни учени. Той не жали усилия и неуморно, в течение на няколко десетилетия, успява да създаде и непрекъснато да обогатява с най-новите световни издания библиотеката на Института по класическа археология, превръщайки я в любимо място за работа на колегите и студентите си, място за срещи и дискусии, за споделяне на актуална научна информация и най-нови научни открития.

Член-кореспондент е на Германския археологически институт, редовен член на Австрийския археологически институт, редовен член на Френското общество за класическа археология, член на Ученото общество на Чешката република (2005), почетен гражданин на гр. Волтера, Италия и „Dignitario della Ombra della Sera“ (1992), Ръководител на националния екип за *Corpus Vasorum Antiquorum* (издал три тома: *Československo 1–2*, *Česká republika 3*) и *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*.

За проф. Боузек популяризирането на културното наследство бе не по-малко важно от преподавателската и изследователската му дейност: той създава два музея на Карловия университет – в Хостине (*Hostinné*) и Литомишл (*Litomyšl*). През годините организира множество изложби в родината си и в чужбина, като сред тях са и поредица от няколко изложби и събития в България и Чехия. Посредством тях той популяризира приноса на чешките учени за българската археология, а също така представя пред широка публика подготвените токове с откритията от разкопките в Пистирос и други монографии (*Thracians and Their Neighbours*. Prague, 2005 = *Studia Hercynia IX*; *Keltové Českých zemí v Evropském kontextu*. Prague, 2009).

За високите си научни постижения и фундаменталния си принос в областта на археологията, проучването и опазването на културното наследство е удостоен с престижни признания. Последният му доклад за разкопките в Шри Ланка (*Ceylon between East and West*, 1993) е отличен с наградата на Ректора на Карловия университет. За неуморната си дейност за популяризирането на българското културно наследство през 2012 г. е награден с Почетен знак на българската държава и правителство за заслуги за българската култура, а през 2015 г. е удостоен с Почетния знак на община Септември за заслуги за проучванията, опазването и популяризирането на културното наследство на общината.

В чест на негови кръгли годишнини са публикувани няколко сборника и отделни статии: за 60-годишнината му (*Eirene 31*, 1995 с негова библиография и *Studia Hercynia I* 1997), за 65-годишнината му (*Antony Harding, Bronze Age Europe*), на 70-годишнината му е посветен том в *Studia Hercynia* (X, 2007), а за 75-годишния му юбилей – том в *Colloquia antiqua 2011*, издаден от G. Tsetschladze.

В чест на 80-годишния му юбилей бе проведен международен симпозиум (Прага, 2015), когато за цялостната си научна и преподавателска дейност проф. Ян Боузек бе отличен със златен медал от ректора на Карловия университет. Впоследствие бе издаден том с материалите от него (*P. Pavúk – V. Klontza-Jaklová – A. Harding (eds.), ΕΥΔΑΙΜΩΝ. Studies in honour of Jan Bouzek. Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis XVIII* (Prague, 2018).

Ян Боузек е издател на списанието *Studia Hercynia* (двадесет и три тома, публикувани до 2019 г.). Автор е на книги, посветени на траките, келтите, етруските. Автор и съавтор е и на близо 400 студии и статии в периодични издания, публикувани в Европа и в САЩ. Научният му принос за праисторическата и

класическата археология на Европа го нарежда редом до водещите световни учени в тази област, а с него си отива един от последните представители на едно знаменито поколение в европейската археология. За нас, неговите колеги и приятели от България, той ще остане завинаги в сърцата ни като наш учител, ерудит с енциклопедични познания, светъл ум, който щедро споделяше идеите си, колега, който не щадеше усилията си и в тежки моменти винаги беше готов да даде своя съвет и подкрепа, скъп и верен приятел.

Поклон пред светлата му памет!

Лидия Домарадска

Избрани монографии и книги

1. The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the 2nd millennium B.C. Gothenburg-Prague, 1985.
2. Studies of Greek Pottery in the Black Sea Region. Prague, 1990.
3. Corpus Speculorum Etruscorum (with J.Gy. Szilágyi. Rome, 1992).
4. The Aegean, Anatolia and Europe in the Early Iron Age. Jonsered (Aström), 1997.
5. Studies of Greek Pottery in the Black Sea Region. Prague, 1990.
6. Od mýtu k logu (se Z. Kratochvílem). Praha, 1994.
7. Řeč umění a archaické filosofie (se Z. Kratochvílem). Praha, 1995.
8. Greece, Anatolia and Europe in the Early Iron Age. Jonsered (Astrom), 1997.
9. The Lusatian Culture in NW Bohemia (s D. Koučekým). Most, 2000.
10. Keltové našich zemí v evropském kontextu. Praha, 2007.
11. Umění a myšlení. Praha, 2009.
12. Pravěk českých zemí v evropském kontextu. Praha, 2011.
13. Vznik Evropy. Praha, 2013.
14. Mezi archeologií a historií. Praha. 2016.
15. Art and Mind. The Development of Human Mind as seen through the Art. Praha, 2018.
16. Mýty Řeků a jejich sousedů. Praha, 2020 (под печат).

По-важни публикации на резултатите от разкопките в Пистирос и свързани с древна Тракия и траките

1. Pistiros I, Excavations and Studies, Eds. J. Bouzek, M. Domaradzki and Z. Archibald. Prague: Karolinum Press, 1996.
2. Pistiros II, Excavations and Studies, Eds. J. Bouzek, L. Domaradzka and Z. Archibald. Prague: Karolinum Press, 2002.
3. Pistiros III, Excavations and Studies, Eds. J. Bouzek, L. Domaradzka and Z. Archibald. Prague: Karolinum Press, 2007.

4. Pistiros IV, Excavations and Studies, Eds. J. Bouzek, L. Domaradzka and Z. Archibald. Prague: Karolinum Press, 2007.
5. Pistiros V, Excavations and Studies, Eds. J. Bouzek, L. Domaradzka, A. Gotzev and Z. Archibald. Prague: Karolinum Press, 2013.
6. Pistiros VI, Excavations and Studies: The Pistiros Hoard. Eds. J. Bouzek, J. Militky, V. Taneva and E. Domaradzka. Prague: Karolinum, 2016.
7. Pistiros et Thasos: Structures économiques dans la péninsule balcanique aux VIIe – IIe ss. av. J.-C. eds. L. Domaradzka, J. Bouzek and J. Rostropowicz. Opole, 2001.
8. The Culture of Thracians and Their Neighbours, BAR International Series, eds. J. Bouzek and L. Domaradzka. Oxford, 2005.
9. Thracians and Their Neighbours. Prague, 2005.

In memoriam
Константин Косев
(1937 – 2020)

На 26 ноември 2020 г. ни напусна акад. Константин Косев, един от най-авторитетните и ерудирани български историци. Като учен и общественик, като водеща фигура в направлението за хуманитарни и обществени науки в Българската академия на науките, той последователно подкрепяше българистиката и нейното проучване и популяризиране чрез научни форуми, издания и изложби.

Роден на 15.08.1937 г. в гр. Дупница, през 1960 г. завършва специалност „История“ в Софийския университет. Докторант е в Института по история при БАН, като през 1965 г. защитава докторската си дисертация с научен ръководител проф. Александър Бурмов. Специализира в Мюнхен и Бон (1966/67). Заместник-директор е на Института по история (1973–1978) и на Единния център по история на БАН. Преподава история в СУ „Св. Климент Охридски“ (1974–1989 и 1991–1997). От 1977 г. е доктор на историческите науки, а от 1979 г. – професор. От 1989 г. е член-кореспондент на БАН. Почетен доктор на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 1990 г. е избран за министър на народната просвета и зам.-председател на Министерския съвет. Депутат е в VII Велико народно събрание (1990–91 г.). От 2003 г. е академик. Зам.-председател на БАН (1996–2007).

Автор на десетки монографии и на стотици студии и статии, акад. Константин Косев има изключителни заслуги за изучаването и популяризирането на историята на Българското възраждане, на идеите на епохата, осъществени чрез най-ярките ѝ личности. Неговите ценни аналитични трудове върху историята на Априлското въстание, за отношенията между Великите сили относно Източния въпрос и за Освобождението на България, както многобройните статии, студии и монографии върху различни исторически теми, заемат трайно място в историческата наука и са база в подготовката на следващите поколения историци и изследователи на българското минало.

Като историк, акад. Константин Косев живо се интересуваше от перспективите на преподаването на български език, история, литература и култура в чужбина. Широките международни контакти и авторитетът му на изтъкнат изследовател му даваха възможност да събира ценни данни за университетите и центровете в чужбина, които се интересуват от българистика, които инициират научни проекти и популяризаторска дейност. В областта на чуждестранната българистика неговото име ще остане свързано с учредяването на Съвета за чуждестранна българистика през 1994 г., формирането на неговата програма и очертаването на насоките за неговото развитие. Идеята за създаването на енциклопедичен справочник „Чуждестранна българистика през XX век“ бе убедено подкрепена от него. Събирането на био-

библиографска информация за справочника в областта на хуманитарните и обществените науки – филология, история, археология, изкуствознание, фолклористика, което започна през 1997 г., бе безрезервно поддържано и подпомагано от К. Косев. През 1998–99 г. проектът спечели конкурс за финансова подкрепа от ЮНЕСКО, а през 2005–2006 г. получи допълнително финансиране от бюджета на БАН. Справочникът в окончателен вид включи 1024 персоналии за чуждестранни учени от 42 страни и бе публикуван през 2008 г. Не по-малко важна бе инициативата на акад. Косев за създаването на периодично издание, посветено на българистиката, която се осъществи през 2000 г. – и така списание „Българистика / *Vulgarica*“ стана факт и досега са издадени 40 броя. Благодарение на съдействието му бе организирана международната конференция „Българистика 2001“ (21–22 септември 2001 г.), периодичните българо-американски конференции (1994, 1999, 2003, 2008, 2012) и редица други научни срещи.

Името на акад. Константин Косев ще остане в науката не само с неговите трудове и с проникновените му идеи, но с вдъхновението и дълбоката убеденост, с която ги следваше.

Поклон пред светлата му памет!

Анисава Милтенова

ОТЗИВИ

Martin Henzelmann (ed.). Sprachwissenschaftliche Perspektiven der Bulgaristik. Standpunkte – Innovationen – Herausforderungen. Festschrift für Prof. Dr. Dr. h. c. Helmut Wilhelm Schaller anlässlich seines 80. Geburtstags (Slawistik, 8). Berlin: Frank & Timme, 2020, 342 p. ISBN: 978-3-7329-0638-3.

Издаденият в Берлин славистичен сборник, със съставител Мартин Хенцелман, предоставя няколко разпознаваеми и положителни символа на славистиката, определящи мястото ѝ в европейското културно наследство и историческата памет на човечеството. Трудът е посветен на 80-годишния юбилей на професор Хелмут Шалер – един от най-изтъкнатите немски слависти и българисти. Включените в сборника статии обхващат различни области на лингвистиката и запознават научната общност с някои от най-новите постановки на българистиката, с нейните постижения както в България, така и в различни страни по света. Още от заглавието става ясна посоката, към която са насочени научните дирения на авторите – фразеология, етимология, история на регионалните книжовни езици и диалектологията, езикови и културни контакти. Предложените в различните статии гледни точки си взаимодействат и се допълват, включително и чрез представените иновативни подходи, а авторите на най-новите идеи на българистиката не се боят да поемат предизвикателства, да решават проблеми, да поставят въпроси и да търсят техните отговори.

Сборникът се състои от шест части. Първата е приветствена, посветена на житейската и творческа биография на юбиляря. С най-съществените му приноси в славистиката и българистиката ни запознава Зигрун Комати, немска славистка и българистка, завършила „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В нейното приветствие (с. 11–20), наред с личната съпричастност, с топлото отношение и признателност към учителя, прозира една непрекъсната линия на приемственост, която българистите от по-младото поколение следват неотклонно и превръщат в свой творчески път.

Втората част на юбилейния сборник носи заглавие, заимствано от една от работите на професор Шалер: *Die bulgarische Sprache in Vergangenheit*

und Gegenwart (Българският език в миналото и настоящето). Тя започва с иновативната статия на Стефка Георгиева – професор по руски език в Пловдивския университет и специалист по българско-руска контрастивна фразеология, и на Светлана Шулежкова – професор в Института за руски език и общо езикознание към Държавния технически университет в Магнитогорск, Русия. Както става ясно още от заглавието – *Фразеологическите иновации на българското и руското езиково пространство в условията на глобализацията (XX – начало XXI в.)* (с. 21–38) – в изследването се разглеждат съвременни фразеологични неологизми в българския и руския език, които не са отбелязани в традиционните лексикографски издания, но се „радват“ на широка употреба в средствата за масова информация. Авторките ги разделят на три групи: фразеологизми, характерни само за българския език; фразеологизми, характерни само за руския език, и фразеологизми, използвани и в двата езика (напр. руското *ласкает слух* срещу българското *гали ухото* ‘да слушаш нещо приятно’). В изводите към статията се правят редица полезни заключения, свързващи езика и обществото. Въпреки че са начин за усъвършенстване на езиковите изразни средства, фразеологизмите са рожба на своето време и отразяват живота такъв, какъвто е в дадения момент. А различията в употребата на руските и българските фразеологизми се обясняват както със спецификите на езиковите системи на двата езика, така и с извънезикови фактори.

Следва статията на американския славист и романист Доналд Л. Дайър, възпитаник на Университета в Чикаго и професор в университета в Мисисипи, САЩ – *By Your Command: Machine Translation of Topicalized Objects in Bulgarian* (с. 39–60). В този интересен материал се разглежда категорията *логически подлог* в българския език и машинният превод на такива подлози на български. Достига се до логичното заключение, че онлайн преводачите не могат да вземат под внимание маркирания словоред, чиято правилна семантична интерпретация зависи от фонологични маркери като рематичното ударение.

Третата част на книгата – *Etymologie, Kulturtransfer, Sprachkontakt* – започва с интересната тема на Теде Кал – професор по южнославянски езици в университета „Фридрих Шилер“ в Йена и член на Австрийската академия на науките – *Wissens- und Kulturtransfer im osmanischen Bulgarien. Zum Neben- und Miteinander von Bulgaren, Sepharden und Türken* (с. 61–78). Тя се отнася за пренасянето на културни явления между турци мюсюлмани, българи християни и евреи юдаисти в българските земи по времето на Османската империя. В текста се съдържат примери от военното дело (производството на артилерийски оръдия), производството и търговията с текстилни изделия, при което евреи от Толедо достигат до стопански центрове като Пловдив, Сливен или София, минавайки през Солун и разпространявайки по своя път печатни материали.

Следващата статия, под заглавие *Why to Go: Slavic ‘късьнь’ and the roots ‘*kuk’ and ‘*kwaHt’ in Slavic and Beyond* (с. 79–124) е посветена на етимоло-

1869

гичен казус. Неин автор е Алексис Манастер Рамер, американски лингвист, завършил университета в Чикаго и работил в различни американски университети. Той демонстрира сериозни познания по индоевропеистика и анализира езиковия материал в дълбочина. Рамер тръгва от различните тълкувания на една и съща славянска дума в няколко различни етимологични речника, издадени в различни държави. Въпреки лекия за възприемане стилистичен подход, на места подплатен с тънък хумор, авторът предлага интригуваща лекция по етимология, съчетаваща философия и висша лингвистика.

Автор на следващата статия *Умалителни съществителни с основи от турски произход в българския език* (с. 125–154) е Зоя Барболова, дългогодишна изследователка в Института по български език. Въпреки че е специалист по диалектология, Барболова разсъждава и по интересната и важна тема за умалителните съществителни от турски език, разпространени и в българския. Те по принцип са образувани от турски корен с българска умалителна наставка (*акълец* ‘малко ум’ < тур. *akıl* ‘ум’ + *-ец*, *сандъчец* < тур. *sandık* + *-ец*; *кашика* < тур. *kaşık* ‘ремък’ + *-ка*, *менгюше* ‘малка обица’ < тур. *mengüş* ‘обица’ + *-ец*). Освен че поставя интересния въпрос за конкуренцията между диминутивните суфикси – *армаганче* – *армаганец* – *армаганчец* ‘малък подарък’, *бахчичка* – *бахчица* – *бахчийка* – *бахчинка* ‘малка градина’ – статията показва мястото на словообразователните вериги гнезда.

Темата е продължена от съставителя на сборника. Мартин Хенцелман е немски славист и романист и асистент в Института за славистика към Хамбургския университет. В неговата статия *Hybridität und Lehnelemente im Bulgarischen* (с. 155–182) обект на изследване са хибридните структури в българския език, образувани чрез заемането на елементи от различни езици (руски, френски, турски и др.). Текстът започва с най-опростените примери (като бълг. *окръг* < рус. *округ*, бълг. *актьор* < *acteur*), бълг. *пазар* < тур. *pazar*), минава през примерите за българските думи, образувани с чужди суфикси (*марксист*, *живковист*, *сталинист* < фр. *-iste*; бълг. разговорно *трамвайджия* < тур. *-ci*, *сефтосвам* ‘използвам за пръв път’ < тур. *siftah*) и завършва с предложните изрази (*отмяна на виза*) и атрибутивните съчетания (*незаконна имиграция*, *чуждестранен артист*).

Четвъртата и петата част на юбилейния сборник са посветени на езика на две емигрантски общности, съответно на банатските българи и на бесарабските българи в Украйна. Заглавието на Четвърта част е *Studien zum Banater Bulgarischen* (*Изследвания върху банатския български език*), а на първата статия – *Проблеми на нормата и нейната динамика при книжовните микроезици (върху примери от банатския български книжовен език)* (с. 183–214). Изследването е посветено на проблемите, свързани с развитието на регионалната българска книжовна норма в румънската област Банат. Негова авторка е Маринела Младенова, доцент в Югозападния български университет. Тя коментира понятието норма по отношение на славянските микроезици и проследява историята на нормирането на банатския български книжовен

език от края на XIX век досега. Основно внимание е отделено на периода между двете световни войни, когато значително се опростява графиката и се намалява влиянието на унгарския език върху лексиката, за сметка на румънския и на българския. Младенова се спира и на съвременното състояние на езика, когато върху него се засилва влиянието на медиите и на интернет. В заключение авторката изтъква основната пречка пред осъществяването на разглеждания в статията въпрос, а именно липсата на официален орган, който да регулира правописните и правоговорните норми на банатския микроезик.

В тази част на сборника тематиката е продължена с акцент върху съвременното състояние на езика в условията на глобализация и широко използване на интернет. Става дума за статията на немския професор по славистика и балканистика Клаус Щайнке: *Das Banater Bulgarische im Zeichen von Globalisierung und Internet (Wie eine kleine, isolierte Sprachgemeinschaft den Herausforderungen der Zeit begegnet)* (с. 215–236).

Следващата част на юбилейния сборник, *Das Bulgarische in der Ukraine (Българският език в Украйна)*, е посветена на някои от териториите на Бесарабия, населявани от български изселници в Украйна и част от Молдова. Първата статия в нея е на българския лингвист от Пловдивския университет Иван Г. Илиев – учен с изключително разностранни интереси. Статията е озаглавена *За произхода на населението в селата Лоциновка и Суворово (Украинска Бесарабия) и за техните говори* (с. 237–299). Населението в редица български селища в Бесарабия (Главани, Кортен, Твардица и др.) пази исторически спомен за едноименните селища в България, откъдето са тръгнали техните предци. Тук Илиев показва как подобно издирване на родовите корени може да бъде извършено изключително със средствата на езика при липса на всякакви запазени писмени свидетелства. Той анализира редица езикови явления и постепенно стеснява кръга на „заподозрените“ селища. В заключение авторът установява, че жителите на днешните села Лоциновка и Суворово в Одеска област (Украйна) най-вероятно са дошли от Югоизточна България, по-точно от село Маломирово, Елховско.

Научната част на сборника завършва със статията на Валентина Колесник, професор по български език в университета „Иля Мечников“ в Одеса. Авторката има богата научна продукция в областта на българистиката. В настоящата статия *Диагностирующие черты болгарских переселенческих говоров в Украине (олшанский, чушимелийский и чийшийский тип говоров)* (с. 301–336) тя изследва в сравнителен аспект три големи групи български диалекти в Украйна и осветлява основните им характеристики. Един от изводите, до които Колесник достига, е, че в небалканска езикова среда изследваните български говори започват да се развиват по нови правила и да се дебалканизират, например намалява употребата на определителния член и употребите му добиват нови, модални, отсенки.

1869

В последната, Шеста част, наречена *Die Beiträger des Bandes*, е поместена кратка информация за авторите, предоставили разработките си за юбилейния сборник.

В заключение искам да обобщя, въз основа на широкия обхват на публикуваните в сборника статии и на важността на обсъжданите проблеми, неговото изключително важно значение. Искам да противопоставя посланието на тези статии на нерадостната съдба на славистиката в нашето съвремие: време на бягството (в университетските програми) от славистиката, от националните филологии поради намаления интерес на студентите, трудностите с реализацията на младите хора, избрали да следват славянски филологии и особено българистика, третирането на славистичното следване като туристическа специалност от ръководствата на университетите или като езиков курс, подготвящ предимно преводачи или посредници във фирми за международна търговия. И точно в това време, белязано с парадоксалното свиване на функциите на българистиката, с напора на редица екстралингвистични фактори като новите атрактивни дисциплини, предлагащи по-големи възможности за реализация и заплащане, но акцентуващи върху нелингвистични факти, които представляват интерес предимно за туризма и припокриват някои научни полета в следването, когато „македонските прочити“ на общата ни история и култура несправедливо атакуват българистиката, но са на мода в много европейски страни, този сборник събира слависти и българисти от различни държави и академични институции на два континента, за да покаже перспективите на нейното бъдеще. Самó по себе си това обстоятелство е показател и за качеството на това юбилейно издание, и за силата на българистиката по света.

Катя Исса

Bulgarica, Slavica et Rossica. Научный сборник в честь заслуженного профессора Московского университета Людмилы Васильевны Гориной. Санкт Петербург: Алетейя, 2019, 282 с.

През 2019 г. излезе от печат сборникът *Bulgarica, Slavica et Rossica* в чест на заслужилия професор на Московския университет Людмила Горина, която е сред най-изтъкнатите руски изследователи на славянската и българската история.

Сборникът започва с уводната статия на Дмитрий И. Поливянный (Иваново) *Все побеждает любовь. Людмила Васильевна Горина в жизни, науке и учениках*, в която се проследяват биографията и научните приноси на Л. В. Горина. Авторът – ученик на проф. Горина, разказва за трудностите и предизвикателствата, през които тя преминава в професионалния си път. Той разглежда трите основни направления в нейната научна работа: историята на Второто българско царство, навлизането на старобългарски исторически съчинения в средновековната руска книжнина и живота и трудовете на основателя на Българската академия на науките Марин Дринов. Като признание за проучванията си върху българската история и за развитието на българистиката в Русия Людмила Горина става почетен доктор на Софийския университет, през 1996 г. е удостоена с почетен знак от Висшето училище, а през 2008 г. получава почетен знак „Марин Дринов“ – най-високото отличие на БАН за чуждестранни учени.

Първото научно изследване, включено в сборника, е на Васил Гюзелев (София) със заглавие *Царьград-Константинополь в средневековье: византийская и болгарская точки зрения*. Студията започва с кратка история на града, който е бил столица на Византийската, Латинската и Османската империя. Разглежда се мястото на Константинопол като търговско средище и като културен център, анализират се сведенията за социалния и етническият състав на населението му. Авторът отделя специално внимание на присъствието на българи във византийската столица и на византийски паметници, намиращи се в града, които са свързани с българите. Ценни са наблюденията за мястото на Константинопол във византийските литературни и митологични представи и неговото отражение в българската книжнина и фолклор. За българите това е град-мечта, свято място и източник на силно културно влияние. Византийската столица до голяма степен определя външната политика на българските владетели.

Интересна е темата на статията на Анастасия С. Добичина (Москва) *От „ига“ к „интеграции“: характеристики византийского правления в болгарских землях в отечественной историографии*. Интересът на руските изследователи към българската история се заражда още през XIX в. и периодът от

1018 до 1185 г., в който българските земи са част от Византийската империя, не остава встрани от научните изследвания. Авторката проследява публикациите по темата и установява, че под влияние на Източния въпрос, Балканските и двете световни войни в руската наука се налага тезата за „византийско робство“; през 80-те и 90-те години на ХХ в. се заражда концепцията за „интеграция“ на българските земи в рамките на Византийската империя.

Следва статията на Сергей И. Муртузалиев (Москва) *Спротивление болгарского народа османской „кръвен данък“ и исламизации*, която разглежда съпротивата на българите срещу вземането на синовете им за попълване на еничарския корпус. В периода на разцвет на Османската империя през XV–XVII в. еничарите имат ключова роля за военните ѝ победи. Принудителното събиране на кръвен данък и заселването на еничари значително повлияват на етноконфесионалната обстановка в българските земи, особено в края на XVI в., когато елитните войници получават правото да имат семейства и да записват децата си в еничарския корпус по наследство. В българския фолклор са съхранени редица примери за съпротива и саможертва за запазване на вярата и народността на българите. Образът на героите в народните песни е свидетелство, че българите не се примиряват с чуждата власт и не губят вярата си.

Публикацията на Татяна Е. Строковская (Дубна) *Научная этика в переписке П. Й. Шафарика с российскими славистами* разглежда възгледите на Павел Шафарик за обективността на изследователя в периода на формирането на научната етика. Кореспонденцията му с негови колеги слависти показва, че за чешкия учен научната истина и обективността са на първо място, а главният му идеал е безкористното служене на науката.

Интерес представлява статията на Игор И. Калиганов (Москва) *Бои на Шипке 9–11 августа 1877 г. в русской художественной литературе XIX в.* Руско-турската война е отразена в множество документи, издадени в повече от 100 книги, но не по-малко ценни са творбите на писатели, участвали в нея. Емоционалната страна на боевете на Шипка от 9 до 11 август 1877 г. са отразени в произведения на писатели като В. И. Немирович-Данченко, В. В. Крестовски, Н. В. Максимов и др. Те разказват за горещината и силната жажда, която измъчва защитниците на Шипка, за физическата умора и духовната им сила, за забавянето на очакваната помощ, което обаче не води до отчаяние.

С Руско-турската война е свързана и публикацията на Марина М. Фролова (Москва) *„Нет, не за этих людей проливаем мы кровь, а за будущих, за правнуков теперешних“: болгары придунавья в восприятии лейб-медика С. П. Боткина (1877)*. Авторката засяга слабо проучения въпрос за начина, по който руските войници възприемат българите. Основен извор за работата ѝ са писмата на известния лекар Сергей Петрович Боткин, но са използвани също материали на военния министър Д. А. Милютин, дипломата Н. П. Игнатиев и други членове на Императорската главна квартира. При първата си

среща с българите Боткин не е очарован – за него опълченците са смешни хора в мундири, а цивилното население е неприятно и полудиво. Постепенно, въпреки културния шок и езиковата бариера, той разбира, че българите са силен народ, интелигентни и добродушни. За него победата дава на българите не толкова държава, колкото освобождение от цивилизационния плен.

Виктория Ю. Иващенко (Харков) в статията „События жизни“ в *эпистолярном наследии М. С. Дринова (Харьковский период)* разглежда писмата на учения Марин Дринов от 1871–1905 г., за да проследи как са отразени събитията от живота му по време на пребиваването му в Харков. Той поддържа кореспонденция със свои роднини и познати, но по-голяма част от писмата му са до учени слависти. Основни теми в писмата му са неговата научна дейност и „българският въпрос“, а второстепенно място отделя на здравословното си състояние и събитията в Харковския университет.

Следва статията на Никита С. Гусев (Москва) *Неизвестный очерк о Болгарии периода Балканских войн 1912–1913 гг.*, посветена на непубликувания труд на руския капитан Николай Карпович Самосеев, който е доброволец в Българската армия в Първата балканска война. Той описва впечатленията си в книгата „Очерк вооруженных сил Болгарии и заметки по поводу войны на Балканах 1912 года“, но започва работа по нея през лятото на 1913 г. и това закъснение предопределя съдбата ѝ. Самосеев съпоставя българската и турската армии и стига до изводите, че българите често са недисциплинирани, имат остарели оръжия и медицинската помощ не е на ниво, но въпреки слабостите си българската армия е най-голямата сила на Балканите. Трудът на капитан Самосеев е ценен извор за историята на България в началото на ХХ в., но заради симпатиите на автора към българите остава непубликуван.

На същия исторически период обръща внимание и Владо Поповски (Скопие) в статията *Влияние великих держав на судьбы Албании и Македонии (1912–1913)*. След края на Балканската война по време на Лондонската мирна конференция Албания получава независимост, но съдбата на Македония като самостоятелна държава не се обсъжда. Македонските земи са част от територията на запад от линията Мидия–Енос, която е разделена между България, Гърция и Сърбия. Поповски анализира причините, които определят различната съдба на двете държави, а водеща сред тях е позицията на европейските страни. Западните Балкани са в сферата на влияние на Австро-Унгария, а Източните на Русия. Външната политика на двете държави, които отстояват собствените си интереси, предопределя различната съдба на Македония и Албания.

Публикацията на Ясмина Дамяновска (Скопие) „Извлеченные“ свидетелства – писма с Великой войны (1914–1918) има за цел да запознае читателите с проект, реализиран в Република Македония през 2006–2008 г. В района на гр. Кюстендил, България, е открита кутия с търговски документи от 1901–1912 г., писма и пощенски картички на войници от Североизточна Македония, участвали в Първата световна война, както и неголям брой по-

късни документи. Материалите са откупени от Фондация „Сорос“ и предадени на Институт „Отворено общество“, който през 2006 г. започва проект за реставриране на писмата и издирване на документи, свързани с подателите им. През 2008 г. писмата, картичките и документите са издадени в книга с коментари и пояснения.

Следва статия на Дмитрий В. Миколенко (Харков) със заглавие *Политическое наследие С. Стамболова как составляющая болгарского авторитаризма в 1894–1918 гг.* Авторът анализира последствията от управлението на българския министър-председател Стефан Стамболов и създадената от него Народнолиберална партия. В България се установява политически режим, съчетаващ чертите на полицейска и правова държава. Именно политиката на Стамболов предопределя налагането на авторитарния режим на Фердинанд и повлиява развитието на България до 1918 г.

На интересната тема за руската емиграция в България е посветена статията на Виктор И. Косик (Москва) *Пути-дороги русских в Болгарии*. Попадайки в България, руските емигранти се стремят да си изградят живот като този в родината. Някои от тях са принудени да се издържат с физически труд, но лекари, писатели, учители обикновено запазват професиите си, а хората на изкуството оказват силно влияние върху културния живот в България.

Публикацията на Ленина И. Жила (Скопие) *Основы „открытой“ дипломатии Г. В. Чичерина* е свързана с външната политика на СССР през 20-те години на XX в. В историографията оценката на дейността на Чичерин се основава на няколко аксиоми, които се нуждаят от преосмисляне и уточнение.

Следващата статия в сборника е от Елена К. Трифонова (Сиктивкар) – *В. И. Пичета о Македонском вопросе в освещении Н. С. Державина и С. Бобчева*. Публикацията разглежда трудовете на акад. Владимир Иванович Пичета, завеждащ Катедрата по история на южните и западните славяни в Московския университет. Според него македонците са самостоятелен народ, но земите им трябва да са част от Сърбия. Работата му по Македонския въпрос и полемиката му с руския учен Николай Державин и с българския изследовател Стефан Бобчев са пример за влиянието на социокултурния фактор в развитието на славистиката в Русия.

Татяна В. Волокитина (Москва) участва в сборника с публикацията *На партийном Олимпе: положение в руководстве БКП в феврале – апреле 1956 г. Живков vs Червенков*. След смъртта на Йосиф Сталин в СССР започва борба за надмощие, която завършва с XX конгрес на КПСС. Конгресът е стимул за началото на обществено-политически промени в България. Авторката проследява съперничеството между Тодор Живков и Вълко Червенков до Априлския пленум на БКП, когато властта на Живков е окончателно призната.

В статията на Александър А. Сафонов (Москва) *На пересечении Иосифа Сталина и Матери Терезы: идеологически маркированная урбанонимия как ключ к изучению политического прошлого и настоящего Болгарии и Македонии* обект на изследване са 12 града – 6 в Западна България и 6 в Североиз-

точна Македония. Промените в топонимията са ярко доказателство за измененията в етнодемографския баланс в региона. Идеологически натоварените наименования са над 80 % и могат да се поделят в няколко категории, като имена на исторически личности, дати със символично значение, ключови събития от националната история и др. Анализът на топонимите може да даде ценна информация за развитието на националните идеологии.

Последната статия в сборника е *Център българистики и балканских исследований имени Марина Дринова* на Сергей Ю. Страшнюк и Михаил Г. Станчев (Харков), представяща дейността на създадения през 2005/2006 учебна година Център по българистика към Харковския национален университет. Повод за основаването му е награждаването на Университета със златен медал „Марин Дринов“ за приноса му в развитието на българистиката. Центърът поддържа сътрудничество с редица университети, организира Дриновски четения, стимулира проучвания на млади учени върху българската история. За 13-годишното си съществуване той става водещо средище на историческата българистика и балканистиката в Украйна.

Осемнадесетте статии, дело на ученици и колеги на Л. В. Горина, разкриват различни аспекти на българската, руската и славянската история от Средновековието до съвременното и привличат вниманието на читателите към проблемите на руско-българските и руско-славянските отношения. Те са ярко свидетелство за значимия принос на проф. Горина както в научните изследвания, така и в укрепването на международното сътрудничество в областта на българистиката.

Деница Петрова

Д. И. Поливянный. Культурная идентичность, историческое сознание и книжное наследие средневековой Болгарии. Центр гуманитарных инициатив. Серия Mediaevalia. Москва – Санкт Петербург, 2018, 511 с. ISBN 978-5-98712-846-6.

Едва ли може да се оспори твърдението, че Дмитрий Игоревич Поливянный (професор в университета на град Иваново) е един най-добрите познавачи на средновековната българска история не само в Русия, но и въобще в световната българистика. Неговите многолетни изследвания поднесоха поредната обемна монография за историята на Българското средновековие.

Трите части на заглавието отразяват и трите основни раздела, от които се състои книгата. Първият, най-обемен раздел (с. 11–236) от нея представлява преработен вариант на книгата на автора отпреди 20 години „Културно своеобразие на средновековна България в контекста на византийско-славянската общност (IX–XV в.)“¹. Направени са отделни корекции, допълнения и коментари по някои дискуссионни проблеми, но без да се внася съществено изменение на основната концепция от предишната публикация. Авторът е добавил в научния апарат и някои нови публикации по тази тематика, появили се през последните две десетилетия. В центъра на изследването стои въпросът за формирането и развитието на българската културна идентичност от втората половина на IX до края на XIV и началото на XV в. Авторът не само е проучил най-съществените елементи в културната идентичност на средновековна България, но е привлякъл и примери от Византия, средновековна Сърбия и Древна Рус. Освен чисто историческото изследване той е навлязъл смело в полето на литературата и изкуството. В този смисъл неговият труд има определено интердисциплинарен характер. Заслужават припомняне някои оригинални съждения, които Д. Поливянный прави. Като коментира описанието на столицата Велики Преслав от Йоан Екзарх в неговото „Слово за шестия ден“, той заключава: „Включването на този пасаж в главата за шестия ден от Сътворението на света подчертавало съпричастността на българската столица, на княжеския двор и на самия монарх като висши творения на мирозданието. Това могло да бъде обусловено само от нова, в сравнение с книжовниците от първото поколение, културно-историческа обстановка, която изисквала специално отделяне на ролята и мястото на България, на нейната столица и княза в сътворения от християнския Бог свят. Българската столица с нейните великолепни дворци била предназначена не за византи-

¹ Д. И. Поливянный. Культурное своеобразие средневековой Болгарии в контексте византийско-славянской общности IX–XV веков. Иваново, 2000.

еща, който едва ли може да бъде удивен от разкош. В очите на българите тя представлявала убедителна демонстрация на самобитността и богоизбраността на тяхната държава и нейния владетел.“ (с. 65). Като коментира пък ролята на Търново през XIV в., Д. И. Поливянный отбелязва: „През управлението на Йоан Александър противопоставянето на българската столица на византийската метрополия като изначална черта на българския културен модел придобива нови измерения. Но Търново се съотнася не спрямо съвременния му Константинопол, а спрямо византийската столица от епохата на Комнините.“ (с. 185).

Вторият раздел от книгата (с. 237–319), озаглавен „Средновековна България: идентичност, култура, историческа памет“, е съставен от статии и рецензии на автора, както и доклади, четени на различни научни форуми през първите две десетилетия на XXI в. Тези българистични изследвания са подредени в хронологически порядък: „Българи и славяни в източноримското имперско пространство: стратегии на разграничение и придобиване на идентичност“; „Кирило-методиевското славянство и създаването на християнска България“; „Историзъм и историопис в средновековна България: традиционни и съвременни подходи“; „Почитането на мощите на светците в културната идентичност на средновековните българи“; „Османското завоевание на България според свидетелствата на южнославянските и древноруските съвременници“.

Третият раздел (с. 321–467) от книгата съдържа публикации на български исторически извори от IX–XV в. в руски превод. Във въведението на тази част от книгата Д. Поливянный прави един важен извод, с който се доближава до мъдрото заключение на големия руски учен Дмитрий Сергеевич Лихачов (1906–1999), че България бе „държавата на духа“ и мост за византийско-славянското православие към останалия славянски свят. Той пише: „Бидейки част от ядрото на византийско-славянската православна цивилизация и играейки главна роля в трансляцията на нейния културен потенциал първоначално в балканската, а след това и в източноевропейската периферия на византийския свят, България до известна степен „разтвори“ своето литературно наследство в общата за православния свят славянска книжовност. С други думи, нейната културна самобитност се оказа скрита в текстовете, имащи широко разпространение в православната славянска книжовност. Така значителна част от българското книжовно наследство стана „невидима“ и да се извади отново на бял свят въобще не е лесна задача. През вековете в Древна Русия и в средновековна Сърбия, във Великото Литовско княжество, във Влахия и Молдова са чели и преписвали произведенията на средновековните български автори в сборници, съставени от преводни византийски и славянски текстове, често без да обръщат внимание или дори без да подозират, че те са създадени от книжовниците на Първото и Второто българско царство или произхождат от апокрифите, появили се в България през епохата

на византийското владичество.“ (с. 323). Д. Поливянний обръща внимание и на факта, че много старобългарски книжовни творби от X–XV в. са се запазили в руски преписи от XI–XVII в. Поместените извори са своеобразна илюстрация на авторските тези в книгата и по този начин те допълнително аргументират концепцията на руския историк. Част от преведените текстове са добре познати на рускоезичната публика, други се превеждат на руски език за пръв път.

Поместени са следните извори: Именник на българските ханове; Надписи на българските владетели от IX в.; Епископ Константин Преславски: Проглас към евангелието и Азбучна молитва; Черноризец Храбър: Сказание за буквите; Похвално слово за Кирил и Методий; Сказание на инок Христофур за железния кръст; Приписки от български ръкописи от X – началото на XI в.; Беседа на Презвитер Козма за новопоявилата се ерес на поп Богомил; Повест, полезна за латините; Битолски надпис на цар Йоан Владислав (1015 г.); Българска апокрифна летопис; Сказание на пророк Исая за бъдните години; Проложно житие на св. Йоан Рилски; Синодик на Българската църква; Търновски надпис на Йоан Асен II (1230 г.); Разказ за пренасянето на мощите на св. Параскева; Мъченичество на 26-те зографски монаси; Пандехово пророческо сказание; Приписки от български ръкописи от XIII–XIV в.; Послесловие на монах Исая към сборника със съчинения на Дионисий Ареопagit (1371 г.); Летопис на Константин Манаси, допълнена с бележки за българската история; Слово за измаилтяните и последния седми век; Григорий Цамблак: За пренасянето на мощите на св. Параскева; Българска анонимна хроника от XV в.; Владислав Граматик: Повест за пренасянето на мощите на св. Йоан Рилски; Приписки и надписи от края на XIV–XV в.

В заключението на книгата (с. 468–472) авторът е направил синтетично обобщение на своите изследвания. В края на монографията е поместена подробна библиография, заедно с именен указател и резюме на английски език.

Книгата, в тираж от 500 екземпляра, може да се намери и използва в Университетската библиотека на СУ „Св. Климент Охридски“.

С така представеното изследване Д. И. Поливянний внася ценен принос в областта на българознанието. Неговите аналитични проучвания тепърва предстои да бъдат оценени от българската историография. Несъмнено те ще заемат важно място в представянето на дълбинните пластове на българската култура, на българската идентичност и на българското народно съзнание през Средновековието.

Георги Н. Николов

Културното наследство на Странджа – богатство, рискове, предизвикателства. Съст. А. Николов. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 335 с.

Успешен начин да се насочи вниманието към културното богатство в региона на Странджа е проектът „Комплексни и иновативни методи за диагностика и изследване на материалното и нематериално културно наследство на Централна и Източна Странджа в условията на миграции и демографски отлив“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката, с ръководител доц. Ангел Николов. В рамките на проекта на 28–29 септември 2019 г. в гр. Бургас беше проведена Международна научна конференция „Културното наследство на Странджа – богатство, рискове, предизвикателства“, докладите от която се издават в едноименния сборник.

Книгата включва 17 доклада на български и чужди учени, проследяващи историята на региона от Късната античност до началото на XXI в. Първият от тях е на Албена Миланова (София) и Йото Валериев (Бургас) и е на тема *Селищна мрежа и демографска ситуация в Странджа от ранновизантийския до средновизантийския период (археологически приноси)*. Целта на авторите е да се проследи влиянието на различни фактори върху развитието на селищната мрежа в района през IV–XII в. В края на Античността регионът на Странджа става гранична територия за столицата на Византия, но е слабо засегнат в демографско отношение от Великото преселение на народите. За Ранното средновековие данните са оскъдни, но е ясно, че процесите на възстановяване на византийската власт, на икономиката и на демографията стават по-видими след втората половина на VIII в. и началото на IX в. Регионът се намира в средата на най-прекия път между столиците на България и Византия, което предопределя нарастването на ролята на укрепените селища. Периодът на византийската власт е свързан с ускорено възстановяване на селищния живот във Вътрешна Странджа. Основен фактор за демографското развитие и за трансформациите в селищната мрежа на Странджа е геополитическата обстановка – когато тя граничи с Първото българско царство, данните за обитаване намаляват, а когато е вътрешна провинция на Византия, животът се активизира.

На археологически данни се основава и проучването на Стела Дончева (Шумен) *Странджанските рудни полета – източник на суровина за производството на художествен метал в ранносредновековна България*. Разгледани са Бургаският, Странджанският и Малкотърновският рудодобивни райони, като са анализирани находките, открити в производствените центрове. Бургаско-Странджанският руден район, където металургията съществува без прекъсване от дълбока древност до Късното средновековие, е един от главните центрове за добив на мед. Той запазва не само производствените

центрове от X в. до столицата Преслав, но и останалите региони на страната, а вероятно и места извън нея. Сравнителното представяне на резултатите от анализите на суровини и проби от рудните източници в Бургаско-Странджанския регион допринася в най-голяма степен за потвърждение на организираното движение на суровини и метали.

Следва статията на Атанас Орачев *Синеморец – селището с много имена*. Той разглежда микротопонимията в района на Синеморец и установява, че имената, които са заварени от българските бежанци през 1913 г., са трако-гръцки, гръко-малоазийски, ирано-трако-малоазийски, османско-тюркски и български отпреди 1913 г. Районът от втората половина на II хил. пр.Хр. със сигурност е обитаван от тракийско население. През доримската епоха няма данни за елински заселници. Първите гръкоезични заселници се появяват най-вероятно след 248 г. сл.Хр. и явно са преселници от Мала Азия. Ромеизацията на населението не е цялостна, понеже Българската църква след IX в. налага като официален българския език. „Изчезването“ на българското население от някои странджански селища през втората половина на XIX в. се дължи на комплексни фактори.

Милен Николов (Бургас) в статията *Хронология на исихастките манастири в Парория през XIV в.* изследва хронологията на възникване и дейност на манастирите въз основа на агиографски извори. В приписка, датирана към 1355 г. в Библия, съхранявана в Болонската библиотека, се говори за Великата лавра в Парория и за нейния игумен Герасим. От Житието на св. Ромил Видински се знае, че най-късно през 1350 г. той се оттегля в пълно отшелничество и като се пресметнат петте години отшелничество, става ясно, че манастирът е бил напуснат през 1355 г. Около 1355 г. османците предприемат голям поход по Диагоналния път към София, което още по-явно насочва към годините 1355–1356 г. като крайна дата за съществуване на манастирите на св. Григорий Синаит в Парория.

Статията на Любомир Рачев (София) *Походът на Зеления граф* е посветена на кръстоносния поход на Савойския граф Амедео VI от 1366–1367 г. През 1365 г. папа Урбан V предлага на византийския император Йоан V Палеолог, ако той се откаже от схизмата, Папството да организира кръстоносен поход срещу османците. Междувременно Амедео, който е братовчед на Йоан по майчина линия, се заема с организирането на похода. След като цар Иван Александър не позволява на византийския император да премине през земите му, експедицията на Амедео се превръща от кръстоносен поход в мисия за спасяването на Йоан V. Причините за постъпката на царя не са ясни, но е погрешно да се твърди, че василевсът е държан в плен, защото, макар да му е отказано да премине, той води свободно кореспонденция със столицата. Съвременниците на Амедео VI определят експедицията му като успешна, но това е спорно. Основната цел на похода – разгромът на османците, не е изпълнена, като освен загубата на Галиполи и няколко други крепости те не претърпяват сериозни загуби. Византийците не успяват да задържат за дълго

градовете, които графът им е предал. Походът на Амедео Савойски не носи резултати в дългосрочен план.

Интерес предизвиква публикацията на Ивайла Попова (София) *Крайморска Странджа според сведенията на пътешественици от XVI–XIX в.*, която разглежда пътеписите, даващи сведения за Странджа и околностите ѝ. Повечето пътешественици от XV–XIX в. предпочитат Диагоналния път, но не са малко и тези, които минават през Странджа. Те описват пътя и природните забележителности, селата, местното население с неговите обичаи, език, бит и култура. Дават интересни сведения за поминъка и за плодородието на Страджанския край. Не са малко и сведенията за различни мегалитни паметници, старинни гробници, могили и др. Ценна е информацията за обичаите на местното население, които са съхранени през различните епохи. Чрез текстовете, оставени от дипломати, учени и пътешественици, се създава представа за живота в района на Странджа в различни негови аспекти за продължителен период от време.

Следва статията на Щелиян Щерионов (София) *Общохристиянски измерения на созополското православие*. Авторът използва богат изворов материал – непубликувани материали от Централния държавен архив, Държавния архив в Бургас, Архива на Националния институт за недвижимо културно наследство, на Националния църковен историко-археологически музей, Архива на Църковното настоятелство в Созопол и на Вселенската патриаршия в Цариград, а също и спомените на анкетираните жители на Созопол и информация от лични архиви. Изследвани са църковната организация, развитието на образованието и книжнината и на резбарството и иконографията като вид църковно изкуство. Именно това са факторите, които издигат Созопол като православен център, превръщайки го в духовно и културно средище не само с регионално, но и с национално и общеевропейско значение.

На интересна тема е посветена статията на Николаос Аргириос Мердзимекис (Гърция) *“Ηθελν ο παλα κυρ Σάββας από της μαύρης θάλασσας το ταξίδι” Странджа и Света гора – взаимоотношения и взаимовлияния през XVII–XIX в.* Основни извори са материалите от светогорските архиви за монаси таксидиоти, посетили областта на Странджа и околните райони на Черноморието, както и манастирските кондики, където са записани подробно отчетите на всеки от таксидиотите след завръщането им в манастирите, и манастирските поменици, в които се споменават дарители и поклонници с родните им места. Благодарение на гъстата мрежа от метоси в Странджа светогорските манастири извършват духовна дейност, организират поклоннически пътувания, укрепват връзката на миряните с манастирите. Заслугата на таксидиотите ни монасите в метосите е не само в икономически план, тя е също „ядро на духовно просвещение, социално израстване и разпространение на образованост и просветност“.

Следващата публикация е на съставителя на сборника Ангел Николов (София) и е със заглавие *Нови сведения за иконните и ръкописно-докумен-*

талните богатства на Странджа по материали от четири теренни проучвания. Статията представя някои от по-важните открития, направени по време на четири теренни проучвания в Централна и Източна Странджа през 2017 и 2019 г., осъществени в рамките на проекта. Откритите икони на тревненски зографи потвърждават, че контактите между Тревненската школа и Странджанския край, започнали около средата на XVIII в., не заглъхват напълно и получават по-нататъшно развитие през първата половина на XIX в. Теренните проучвания обогатяват информацията за проникването на строители от Централна Стара планина в Странджанския регион; заедно с тях в периода непосредствено след Освобождението в Северна Странджа идват и тревненски зографи. В процеса на проучванията са открити и непубликувани до момента икони на гръцки художници, проучени са ценни документи и старинни книги, запазени в Странджанските църкви. Проведените теренни проучвания показват, че макар да е в лошо състояние, уникалното културно богатство на Странджанския край все още не е изгубено.

На тревненските зографи е посветена и статията на Иванка Гергова (София) *Тревненски майстори по Южното Черноморие и Странджа през XVIII в.* Целта е въз основа на по-ранни публикации и собствени теренни наблюдения да се проследи присъствието на тревненските творци в Южното Черноморие и района на Странджа в ранния период от съществуването на школата през XVIII в. Съхранените до днес икони и иконостаси не позволяват да се реконструира изцяло картината на проникването на тревненски зографи в Странджа, но свидетелстват, че те са били известни и ценени в района още от средата на XVIII в. През втората половина на XVIII и началото на XIX в. творчеството им достига до района на Несебър, което е пример за характерните за Тревненската школа мобилност и приспособимост.

Публикацията на Костадинка Паскалева със заглавие *Свети Зосим Аполонийски – бележки върху ранните светителски култове в Странджа* дава интересна информация за почитането на малко познатия мъченик Зосим, който е покровител на гр. Созопол. Житието на светеца разказва, че той е войник в римската армия на служба в Созопол, който приема християнството и е убит мъченически около 98–99 г. В града се формира култ към Зосим и през 1858 г. е построена църква, посветена на него. Иконите в храма са дело на талантливия местен зограф Димитър. Зосим загива в отдалечен малоазийски град и може би това е причината за слабото разпространение на култа. В Созопол почитта към него оцелява до днес, доказателство за което е химнът на светеца, написан през 1910 г. от Зиновий Зурмалидис, както и многото богомолци, които присъстват на ежегодната служба в църквата „Св. Зосим“ на 19 юни.

В статията си *Нови данни за художествената дейност на зографа Темистоклис Диамандопулос (краят на XIX в.)* Александра Трифонова (София) анализира слабо познатото творчество на гръцкия зограф Темистоклис Диамандопулос, който живее и работи в региона на южното черноморско крайбрежие. Освен известните по-рано пет икони на зографа, авторката дава

сведения за още 20 подписани и неподписани творби от 1874–1899 г., намиращи се в храмове в Созопол, Поморие и Бургас. Повечето от големите икони са предназначени за царски ред на иконостаса и са рисувани върху платно, а другите с малък размер са изписани върху дърво. В стила на зографа личат заемки от западната живопис от втората половина на XIX в., които отдалечават творбите му от православните образци.

Горан Стефанов (Пловдив) в публикацията си *Нестинарските икони в Странджа* представя свещени за нестинарите икони от XIX и началото на XX в. от странджанските села Българи, Кости, Бродилово и Граматиково и град Приморско. Нестинарите в различните селища почитат различни светци – в Българи, Граматиково и Приморско е ясно изразен култът към св. Константин и Елена, докато в Кости и Бродилово основен покровител е св. Пантелеймон. По-голямата част от иконите са изработени през втората половина на XIX в., което свидетелства за икономическата стабилност в региона през този период. След Балканските и Първата световна война настъпва демографски колапс, който заедно с икономическите сътресения и натиска, оказан от Църквата, води до упадък на нестинарството и изработването на нови икони вече не е необходимо.

Следва статията *Anastenaria: readings and transformations of an old tradition* на Федон Хаджиантониу (Гърция). В първата ѝ част авторът много емоционално разказва собствените си впечатления от срещи с нестинари и разглежда промените в нестинарството между 60-те и 90-те години на XX в., за да стигне до извода, че въпреки социалните промени това е жива традиция, която няма нужда да се превърне в шоу, за да оцелее. Ритуалът не се ограничава в празнуване два пъти годишно; нестинарството е набор от действия с духовно съдържание, вкоренени в ежедневието на семействата, в тяхната културна традиция. Втората част на статията проследява научните публикации, свързани с нестинарството, разделени в следните групи: богословски и религиозни; неврологично-психиатрично-медицински; фолклорни, антропологични и исторически; музиколожки и етномузиколожки.

На темата за нестинарството е посветена и статията на Мира Маркова (София) *Нестинарството в началото на XXI век: някои паралели в развитието на обряда между България и Гърция*. След включването на нестинарството в списъка на световното нематериално културно наследство на ЮНЕСКО през 2009 г. интересът към този обред се засилва и постепенно ритуалът започва да се превръща в туристически продукт. Върху слънчевия култ се наслаждат християнски традиции и консервативното население на Странджа запазва обичая почти непроменен до 60-те години на XX в. Същината на обряда се разкрива чрез ритуалните действия, които са и инструмент за културно предаване на знания и начин на общуване. Танцуването върху жарава е познато в различни култури, но като обреден комплекс, който се свързва с култа към св. Константин, обредът е характерен само за Странджа и Източна Тракия. Демографският срив в района налага трансформация на обичая, но поддържането му в дн.

Северна Гърция само сред потомци на гърци преселници от Странджа доказва, че той е характерен елемент от локалната култура на Странджа.

Следва статията на Румяна Дечева (София) *Проблеми на опазването на материалното културно-историческо наследство в Централна и Източна Странджа*. В рамките на проекта през 2017 и 2019 г. са проведени пет експедиции в района, по време на които е документирано състоянието на обекти, свързани с материалното културно наследство на Странджа. Посетени са 52 църкви, 5 параклиса и 3 нестинарски конака, построени предимно около средата и в края на XIX в. Документирани са иконостасите, които обикновено са таблени, с живописна украса и профилирани рамки, и по-рядко дървени, с пластична украса от дървени профили. В църквите са съхранени ценни икони, свещници, плащаници, хоругви, напрестолни кръстове в различно състояние. Много от археологическите обекти са включени в туристически маршрути и в някои случаи тяхната социализация допринася за повреждането им. Тревожно е и състоянието на странджанските къщи, част от които са обявени за архитектурно-строителни паметници. Очевидна е необходимостта от полагане на по-големи грижи, постоянен мониторинг и контрол.

Последната статия в сборника е *Законодателство в областта на опазване на културно-историческото наследство в България 1878–1939 г.* на Даниела Ангелова (София). Още в първия период след Освобождението се зараждат идеи за събиране, съхранение и опазване на културно-историческото наследство и до Втората световна война чрез редица законодателни инициативи в страната се изгражда стройна система за издирване и запазване на старините. През 1888 г. са приети Временни правила за научни и книжовни предприятия, които целят създаване на ред при извършване на археологически и етнографски проучвания за опазване и съхранение на старините. През 1890 г. е обнародван Закон за издирване старини и за спомагане на научни и книжовни предприятия. Следващият етап е Законът за старините от 1911 г. През 1939 г. се подготвя нов Закон за старините, който не е приет. Прегледът на законодателството за културно-историческото наследство показва, че още с първите нормативни актове се цели въвеждане на ред по отношение на проучването и съхранението на националните ценности. Води се борба против изнасянето на старини извън страната, а населението се насърчава да събира и предава материални и нематериални ценности. Военните конфликти и промените водят до спиране на процесите и връщането им години назад.

Сборникът *Културното наследство на Странджа – богатство, рискове, предизвикателства* разкрива неповторимото културно-историческо богатство на района, насочва поглед към проблемите на опазването му и търси начини за неговото съхранение. Статиите засягат малко познати теми, въвеждат в обращение нови данни и ясно доказват необходимостта от възраждане на Странджанския край с неговото уникално културно наследство.

Грета Стоянова. Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография. Шумен: УИ Епископ Константин Преславски, 2020, 284 с. ISBN 978-619-201-389-9.

В съвременната българска медиевистика досега няма специално изследване, посветено на топосите и прототипите, на базата на които се изграждат светителските образи в старобългарската книжнина, затова книгата на Грета Стоянова „Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография“, публикувана като първи том от поредицата „Епиграфика и медиевистика. Изследвания“ на Научния център „Преславска книжовна школа“ и Университетското издателство „Епископ Константин Преславски“ в Шумен през 2020 година, запълва една празнина. В книгата са анализирани най-ранните достигнали до нас старобългарски пространни жития – *Пространното житие на св. Кирил Философ*, *Пространното житие на св. Методий* и *Безименното житие на св. Йоан Рилски*. Като дългогодишен преподавател по старобългарска литература в Шуменския университет авторката си задава въпроса „Как би изглеждал „идеалният“ анализ на едно житие?“ и намира отговора на този въпрос в извеждането на преден план на топосите и прототипите като най-значимите маркери за разбиране на житийните текстове. Освен това авторката отбелязва, че това са най-точните ориентири за кодифициращата функция на библейския текст и за правилното разбиране на спецификата на константните явления в средновековната литература. Този тип изследване на средновековната агиография е най-адекватният подход за разбирането на средновековните текстове и особено подходящо при представянето и анализирането им пред студенти и ученици. Затова книгата би могла много успешно да се използва като учебно помагало за изучаване на старобългарската литература.

В Увода на книгата е направен обзор на основополагащите и съвременните изследвания по темата, които формулират понятието „топос“, неговата същност, обхват, значение, функции. Като започва с книгата на Ернст-Роберт Курциус *Европейската литература и латинското Средновековие*¹, където за пръв път се въвежда терминът „топос“ (като заемка от „Поетика“ на Аристотел), авторката не пренебрегва и по-ранното изследване на Хрисант Лопарев² върху византийската агиография, където се обръща внимание на общите

¹ Curtius, E.-R. *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*; Bern, 1948. Книгата има множество издания, последното от 1993 г.

² Лопарев, Х. М. Византийския жития Светыхъ VIII–IX вв. – *Византийский временник*, 17/1–4, 1910, 1–224.

места в житията и на паралелите на светците с библейски личности. И така, в самото начало на труда си Грета Стоянова заявява, че ще се опира и на западната, и на руската литературоведска и медиевистична изследователска традиция, на по-стари и на най-новите трудове по темата.

В книгата са обобщени теоретичните изследвания върху понятието „топос“, което не е еднозначно в литературоведската наука. Посочено е, че това са „устойчиви семантични схеми“ (наричани още „стереотипи“), които са повторяеми в историята на литературата „строго определени вербални формулировки“ и изискват специална културна компетенция на читателя. За да въведе яснота в терминологията, авторката много правилно се насочва към функцията на топоса като специфична образна универсалия и значението му като межкултурен посредник. Грета Стоянова отделя специално внимание на съвременните изследвания на руските учени – на Олег Панченко³ за топосите в староруската агиография, химнографията и епидейктическата литература; на Елена Конявская⁴ за два различни типа повтарящи се елементи в средновековните славянски текстове: сюжетни компоненти и словесни „щампи“; на Татяна Руди⁵, която приема, че топос може да е всеки повтарящ се елемент в текста – от отделна устойчива формула до мотив, сюжет или идея; на Анна Булгакова⁶, която разглежда топосите в художествената литература въобще; на Людмила Дорофеева⁷, която изследва агиографския текст като единство между съдържание и форма и т.н., и стига до извода, че при анализа на агиографските творби трябва да се тръгне от мирогледа, от типа мислене на агиографа, както и от особеностите на литературната епоха, и обобщава, че задача за филолозите е класификацията на топосите и описанието на тяхната история и динамика в употребата им.

³ Панченко, О. В. Поэтика уподоблений в древнерусской агиографии, эпидейктике и гимнографии. – *Festschrift für Alexander Gavrilo*: Teil 2. Petropoli, 2003, 181–190.

⁴ Конявская, Е. Проблема общих мест в древнеславянских литературах (на материале агиографии). – *Ruthenica*. Т. 3. 2004, 80–92.

⁵ Руди, Т. Р. „Яко столп непоколебим“ (об одном агиографическом топосе). – В: *Труды Отдела древнерусской литературы*. Санкт Петербург, 2004, Т. 55, 211–227, Руди, Т. Р. Топика русских житий (вопросы типологии). – В: *Русская агиография: Исследования. Публикации. Polemika*. Санкт Петербург, 2005, 59–101. Руди, Т. Р. О композиции и топике житий преподобных. – *ТОДРЛ*. Санкт Петербург, 2006, Т. 57, 431–500. Руди, Т. Р. Житийная литература. – В: *Православная энциклопедия*. Т. 19, 2013, 283–345.

⁶ Булгакова, А. А. *Топика в литературном процессе*. Пособие. Гродно: Учреждение образования „Гродненский государственный университет имени Янки Купалы“, 2008.

⁷ Дорофеева, Л. Г. Проблемы изучения русской агиографии. – *Слово.ру: балтийский акцент*. Т. 8, 2017, № 1, 11–23

Авторката се опира основно и на труда на Томас Прач⁸ върху топосите във византийската агиография, в който той създава подробен каталог на топосите, придружен с примери за всеки от тях. Прач нарича топоса „относително постоянен литературен мотив, литературна константа“ и предлага следната класификация на топосите: според произхода или според литературните си модели – риторични или библейски топоси, според функцията им разделя топосите на сюжетни и тематични, разграничава ги и според генеалогията им: антични или библейски (старозаветни и новозаветни).

Грета Стоянова се опира на заключението, че се очертават няколко жития, които са еталони за останалите и които очевидно се следват целенасочено от част от агиографите – *Житието на Антоний Велики* от IV в., *Житието на Андрей Критски*, *Житието на Теодор Студит* от IX в. и др., и така обосновава и идеята си за прототипите в светителските жития, представя и собствената си терминология: протообраз – образът, на който пряко се уподобява светецът; прототип – протообраз, който придобива характеристиките на топос и агиотип – светец, който агиографът избира за образец при изобразяването на друг светец. Тези понятия са особено важни, за да се изясни спецификата на топосите в агиографията по принцип и по-конкретно в старобългарската агиография. В българската медиевистика по тази тема единствено остава изследването на Красимир Станчев⁹, където е посочено, че агиографските прототипи (апостолски, мъченически, отшелнически) следват образа на Христос и са библейски.

В книгата има отделна глава, посветена на възможното влияние на *Римския патерик* върху византийската и старобългарската агиография. Приносно е и аргументираното наблюдение, подкрепено с множество примери, че разказите в този сборник влияят върху формирането на сюжетни топоси в агиографията.

Между разгледаните в монографията топоси от *Пространното житие на св. Константин-Кирил Философ* е важно да се отграничат универсалните библейски и сюжетни топоси и тези, които открояват равноапостолския подвиг на светеца – неговата просветителската и мисионерската дейност. Най-яркият художествен мотив в това житие е пророческият сън на св. Кирил в детска възраст (когато той избира Премъдростта), обвързан с топосите за мъдрото момче и за талантливия ученик. Както правилно е забелязала авторката, това са топоси, известни от житията на светите отци (или тримата светители – Йоан Златоуст, Василий Велики и Григорий Богослов), докато

⁸ Pratsch, T. Der hagiographische Topos. Griechische Heiligenviten in mittelbyzantinischer Zeit. – *Millennium-Studien zu Kultur und Geschichte des ersten Jahrtausends/ Millennium Studies in the culture and history of the first millennium C. E.* Band 6, Walter de Gruyter. Berlin. New York, 2005.

⁹ Станчев, К. *Поетика на старобългарската литература. Основни принципи и проблеми.* София, 1982.

1869

топосът за учителската дейност се основава на апостолския образ на Исус Христос като пастир и учител. Грета Стоянова обръща специално внимание и на това, че агиографът осмисля ситуацията на предсказаната смърт с античен топос от епиграфските епитафии (Не вѣхъ, и быхъ, и есмь въ вѣкы, аминь), а не чрез евангелски цитат например, както е в редица други жития. И добавя, че този топос в ранномъченически жития е отнесен към Христос.

Интересна е и съпоставката между разглежданото житие и *Житието на св. Григорий Богослов (Назианзин)*, която показва, че в двете жития са включени топоси, които по сходен начин отразяват аналогични събития в живота на двамата светци, и има достатъчно съответствия, които показват, че византийското житие е послужило за модел на старобългарското.

Когато разглежда прототипите в *Пространното житие на св. Константин-Кирил Философ*, авторката подчертава, че в изследванията досега е посочван като единствен прототип апостол Павел, но тя добавя към него някои индиректни отправки към старозаветни персонажи (пророк Илия, Йов и Енох). Старозаветният прототип на еврейския цар Давид в това житие е използван за сравнение със св. Кирил при борбата му против триезичниците – както младият Давид побеждава Голиат, така чрез силата на словото Кирил се противопоставя на триезичната ерес. Авторката посочва също, че образът на Давид е разгърнат по-подробно и във връзка с мисиите при сарацините и хазарите в *Похвалното слово за Кирил и Методий* и накрая открива връзка на ниво прототипи между житието и службата за св. Кирил, където ап. Павел е посочен като евангелски протообраз.

В главата за топосите, протообразите и прототипите в *Пространното житие на св. Методий* Грета Стоянова изтъква факта, че изброяването на топоси, характерни за монасите светци, маркира типа святост на Методий като преподобен. Светецът е представен не само като равноапостолен, но и като църковен йерарх – учител и пръв архиепископ на славяните. В житието св. Методий се асоциира най-често със старозаветните патриарси и пророци (Ной, Авраам, Яков, Моисей и Аарон, Исаак и Илия, Йосиф и Йов), с новозаветните апостоли (Йоан Кръстител, апостолите Петър и Павел) и раннохристиянските мъченици, също и с участниците във вселенските събори. Методий е съотнесен с Давид в периода му на владетел и творец на песни, а образът на Соломон е използван, за да се подчертае мъдростта на светеца и поученията, с които напътства славяните. Изследователката стига до извода, че агиографът акцентира върху старозаветните протообрази, с което определя светеца като „праотец и родоначалник“.

В специална глава са представени общите топоси и прототипи в двете разглеждани жития, което, както и в предходните глави, е придружено с множество примери. Тук авторката посочва, че при изобразяването на св. Кирил основен новозаветен прототип е ап. Павел, а за св. Методий – ап. Петър. Като върховни първоапостоли на Христос, Петър и Павел са духовни братя, а аналогична двойка светци, които също са прототипи в пространните жития, са

старозаветните рождени братя Моисей и Аарон. Така се очертава двойният култ към славянските първоучители.

В главата за *Житието на св. Иван Рилски* Грета Стоянова подчертава сюжетните топоси, свързани със светеца анахорет – бодърстване, безмълвие, ангелоподобен живот (обвързан с библейските образи на пророк Илия и Йоан Кръстител), пребиваване в пещера (или скала – топос, свързан с пророка Моисей). Ежедневието на отшелника е описано в житието с характерните топоси за пост и молитва, бдения, телесни изпитания и сълзи, борба с бесове (диви зверове и разбойници), раздаване на храна на бедните, среща на светеца с владетел, лечителски способности, предсказване на собствената си смърт и др. Както е известно, основен модел за този тип жития за пустиножители е *Житието на св. Антоний Велики* от Атанасий Александрийски. Тук изследователката успява да открие специфичната антиномия между ангела и дявола при агиографското изобразяване в *Житието на Иван Рилски* – ангелът е представен като посредник, спътник, съветник и защитник на светеца в борбата му с дявола.

В книгата на Грета Стоянова са направени ценни наблюдения и изводи за значението и функцията на топосите, като елемент на константната християнска поетика, в три оригинални старобългарски жития от времето на Първата българска държава, посветени на трима различни по тип светци. Заключениеята са плод на дългогодишни дирения и съпоставки на текстове, подкрепени са с множеството примери и аналогии от Библията и сходни средновековни текстове (от различни жанрове, включително и паралели с произведенията на светите отци на църквата). Споделям мнението на авторката, че „в някои случаи протообразите (прототипите) доизграждат топосите или са част от тях, и ги подчертават, или поотделно внушават една и съща идея“, затова „разграничаването им е по-трудно и донякъде предполага смесването им, при определянето на даден момент или аналогия като топос или протообраз“.

Демонстрираният в научния труд опит за нов подход при анализа на старобългарските жития е база за бъдещи изследвания. Монографията се основава на богата библиографска осведоменост и на емпирични изследвания. Споделените от авторката наблюдения внасят допълнителна яснота върху житийния жанр и пътищата за неговото разбиране от съвременния читател. Топосите и прототипите, като универсални знаци, са били лесно разпознаваеми за средновековния читател в рамките на християнската естетика, докато днес те се нуждаят от по-подробно тълкуване. Пространните жития пък са жанрът, който, поради своята наративност, е най-лесен за възприемане от следващите поколения и така, чрез тяхното препрочитане, се поддържа жива културната памет на обществото. Със сигурност книгата на Грета Стоянова „Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография“, ще намери своите читатели не само сред тесния кръг на специалистите.

Валентина Колесник. Говірка болгар с. Городнього (Чийшія), Бессарабія. Словник / Говорът на българите в с. Городне (Чийшія). Речник. В: Болгарські говірки в Україні / Българските говори в Украйна. Том 8. Одеса: Астропринт, 2019. ISBN 978-966-927-512-7, 978-966-927-514-1.

Новоизлезлият чийшийски речник, включен като том 8 в поредицата *Българските говори в Украйна*, е поредният ценен труд на украинската българистка Валентина Колесник – автор на монографии, речници и хрестоматии за българските говори в Бесарабия. Нека спомена по-важните от тях: *Говорите по-болгарски правилно. Болгарско-руско-украинский диалектний словарь* (Колесник, 1991); *Говорът на българите в с. Кирнички, Бесарабия* (в съавторство със Зоя Барболова) (Барболова, Колесник, 1998); *Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь* (Колесник, 2001); *Говорът на българите в с. Криничне (Чушмелий), Бесарабия. Речник* (Колесник, 2008); *Болгарські говірки півдня України. Хрестоматія. Тексти* (в съавторство със Светлана Георгиева) (Колесник, Георгіева, 2016) и др. Към изброените заглавия може да се добавят още десетки статии за редица български диалекти в Украйна. Посочената научна продукция е предпоставка да гледаме на професор Колесник като на най-добрата съвременна украинска българистка.

Но да се върнем към рецензирания тук речник. Работата по него е изпълнена в рамките на международния проект *Хоризонт 2020 – Обмен на знания и академични култури в областта на хуманитарните науки: Европа и Черноморският регион*. И както е посочено в предговора, той представлява опит да се събере на едно място лексикалното богатство на едно от най-големите (около 5 000 души) и най-интересни български села в Украинска Бесарабия – село Городне (със старо име Чийшія), Болградско, където, за разлика от много други български села, българският говор е в редовна употреба и не е изместен от руския или украинския език. По старото име на селото, което е най-характерен представител на цяла една група български говори, последните са известни в науката като чийшийски. С най-вероятен произход от района на Сърнена Средна гора и около него, откъдето в българската диалектология като образец може да послужи изследването на Л. Ралев за говора на село Войнягово, Карловско (Ралев, 1977), те обхващат редица села не само в Бесарабия (споменатото Городне, Бановка, Калчево и др.), но се простират и чак до Приазовието (Преслав, Инзовка и т.н.). Разбира се, във всяко от посочените селища чийшийският диалект си има свои микроособености поради неизбежните преселения от едно село в друго и произтичащите от това смесвания на говорите. Изчерпателна библиография за наличните изследвания

на чийшийските говори, както и на всички български говори в границите на бившия СССР може да се намери у Васил Кондов (Кондов, 2018).

Вземайки предвид факта, че говорът на Городне е само брънка във веригата на споменатите чийшийски говори, след предговора професор Колесник е отделила място за едно цялостно и сбито представяне на особеностите на въпросния български диалект в Украйна, като го разглежда не само в съпоставка с други български наречия в тази страна, но и с говори от територията на България, като при сравнението специално внимание се обръща на лексиката, което в случая е разбираемо.

Речникът обхваща внушителен обем – около 630 страници, като към всяка речникова единица се дава превод на български и на украински и се показват примери в контекст. Например: *тєкнѣ* изтека ‘витекти’ *Д’ету бѹчнѣ*, *крѣф т’екни*. *Куту т’екнѣль б’алѣ вудѣ*, *т’а гѣ събудилѣ*. Обширният контекст на примерите в речника позволява да се анализира и определи употребата на различни граматични форми и отразява менталността и начина на живот на чийшийците. Затова авторката е обърнала внимание и на най-дребни подробности от лексико-граматичното богатство на изследваното наречие – като тази например, че бъдеще време, освен с частиците *жа*, *жѣ*, *же*, *жи*, *жс*, се образува и с частицата *и* (*И си дойш ли?* ‘Ще си дойдеш ли?’), на което аз и колегата Васил Кондов сме се спирали (Кондов, Илиев, 2019), както е отбелязано и в библиографията към прегледа на чийшийските говори у Колесник. Освен това в края на труда се дават и близо 30 страници диалектни текстове, свързани с различни български обичаи и дейности от трудовия бит на българските преселници в Городне. Ценни са и приложените фотографии на предмети от чийшийския бит, от които се добива визуална представа за това какво представляват някои по-особени лексеми.

Предвид това, че с изключение на калчевския говор, описан от Светлана Топалова (Топалова, 2009), липсват граматични описания и речници на отделни чийшийски говори, обемното и ценно изследване на В. Колесник придобива още по-голямо значение. С помощта на въпросния речник изследователят ще може да прави съпоставки и изводи за връзката между отделни български диалекти в България и извън нея, а описаното в речника на Колесник диалектно състояние показва един по-архаичен етап от развоя на средногорската лексика, която поради стари миграционни процеси се е разпростряла в югоизточна посока към Одрин, оттам до Бесарабия и накрая обратно в Добруджа, а и не само на нея. Ще дам един много показателен пример, от който става ясно, че по-рано относително-модалният елемент *-то* се е използвал и след условния съюз *ако*: *акѹт* ако ‘якщо’ *Сънувити съ сбѣд’увѣт*, *акѹт и съ присѣнѣт нушт’а наприш п’етѣк* – буквално ‘сънищата се сбъдват, ако ще (ти) се присънят в нощта преди петък’. Подобни безценни примери изобилстват на всяка страница от речника, който чака да бъде прочетен, анализиран и изтълкуван от критично настроения търсещ езиковед. Остава

ни да се надяваме, че и други българисти ще продължат започнатото от В. Колесник и ще го повторят по отношение на останалите чийшийски села, преди те да изчезнат от лингвистичната карта на Украйна поради протичащите глобализационни процеси.

Библиография

- Барболова, З., В. Колесник.* Говорът на българите в с. Кирнички, Бесарабия. – В: *Българските говори в Украйна.* Вип. 1. Одеса: Астропринт, 1998.
- Колесник, В.* Говорите по-български правилно. Болгарско-руско-украинский диалектний словарь. Одеса: Маяк, 1991.
- Колесник, В.* Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь. – В: *Българските говори в Украйна. Том. 3.* Одеса: Гермес, 2001.
- Колесник, В.* Говорът на българите в с. Криничне (Чушмелий), Бесарабия. Речник. В: *Българските говори в Украйна.* Випуск 4. Одеса: Друк, 2008.
- Колесник, В., С. Георгиева.* Болгарські говірки півдня України. Хрестоматія. Тексти. Ізмаїл, Ірбіс. 2016.
- Кондов, В.* Езикът на българите на Пусто пладне (в Русия, СССР, Украйна и Молдова): История и съвремено състояние (Класификация, библиография, карти, снимки, текстове). Таракия: ТДУ „Григорий Цамблак“, 2018.
- Кондов, В., Ив. Г. Илиев.* Образуване на бъдеще време с частица и в говори от Средногорско-Балканския регион, Странджа-Сакар и Бесарабия. – Онгъл. 16, 2019, 83–91.
- Ралев, Л.* Говорът на село Войнягово, Карловско. – В: *Българска диалектология. Проучвания и материали.* 8. София: Издателство на БАН, 1977, с. 2–199.
- Топалова, Св.* Говорът на българите в с. Калчево, Бесарабия. – В: *Българските говори в Украйна.* 4. Одеса: Друк, 2009.

Иван Г. Илиев

Ружа М. Маринска. Девесилският говор. Фонетика и морфология. София: ИК Авлига, 2020, 256 с. ISBN 978-619-7245-21-9.

Няма да е пресилено, ако кажа, че чаках това изследване, защитено като кандидатска дисертация в Института за български език още през 1991 година, да види бял свят повече от петнадесет години, откогато датира познанството ми с доктор Ружа М. Маринска. Причините за това са много, но на първо място и най-важна от тях е огромната му стойност не само за българската диалектоложка наука, но и за историята на българския език, както и за българистиката като цяло. Ако трябва да потърся аналог на работата на доктор Маринска, самата тя родопчанка, веднага и без абсолютно никаква конкуренция се сещам само за изследването на друг родопчанин – Стайко Кабасанов, върху съседния тихомирски говор, издадено преди повече от 45 години. Няма да бъде пресилено, ако кажа, че трудът на Ружа Маринска не само не отстъпва по важност, качество на изработка и ценност на представения материал на труда на Кабасанов, но дори го надминава в някои отношения. И запълва едно огромно бяло петно в родопската българска диалектология, без което много явления от българската езикова картина биха изглеждали откъслечни, недообяснени и дори неясни.

Не прави чест на българската филология, че позволи труд като представяния тук да тъне в забвение почти тридесет години, да стане достояние на науката чак сега и да бъде отпечатан единствено поради присъщите на авторката си упоритост и академичен инат. Последният е доста положителна черта, която през годините е помогнала на Маринска не само да оцелее като учен, встрани от големите университетски и изследователски центрове, на скромното учителско поприще, но и да продължи да се развива, издавайки през годините и други ценни, по-точно безценни проучвания.

Няколко думи за обекта на изследване, тоест за девесилския родопски диалект в Крумовградско (Източните Родопи). Както е обяснено и в предговора на монографията, в раздела *Девесилският говор като част от етнодиалектна общност*, последният е неделима съставка от една македонско-беломорско-родопска диалектна група, резултат от проникването на част от днешните български славяни откъм югозапад, тоест откъм Македония, та чак до Странджа. За което свидетелстват и топонимията, и редица езикови особености в посочения регион. Същевременно девесилският говор притежава и много ярки собствени диалектни особености, които го оформят като част от една по-малка диалектна цялост, простираща се от Ксантийско, през Тихомир, до Крумовградско. И след появата на това изследване вече е напълно ясно, че говорът на тихомирци не е някакво екзотично изключение, само един специфичен езиков остров върху българската езикова карта, а за-

1869

кономерно запазена частица от, мога смело да кажа, най-архаичната и най-автентична част на българското езиково землище, а именно Югоизточните Родопи, включително разположената в Североизточна Гърция част от тях, която по никакъв начин не може да бъде отделена като нещо по-различно от българската езикова цялост. Ясно е и че говорът на село Тихомир се явява и мост между родопските говори в Ксантийско и тези в Крумовградско. Доктор Маринска обаче не изследва девесилския говор самоцелно, а прави интересни сравнения и с говорите в околните села (Егрек, Лимец, Аврен), които правят диалектната картина много по-пълна и ясна.

Езиковата история сякаш е спряла в Югоизточните Родопи, където в резултат от различни преселения и смесване на населението са се образували редица изключително интересни езикови феномени, към които спада и диалектът на девесилските села (Девесигово, Девесилица, Голям Девесил, Малък Девесил), консервирани и съхранили в себе си и праславянски, и балкански, и по-късни особености и наслоения. Но нека видим какви конкретно са въпросните особености, като започнем от фонетиката. Наред със запазения изговор на праславянския и старобългарски вокал *ы* (*был* 'бил', *жыф* 'жив') или пък с разложената носовост в глаголните окончания (*рукашон* 'виках', *бѣон* 'бяха'), за изследвания от Маринска говор са характерни и задното *l* (*был*, *вѣлна* 'вълна') и алофонът *ŋ* (*вѣнка* и др.), запазени и в другия край на славянския езиков ареал – тоест в полски. Рефлексът на старобългарския голям ер в [o] (*вѣшка*, *дош*) под ударение напомня за същата промяна в югозападните старобългарски паметници, промяната *a* → *ъ* под ударение (*здръф* – вместо *зраф* и т.н.) има аналог и в Охридско (като може да е резултат и от романско влияние), промяната *e* → *и*, също под ударение, подсказва откъде е тръгнало разселението на родопските павликяни на север, а същият рефлекс на голямата носовка в [o] (*гѣба* 'гъба', *зѣвѣт* 'наричат') се наблюдава далеч на запад, чак в словенски. Вокализмът и консонантизмът на изследвания диалект се разглеждат подробно и в исторически план. Иновация в българската диалектна фонетика е извършеният от Маринска акустичен анализ на девесилските гласни.

Изключително диалектно богатство се крие и в девесилската морфология, описана в съответната глава. Наред с характерното за много родопски говори тройно членуване (*бѣбрекот*, *бѣбрекос*, *бѣбрекон*), в говора на девесилци се пазят редица падежни форми. Ако при съществителните от женски род единствено число старата *a*-основа закономерно се е генерализирала във вид *вѣйнѣ* 'война', *гѣрѣ* 'гора', както в Ксантийско или в Тихомир, при съществителните от мъжки род такава роля играе старият генитив (*дѣй друга кѣнца* 'дай друг конец'). Широко се използват в говора и дателните форми (*ѣни ша г ѣставѣ* 'на майка ще ги оставя', *ша дѣм кѣки* 'ще дам на кака'). Изключително разнообразни са местоименните форми, сред които се пазят и остатъци от старобългарските относителни местоимения (*Жѣт спѣ дѣ гѣч*, *нѣма да ѣдѣ* 'който спи до късно, няма да яде'). На интересни форми се на-

тъкваме и при глагола, където в 1 лице единствено число сегашно време има специфични форми (*бѣро* 'бера', *жѣн* 'о' жъна'), а в другите времена често се срещат различни варианти: *ша мѣйо* 'ще мия' – *нѣ што* 'ще пия' (при бъдеще време), *тѣ да ѣмо* – *тѣшон да ѣмо* 'щях да имам' (при бъдеще в миналото) и т.н. Подробно са представени и неизменяемите части на речта.

Маринска е представила фонетичния и морфологичен материал изчерпателно, пригледно и разбираемо. Няма специална глава, посветена на лексиката, но и без нея, от показаните многобройни примери изпъкват редица специфични за говора думи, които го отличават от останалите родопски говори (впрочем не би било лошо на един следващ етап да се направи и малък речник). Книгата завършва със заключение и приложения, където наред с диалектните текстове са дадени и сонаграми, използвани при акустичната характеристика на вокализма. Разбира се, след това следва и изчерпателна библиография. Приятна изненада са и цветните фотографии на информаторки в местни народни носии, от които е събиран материалът, или просто на пейзажи от местностите около селото.

В заключение мога само да добавя, че чакането на тази книга определено си струваше и тъй като се сещам за още няколко неиздадени дисертации, защитени преди години в Института за български език от други диалектоложки, посветени на български говори от Беломорска и Одринска Тракия, силно се надявам някой ден и тях да видя публикувани като монографии.

Иван Г. Илиев

Анриан Александров. Проповед. Проповедник. Слушатели. София: Фондация за регионално развитие, 2018, 299 с. ISBN 978-619-91095-0-2.

В съвременната българска омилетика доскоро съществуващите монографии имаха преди всичко практическа насоченост – с цел да служат за подпомагането на преподаватели и студенти в изучаването на омилетика в духовните училища. В този контекст трябва да бъдат споменати трудовете на проф. Тодор Поптодоров „Теория на проповедта“ и на проф. Божидар Андонов „Теория на църковното красноречие“. Техните монографии разглеждат триадата проповед – проповедник – слушател, а основната им цел е да се изведат практически съвети.

През 2018 г. излиза разглежданата книга на доц. Анриан Александров, преподавател в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изданието представя синтез от научно-богословско изследване на проповедта (с нейните цели, методи и задачи) и практическо осмисляне при изграждането на една проповед и отношението към слушателя. Особено ценни са паралелите, които авторът прави с античната риторика и подчертаването на различията и сходствата с християнската проповед. Триделната структура на книгата е заложена още в заглавието, като трите глави са посветени съответно на проповедта, проповедника и слушателите.

Първата глава разглежда проповедта в два аспекта: от теологична гледна точка, като слово Божие, и като ораторска реч (риторичната страна на проповедта). А. Александров представя изведените досега от различни автори дефиниции на християнската проповед, като предлага и своя: „проповедта е слово Божие, възвестявано или във вид на жива реч пред богослужебното събрание, или като свидетелство за Христос пред невярващите“ (с. 29).

В тази глава А. Александров въвежда и структурата на комуникативния модел, която дава възможност да се представи по-комплексно проповедта, и подчертава ролята на функционалните критерии при нейното изграждане. Анриан Александров включва в триадата проповед – проповедник – слушатели и четвърти поделемент – комуникация. В този комуникативен модел авторът отбелязва намесата на страничен фактор – „шум“, който може да възпрепятства комуникацията. Комуникационният „шум“ в посочената структура може да бъде от различни направления, като например „аскеза“, „среда (слушатели и място) и език (неподходящи или неразбираеми езикови и стилови средства...)“ (с. 35).

Посоченият от автора комуникативен модел е изграден от шест компонента. Първият е проповедта, следва обвързаността на проповедника с про-

поведта, разбираана като слово Божие. Третият компонент е самият проповедник. Комуникативността между проповедника и неговите слушатели е определена като четвърти компонент на модела. В този аспект А. Александров посочва важните фактори, за да протича комуникацията между проповедник и слушатели: „за да бъде възприета от слушателите, (проповедта – бел. на автора) така, както проповедникът желае това да се случи, тя трябва да бъде облечена в подходяща форма, език, и стил, както и да бъде добре произнесена, т.е. ораторската страна на проповедта също трябва да е адекватна на ситуацията.“ (с. 35). Следващ елемент е слушателят, който възприема подадената информация субективно, от гледна точка на собствения си опит, разбиране и образование. Комуникацията между слушателя и Бога е шестият компонент. Тук активната роля е на Бога, но комуникацията е с различен интензитет, а „шумът“ в нея се описва по думите на А. Александров чрез „третата категория слушатели в притчата за сеяча“, т.е. семето на словото попада между тръните и те го задушават.

В този дял трябва да се отбележи и сравнението на проповедта с иконата, като авторът пояснява: „чрез словото и образа, посредством вещественото (материалното) Църквата въвежда невидимата действителност във видима“. Така Александров влиза в контекста на изтъкнати богослови като Павел Евдикимов и Веселин Кесич¹, които разглеждат християнската проповед именно като икона на Господ Исус Христос.

Вторият дял на главата се занимава с разбирането и адаптацията на античния риторичен канон в християнската проповед. Подчертава се, че частите *inventio*, *disposition* и *elocutio* се отнасят за проповедта, докато *memoria* и *action* имат отношение към проповедника. В края се разглеждат и различните страни на стила – логическа, риторично-художествена и музикална.

Втората глава носи заявената и от самия автор в предговора практическа насоченост, която да служи при изучаването и преподаването на омилетика. Личността на проповедника е разгледана от теологична страна, като свещенослужител и пастир и като оратор. Още в самото начало се заявява: „говоренето за Христос още не е проповед – то се превръща в проповед тогава, когато се извършва по начин, който Църквата е определила“. В този дял се изтъква важната роля на проповедника като свещенослужител, на неговата личност, вложена в изготвянето и произнасянето на проповедта, но се отбелязва и друг основен въпрос – убедителността във възвестените истини – „в това се състои и своеобразният парадокс на религиозния опит – да бъде едновременно както индивидуален, лично изстрадан и обусловен, така и универсален и общовалиден. В това се състои парадоксът на проповедта – да бъде същевременно и субективна реч и слово Божие“.

¹ *Kesich, V.* The Verbal Icon of Christ; на адрес: http://www.orthodoxresearchinstitute.org/articles/dogmatics/kesich_verbal_icon.html (достъп 06, 2019).

1869

Следва изброяване на качества, които трябва да притежава проповедникът: интелектуални, емоционални, волеви, религиозни, нравствени и др. Разграничават се такива, които са вродени, и такива, които са придобити. Силно е подчертано различното значение на разсъдък и разум: „Разсъдъкът е способността на ума да мисли, т.е. да изработва понятия, съставя съждения и изгражда умозаключения“. Той е изключително важен за един проповедник, защото според автора е „неразривно свързан с logos-a“. „Разумът е висша проява на ума, чрез която човек се докосва до метафизичния свят, до света на идеите, до първопричината на нещата и в крайна сметка – до Бога.“ След като са изброени качества на проповедника и приемем, че той ги притежава, се достига до трите вида адаптация на проповедника: „към Православието“, „към слушателите“ и „към себе си“.

Вторият дял на главата разглежда проповедника като оратор и обръща внимание на запаметяването на проповедта. В този дял Александров насочва читателя към пренебрегваната от повечето изследователи в областта на православната омилетика антична мнемоника, която е съществена за добрата проповед. Последната част от главата е посветена на произнасянето на самата проповед. Исторически са проследени трите типа изложение: четене, заучаване, частична или пълна импровизация. Значително място е отделено на начина на произнасяне на проповедта – постановка на гласа, темпа, като са изведени и практически принципи за произнасянето както на отделни изречения, така и на отделните части на проповедта. Авторът дава и съвети за жестовете и мимиките на проповедника, за да бъде той максимално изразителен. Втората глава безспорно е написана в помощ на бъдещите проповедници, но представените практически съвети биха подпомогнали всяка публична реч.

Третата глава от книгата е изцяло посветена на слушателите, разгледани не като публика, а „като събрание на вярващите“. Отново главата е поделена на богословско-теоретична част и риторически аспекти, т.е. слушателите като публика. Както са определени нужните качества, които трябва да притежава проповедникът, така са изброени и различните категории слушатели, съобразени с известната притча за сеяча. Посочени са и трите основни задължения на слушателите като събрание на вярващите, а именно „да се подготвят да слушат“, „достойно да пазят истините, разкрити чрез проповедта“ и „непрестанно да ги прилагат в живота си“. Следва характеристика на задачите на проповедта по отношение на нейните слушатели: „да информира, да формира и да трансформира“.

Вторият дял от главата е посветен на риторическите аспекти, т.е. слушателите като публика. В този дял авторът се връща на въпроса за комуникацията на проповедта, т.е. рецепцията и адаптацията, съобразена със слушателите, като са отчетени основните аспекти на взаимодействието с видовете публика и обратната връзка при проповедта. Наличието на по-добра кому-

никация и рецепция изисква, първо, добра адаптация. „Класически пример в това отношение са речите на св. апостол Павел, който винаги адаптира съдържанието според конкретната аудитория. Разбирането на слушателите и адаптирането към тях са от съществено значение за успешна комуникация, а традиционният метод за определяне на начините за адаптация към аудиторията са демографският анализ и целевоориентираният анализ.“

Важен елемент, на който авторът отдава значение, е и резистентността на възприятие на проповедта, която може да е провокирана от различни фактори. В края на главата са описани различни техники, които спомагат за нейното преодоляване.

Книгата на Андриан Александров трябва да бъде оценена в няколко аспекта. Тя е едно изключително нужно пособие за студенти и преподаватели в духовните училища, защото дава практически съвети и насоки за изготвянето на проповед, дава указания за поведението на проповедника, обръща внимание на начина на възприемане на словото Божие. И всичко това пречупено през призмата на съвременността. Както беше отбелязано – ценни са анализите и извличането на основни концепции от античната риторика, върху която се изгражда и християнската, както и тяхното разглеждане на историческо равнище. В изведените от автора сравнения и паралели са привлечени примери не само от теологията, но и от филологията, философията, психологията, засегнати са дори и концепции от историята на православната иконопис (за вещественото и невещественото слово). Макар и книгата да няма претенции за анализ на историческото развитие на омилетичното изкуство, въведеният от автора комуникативен модел подпомага преосмислянето на различните етапи от историята на християнската проповед.

Николина Александрова

БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA

41/2020

Редактор: проф. Анисава Милтенова

Съставители: доц. Никола Казански, Емилия Волева
Коректор: Жасмина Кръстева

Формат 70 × 100/16
Печатни коли 10,00

Печатница на Издателството на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

www.press.bas.bg

ISSN 1311-8544

